

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: KHI - Katedra historie
Studijní program: M7503
Studijní obor: DJ-AJ (7503T009, 7503T023, 7503T)

PŘÍSPĚVEK K ANALÝZE ZÁVĚREČNÉ FÁZE ZRODU A FORMOVÁNÍ IRSKÉ
NÁRODNÍ IDENTITY (BOJE ZA NÁRODNÍ NEZÁVISLOST A STÁT 1912/16-1929)

TO THE ANALYSIS OF THE FINAL STAGE OF BIRTH AND FORMING OF IRISH
NATIONAL IDENTITY (A STRUGGLE FOR THE NATIONAL INDEPENDENCE AND
FOUNDATION OF THE IRELAND)

Diplomová práce: 11-FP-KHI- 243

Autor:

František ŠRÁM

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

Konzultant: Doc. PhDr. Václav Hořčíčka, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
87	0	27	0	93	7

V Liberci dne: 22.07.2011

Zadání bakalářské práce

(vložit originál

Čestné prohlášení

Název práce: PŘÍSPĚVEK K ANALÝZE ZÁVĚREČNÉ FÁZE ZRODU
A FORMOVÁNÍ IRSKÉ NÁRODNÍ IDENTITY (BOJE ZA
NÁRODNÍ NEZÁVISLOST A STÁT 1912/16-1929)

Jméno a příjmení autora: FRANTIŠEK ŠRÁM

Osobní číslo: P09000780

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 22.07.2011

František Šrám

PODĚKOVÁNÍ

Velice děkuji vedoucímu diplomové práce panu Doc. PhDr. Martinu Kováři, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a přátelský přístup při zpracování této práce.

Nemohu zapomenout ani na svou rodinu, jež patří mé obrovské díky za podporu a trpělivost.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá analýzou zrodu a formování irské národní identity v době boje za národní sebeurčení až po vznik samostatného státu. Tato práce se věnuje období od vzniku britsko-irské unie až po vznik Svobodného irského státu a jeho stabilizace. Zvláštní důraz je kladen na konečnou fázi boje za autonomii v letech 1916-1923. Práce je rozdělena na tři hlavní části, v nichž jsou rozebrány klíčové události vývoje Irska, které ovlivnily boj za samostatnost a zrod národní identity.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Autonomie, feiniáni, gaelská kultura, hladomor, IRA, konzervatisté (toryové), labouristé, liberálové (whigové), liga, nacionalismus, nájemce, parlament, revoluce, sebeurčení národa, Severní Irsko, *Sinn Féin*, svaz, Svobodný irský stát, Ulster, unionismus.

ANNOTATION

The Diploma paper is based on the analyses of creation and shaping of Irish national identity during the fight for a national self-determination up to the creation of an independent state. This paper deals with a period starting with the Anglo-irish Union up to the creation of the Irish Free State and its stabilization. A special emphasis is focused on the final stage of autonomy struggle from 1916 to 1923. The paper is divided into three main parts, where are analyzed key Ireland's development events, which influenced the autonomy struggle and formation of the national identity.

KEY WORDS:

Autonomy, conservative party (tories), famine, feinians, gaelic culture, IRA, Irish free state, labour party, league, liberal party (whigs), nationalism, national self-determination, Northern Ireland, parliament, revolution, *Sinn Féin*, tenant, Ulster, union, unionism.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. OD BRITSKO-IRSKÉ UNIE DO PRVNÍHO NÁVRHU ZÁKONA O IRSKÉ AUTONOMII (1800/01-1885)	12
1.1 BOJ ZA ZROVNOPRÁVNĚNÍ KATOLÍKŮ	14
1.2 POKUS O ZRUŠENÍ BRITSKO-IRSKÉ UNIE	17
1.3 VELKÝ HLADOMOR A OSLABENÍ NÁRODNÍHO HNUTÍ	21
1.4 FEINIÁNSKÉ HNUTÍ A AUTONOMNÍ HNUTÍ I. BUTTA	24
1.5 POZEMKOVÁ VÁLKA, PRVNÍ NÁVRH AUTONOMNÍHO ZÁKONA	29
2. OD NEÚSPĚCHU PRVNÍHO NÁVRHU AUTONOMNÍHO ZÁKONA PO PŘEDVEČER VELIKONOČNÍHO POVSTÁNÍ 1916 (1885 - 1912/1916).....	33
2.1 OSLABENÍ IRSKÉ PARLAMENTNÍ POLITIKY	35
2.2 VZNIK SKUPIN ŽÁDAJÍCÍCH AUTONOMII IRSKA A KULTURNÍ A SOCIÁLNÍ OŽIVENÍ	37
2.3 ODPOR UNIONISTŮ A ULSTERU	46
2.4 MILITARIZACE POLITIKY A SPOLEČNOSTI	49
3. OD POVSTÁNÍ Z ROKU 1916 DO KONCE OBČANSKÉ VÁLKY 1923 (1916-1923).....	58
3.1 PROBLEMATIKA ULSTERU	59
3.2 SINN FÉIN UPEVŇUJE A PŘEBÍRÁ MOC	65
3.3 BRITSKO-IRSKÁ VÁLKA	71
3.4 SCHVÁLENÍ BRITSKO-IRSKÉ SMLOUVY DÁILEM	80
3.5 OBČANSKÁ VÁLKA, POTVRZENÍ SMLOUVY	83
ZÁVĚR.....	91
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	95
SEZNAM ČESKÉ LITERATURY A ZDROJŮ	95
SEZNAM CIZOJAZYČNÉ LITERATURY A ZDROJŮ	95
SEZNAM OBRÁZKŮ	106
SEZNAM PŘÍLOH	108

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

aj. – a jiné,

apod. – a podobně,

atd. – a tak dále,

ČR – Česká republika,

GAA – Gaelská atletická asociace,

IRA – Irská republikánská armáda,

IRB – Irské republikánské bratrstvo,

RIC – Královská irská policie,

UUC – Ulsterská unionistická rada,

UVC – Ulsterské dobrovolnické jednotky.

ÚVOD

Téma práce „Příspěvek k analýze závěrečné fáze zrodu a formování irské národní identity v době bojů za národní samostatnost a po vzniku nezávislého státu (1912/16-1929)“ si autor vybral s ohledem na svou druhou odbornou aprobaci a to anglický jazyk, neboť předpokládal, že to bude nezbytně nutné pro práci se zdroji a materiály, které se budou práce týkat.

Dalším důvodem byl hluboký zájem o Irskou destinaci s jejím jedinečným kulturním bohatstvím a historickým dědictvím. (viz příloha A a B) Autora vždy fascinovaly oblasti s vazbami na gaelskou kulturu a dědictví, jejich vývoj a formování s ohledem na kontakty s germánskými vlivy, v tomto případě Anglo-saskými a Normanskými a jejich vzájemné ovlivnění.

Nejdůležitějším a hlavním tématem pro autora práce byl právě boj za irské národní sebeurčení a samostatnost a to pro široký záběr a komplexnost aspektů, které tato problematika obsahuje. Zájem o toto téma je u autora veliký už proto, že Irský historický vývoj od počátku 19. století až dodnes je velice specifický a jistě může být velice poučné a užitečné toto období dále studovat a prozkoumávat.

Problematika boje za irskou autonomii obsahuje složité a velice provázané složky, jako náboženství a jejich střety, vývoj a průběh sektářské nesnášenlivosti, ekonomické a kulturní vazby mezi odlišnými státy, v tomto případě zejména mezi Irskem a Británií. V problematice irského vývoje má své místo i kulturní degradace a útlum a oproti tomu snahy o kulturní, literární a jazykové obrození. Stěžejním prvkem boje o autonomii jsou jistě i postup a způsoby vedení boje za autonomii, v případě Irska role parlamentních snah o reformy v kontrastu s ozbrojeným bojem, militarismem, terorismem a celkovým terorem. Poslední zmíněné prvky se ve vývoji Irska, ale i Británie, podepsaly velice významnou měrou a určovaly, ne-li dokonce stále určují, vztahy mezi oběma zeměmi, ale i mezi Severním Irskem a Irskou republikou.

S ohledem na komplexnost a obsáhlost celé problematiky si autor předsevzal za cíl práce provést stručnou analýzu a rozbor situace Irska mezi léty 1800-1925, protože toto historické rozmezí by mělo být pro vývoj irské autonomie klíčové.

Struktura práce by dle autora měla odpovídat cíli a směřování práce s ohledem na komplexnost a širší časového rozmezí, a proto byla práce rozdělena do tří hlavních historických období či kapitol, které jsou dále rozděleny do podkapitol, aby bylo dosaženo dostatečné přehlednosti a jasné struktury.

První kapitola obsahuje období od britsko-irské unie do prvního návrhu zákona o irské autonomii (1800/01-1885) a je rozčleněna do pěti podkapitol. Toto členění zvolil autor s ohledem na historický vývoj Irska. První podkapitola je koncipována jako úvod do problematiky a situace v Irsku od vzniku britsko-irské unie po první emancipační snahy katolíků o zrovnoprávnění. Následuje podkapitola zkoumající první pokusy o emancipaci, které poznamenaly další vývoj v boji o autonomii. Další z podkapitol se věnuje „velkému hladomoru“, kterou bylo nutné zařadit vzhledem k důsledkům hladomoru na další emancipační a ekonomický vývoj. Ve čtvrté části první kapitoly je rozebíráno stěžejní období, kdy se objevuje prvek militarismu, ale také další parlamentní snahy o reformy Irska. Poslední část první kapitoly rozebírá období největšího rozmachu parlamentarismu a nejmasovější hnutí za emancipaci společně s vývojem venkovského prostředí. Celá první kapitola je uzavřena prvním autonomním návrhem liberální strany a jejím spojením s irskou parlamentní politikou, což byl důležitý krok ve vývoji autonomie Irska.

Druhá kapitola, jejíž součástí jsou čtyři podkapitoly, se věnuje období od neúspěchu prvního návrhu autonomního zákona po předvečer Velikonočního povstání 1916 (1885-1912/1916). Do této části je autorem zařazeno období neúspěchu a oslabení parlamentní politiky a následné posílení a vznik kulturních a sociálních skupin, jejichž cílem bylo irské kulturní, sociální a jazykové obrození. Tyto snahy klíčově ovlivnily celý irský národ, který se právě skrze tyto aktivity formoval a sebeuvědomoval. Pojednává se zde o organizování opozice protestantů a jejich stmelování v ucelenou a jednotnou frontu proti nacionalistickým pokusům o autonomii. Poslední podkapitola je věnována militarizaci celé společnosti (jihu i severu), je zde zmíněna První světová válka a klíčová událost boje o autonomii Irska, a to otevřená vojenská rebelie - Velikonoční povstání 1916.

Poslední kapitola se věnuje období od povstání z roku 1916 do konce občanské války 1923 (1916-1923) a opět je rozčleněna do pěti podkapitol. V první je rozebrána situace po povstání z roku 1916 a jeho zásadní dopady na další vývoj autonomních snah, ale i na vztahy mezi Irskem a Británií. Dále autor zařadil

podkapitulu věnující se oblasti Ulsteru s ohledem na jeho odlišný vývoj a specifika, z jakého důvodu Ulster uvažoval o separatismu od Irska a o přiklonění k Británii. Další část pojednává o vzestupu revoluční strany Sinn Féin, oslabování parlamentní politiky a radikalizaci, jež postupně přechází v otevřenou revoltu a ozbrojený konflikt. Britsko-irská válka byla příkladem použití vojenského odporu k získání suverenity a v této podkapitole se autor snažil zanalyzovat a zhodnotit postup IRA a efekty, které tento konflikt přinesl, ať již negativní či pozitivní. Další podkapitola se věnuje ukončení ozbrojeného konfliktu s Británií a následným mírovým rozhovorům a jejich výsledkům pro celou společnost a status Irska. Poslední podkapitola popisuje příčiny a důvody vnitřního rozkolu nacionalistického hnutí, jeho důsledky a následující konflikt, občanskou válku. Na závěr autor přináší shrnutí situace krátce po občanské válce, důsledky, jež přinesla a důvody, proč neskončila vítězstvím IRA, přestože toto uskupení v boji proti Británii uspělo.

Takto si autor představuje rozvržení textu v rámci přehledné a jasné struktury, chronologické následnosti a stručné a přehledné analýzy všech nezbytných oblastí potřebných k pochopení problematiky autonomního boje Irska v 19. a 20. století. Každá jednotlivá oblast této diplomové práce, ať popisovaná či analyzovaná, by jistě mohla být předmětem dalšího a mnohem hlubšího zkoumání, ale rozsah ani cíl práce to neumožňují.

Již při zadání práce bylo předpokládáno, že materiály a podklady pro tuto práci budou mít cizojazyčnou formu - anglický jazyk - a shromažďování i zkoumání potřebných materiálů byl tomuto přizpůsoben. Pátrání po vhodných odborných literárních pramenech sice začal autor v knihovnách, kde hledal česky psané odborné zdroje, monografie či odborné články v periodikách, sbornících a ročenkách. Avšak i při velké snaze nebyl schopen autor nalézt vhodné české materiály (krom publikací autorova vedoucího Doc. PhDr. Martina Kováře, Ph.D), a proto se zaměřil na cizojazyčnou literaturu, zejména na odborné články a příspěvky v zahraničních periodikách. K výzkumu a vyhledávání autorovi sloužila především databáze JSTOR (<http://www.jstor.org/>), což je nezisková služba sdružující a archivující přes tisíc akademických časopisů a další vědecký obsah. Přístup k této databázi je možný skrze vybrané akademické instituce a vysoké školy a autor získal možnost vzdáleného přístupu díky Akademii věd ČR. Při prohledávání se autor zaměřil na získání materiálů, které se přímo odkazovaly na zkoumanou tematiku, nebo by mohly

k danému problému přispět. Materiály takto získané pocházejí většinou ze sborníků a časopisů vysokých škol či jiných akademických institucí a mají vysokou odbornou kvalitu a úroveň.

Dalšími zdroji, které se snažil autor získat, byly anglicky psané monografie, jež byly vybírány s ohledem na doporučenou literaturu a na základě odkazů z již dříve získaných materiálů. Velké množství monografií se věnuje IRA, jelikož tato organizace byla v historii Irska klíčová. Další monografie se věnují významným osobám autonomního hnutí a osobám, které hnutí ovlivnily. V neposlední řadě se monografie použité pro tuto práci zabývají politikou, sociální strukturou, ale i kulturou a sportem Irska a to jak jihu, tak oblasti Ulsteru a jejím specifikám.

Kvalita všech použitých materiálů má velmi dobrou odbornou úroveň a jejich studium a analýza byla pro autora velice přínosná. Opět je třeba připomenout, na jak velký nedostatek materiálů psaných v češtině (nebo do češtiny přeložených) autor narazil. I to jej přesvědčilo o tom, že přestože je problematika Irska a boje za jeho samostatnost v zahraničí, zejména v Anglicky mluvících zemích, vcelku obsáhle zpracována, tak v české provenienci tomu tak není. Proto je tato práce přínosná již tím, že přibližuje českému čtenáři problematiku, která zde není příliš častá, případně tato práce může sloužit jako odrazový můstek pro badatele, který by se chtěl věnovat některému z dále rozebraných historických událostí podrobněji.

1. OD BRITSKO-IRSKÉ UNIE DO PRVNÍHO NÁVRHU ZÁKONA O IRSKÉ AUTONOMII (1800/01-1885)

Po ustanovení britsko-irské unie se Irsko potýkalo s mnoha problémy. Velice neuspokojivá situace byla v zemědělství, kde nedostačovala půda vzrůstajícímu počtu obyvatelstva. Také sociální rozvrstvení v držbě půdy bylo velice nerovné. „Navíc docházelo k postupnému ekonomickému úpadku, který vyústil v silný pokles v letech 1838 až 1842 a měl zničující dopad zejména na dublinský textilní průmysl“¹, neboť nemohl konkurovat rozvinutějšímu průmyslu britskému. „Spojení v unii znamenalo pro Irsko volný obchod s Británií, což získalo podporu katolické buržoasie a obchodníků z Belfastu pro samotný vznik unie, ale ve výsledku byla převaha Británie v hospodářství natolik veliká, že s dalšími vlivy to Irsko spíše poškodilo.“²

Zájem o Irů o hospodářskou situaci ve spojení s bojem za samostatnost byl vyjádřen „...dublinskými novinami *The Pilot* v prohlášení, že zájem irských řemeslníků je zájmem veřejným.“³ I z těchto důvodů byl prosazován návrh na striktní užívání irského zboží, což mělo podpořit rozvoj domácí výroby. „V prvních letech 19. století způsobil nedostatek zdrojů, jako bylo uhlí, potřeba kapitálu, hospodářská soutěž s Anglií a nedostatek obchodu ostrý úpadek irského hospodářství.“⁴

Krom těchto problémů docházelo i k náboženským třenicím. Katolíci ani presbyteriáni nechtěli platit desátky státní anglikánské církvi. Navíc nebyli katolíci plně rovnoprávní; „...přesto, že došlo roku 1793 k vydání Hobartova zákona, který umožnil katolíkům vykonávat exkluzivnější profese, rozšířil volební právo pro 40 šilinkové držitele pozemků, i tak parlamentní úřady a některá místa v exekutivě

¹ PICKERING, P. A., „*Irish First*”: *Daniel O’Connell, the Native Manufacture Campaign, and Economic Nationalism, 1840-44*, in: *Albion*, Vol. 32, No. 4, s. 599-600.

² FOSTER, F., R., *The Oxford History of Ireland*, Oxford 1992, s. 155.

³ Tamtéž, s. 600.

⁴ O’HIGGINS, R., *Irish Trade Unions and Politics, 1830-1850*, in: *The Historical Journal*, Vol. 4, No. 2, s. 208.

zůstala pro katolíky nepřístupná.“⁵ Při vzniku unie bylo Robertem Peelem slíbeno zrovnoprávnění, ale bylo zablokováno díky odporu krále a konzervativního kabinetu.

„Krom přímého řízení Irska skrze Dublinský hrad byla v zemi přítomna velká síla vojenských jednotek (profesionalizované policejní síly) a byla stavěna kasárna ve většině provinčních měst. Ani snahy irské administrativy a úřednictva tomuto nemohly vzdorovat.“⁶

Spojení Británie a Irska bylo pevně udržováno britským vojskem, „...v průběhu 19. století se měnila britská vojenská síla mezi 15 000 a 30 000 jednotkami, jejich prapory rotovaly na tříletém základu.“⁷ K udržování pořádku a ovlivňování Irů byl využíván i tisk. „Po roce 1800 byla každoročně schválena nezanedbatelná suma peněz na uhrazení výdajů za publikování vládních prohlášení a jiných oficiálních oznámení v *Dublin Gazette* a jiných irských novinách.“⁸ Tyto kroky měly zajistit vládním rozhodnutím podporu dotovaných novin či je na stranu vlády získat. Časem však byl tento postup stále více kritizován parlamentem, který vyvíjel tlak na snížení nákladů. „Objevovaly se dokonce názory, že systém podpory tisku způsobuje vládě znevážení díky této korupci a není to vyváženo odpovídajícími výhodami.“⁹ Popisovaný vývoj vedl k tomu, že vláda R. Peela v letech 1841-1846 byla poslední, která tento grant schvalovala.

„Irsko bylo řízeno z Dublinského hradu lordem místodržícím a lordem kancléřem, representace Irska v parlamentu byla stanovena na 100 poslanců z celkových 658“¹⁰, což nedávalo Irům velkou moc k ovlivnění svých záležitostí a vydalo je to na pospas vedení Británie. Navíc bylo značně omezeno volební právo. V mnoha oblastech byla nadto prosazena dominance minority protestantů. Proti čemuž docházelo k občasným bouřím a nepokojům a to zejména na venkově, například při výběru desátků, a tyto občasně násilné konfrontace pokračovaly v odcizování katolíků a protestantů i Británie. Ke stejným politicko-náboženským střetům docházelo i v industrializovaných městech Ulsteru a to vzhledem k přílivu

⁵ QUINLAN, T. B., *Big Whigs in the Mobilisation of Irish Peasantry: An Historical Sociology of Hegemony in Prefamine Ireland (1750s-1840s)*, in: Sociological Forum, Vol. 13, No. 2, s. 255.

⁶ FOSTER, F., R., c. d., s. 156.

⁷ KENNEDY-PIPE, C., *The Origins of Present Troubles in Northern Ireland*, New York 1997, s. 10.

⁸ ASPINALL, A., *The Irish "Proclamation" Fund, 1800-1846*, in: The English Historical Review, Vol. 56, No. 222, s. 265.

⁹ ASPINALL, A., c. d., s. 277.

¹⁰ FOSTER, F., R., c. d., s. 155.

katolických sil. V Ulsteru se tedy silně dělily náboženské skupiny katolíků, protestantů a presbyteriánů, ale jen protestanti měli výsadní právo.

1.1 Boj za zrovnoprávnění katolíků

První snahy o emancipaci katolíků, kteří žili v podřízení protestantské menšiny (i když jich byla v Irsku většina), vzešly z řad statkářů, obchodníků a inteligence, jako prvotního nositele vůle o sebeurčení a uchopení moci, ale podporu široké lidové vrstvy si emancipace získala až vytvořením Katolického svazu (*Catholic Association*). Svaz založil roku 1823 právník Daniel O'Connell, který se narodil roku 1775 jako syn statkáře.

Obrázek 1: Daniel O'Connell

Zdroj: MOODY, T.W. - MARTIN, F.X., Dějiny Irska¹¹.

D. O'Connell postupně získával podporu katolického duchovenstva. Zprvu totiž stáli kněží mimo politickou scénu, avšak „...v letech 1799-1815 přešla církevní hierarchie jako celek ze stavu, kdy akceptovala vyplácení kléru a státní kontrolu církevních setkání, k otevřenému a důraznému odmítnutí obou postupů.“¹² Důvodů bylo několik - především nedosažení slibovaného zrovnoprávnění a evidentní snahy britské vlády udržet nadřazenost protestantů. Přesto převládal do roku 1824 názor, že náboženské a politické aktivity jsou neslučitelné. „Ale moc kněží a biskupů jako

¹¹ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., *Dějiny Irska*. Brno: NLN, s.r.o. 1996. s. 189.

¹² MacDONAGH, O., *The politisation of the Irish Catholic Bishops, 1800-1850*, in: *The Historical Journal*, Vol. 18, No. 1, s. 41.

agentů sociální kontroly, symbolů irské identifikace s odporem k Britským pokusům o konverzi a kolonizaci, to vše dodalo katolické církvi politický kredit.¹³ D. O'Connell také počítal s agitací a výběrem financí na farní úrovni a díky „...připojení biskupa Jamese Doylea ke svazu podpora katolického duchovenstva brzy získal, neboť Murray a mnoho dalších biskupů okamžitě následovalo Doyleova vedení a s tímto vstoupila na scénu i masová agitace farních kněží.“¹⁴

D. O'Connell rovněž zavedl členský příspěvek i pro ty nejchudší, čímž „...nejen zvýšil celkovou sumu (do března 1825 vybral 16,859 liber a přes 51,000 liber v únoru 1829), ale, což bylo důležitější, poskytlo to způsob, díky kterému se velké množství lidí mohlo cítit zapojených v národní kampani.“¹⁵ Přesto D. O'Connell „...byl držitel půdy a nikdy neslíbil reformovat feudální držbu půdy či podpořit zájmy malých zemědělců v držbě půdy.“¹⁶ Celá kampaň tak byla vedena katolickou elitou, právníky, později se přidali místní obchodníci a novináři. Ostatní účastníci snahy o zrovnoprávnění katolíků (širší masy) byli ve vleku.

Prvních výsledků dosáhl Katolický svaz během parlamentních voleb v létě 1826, kdy sympatizující kandidáti zvítězili v hrabstvích Wateford, Westmeath, Louth a Monaghan. Kampaň byla financována svazem a vedena D. O'Connellem. Dalším úspěchem byly doplňovací volby v roce 1828 v hrabství Clare. Zde byl dokonce zvolen sám D. O'Connell, přestože byl katolík, a tak nemohl zastávat funkci poslance, svaz se tímto krokem pokusil zablokovat zvolení nevhodného kandidáta.

V té době byl v čele britské vlády vévoda z Wellingtonu a ministrem vnitra byl R. Peel, kteří sice se zrovnoprávněním nesouhlasili, avšak nebyli ani radikálními odpůrci. Vzhledem k situaci v hrabství Clare se však obávali vyhrocení situace a to i přes prohlášení D. O'Connella, že katolíci trvají na poklidném a právním prosazení svých požadavků. Navíc se v parlamentu utvořila skupina sympatizantů katolického

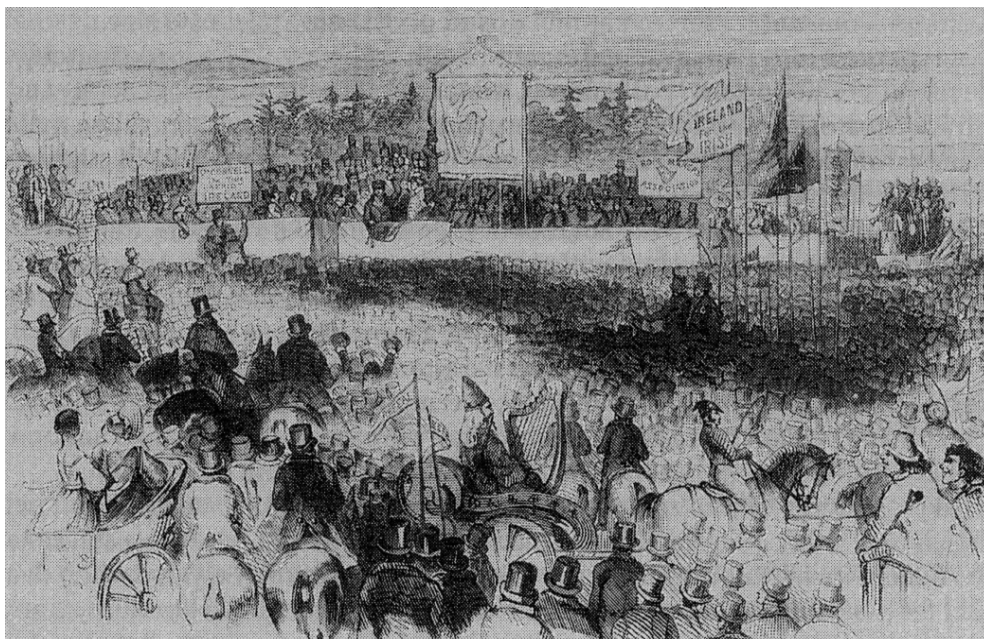
¹³ FOSTER, F., R., c. d., s. 155.

¹⁴ MacDONAGH, O., c. d., s. 42.

¹⁵ HOPPEN, K. T., *Ireland since 1800: Conflict and Conformity*, London 1999, s. 19.

¹⁶ QUINLAN, T. B., c. d., s. 257.

zrovnoprávnění, ale většina Sněmovny lordů byla proti.

Obrázek 2: Velké schromáždění hnutí za zrušení unie (Repeal) v Taře svolané Danielem O'Connelllem, 15.srpen 1843

*Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., *Dějiny Irska*.¹⁷*

Vhodné okolnosti však dozrávaly velice rychle a proto již roku 1829 došlo k předložení návrhu zákona o zrovnoprávnění katolíků. Díky nazrálé situaci byla pro zákon získána dostatečná podpora a ten byl v obou komorách parlamentu schválen většinou hlasů. V platnost vstoupil 13. dubna 1829 a zrušil většinu zbývajících omezení - „...katolíci mohli zasedat v parlamentu a získat většinu vysokých úřadů (krom místodržícího či lorda kancléře), ale vrstva čtyřiceti šilinkových držitelů půdy, na které byl volební triumf založen, byla zbavena volebního práva navýšením volebního limitu na deset liber.“¹⁸ Ústupek či reforma tak byla prezentována velice pobuřujícím způsobem, ale katolíci se mohli již přímo podílet na politice ve Westminsteru a také dokázali pod vedením D. O'Connella prosadit mnoho změn (zlepšení vládní struktury a vzdělávání v Irsku a zejména dosáhli reorganizace protestantské církve).

Po tomto úspěchu však „...katoličtí biskupové radili celému kléru, aby se napříště zdrželi jakékoliv politické aktivity. Následujícího roku bylo dokonce

¹⁷ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 194.

¹⁸ FOSTER, F., R., c. d., s. 158.

nařízeno duchovním z provincie Leinster, aby neumožnili použití církevních budov pro politické účely.¹⁹

V souvislosti s těmito politickými změnami se však „...aktivizovali i protestanti a to jak pracující vrstvy, tak bohatší a brzy se shromáždili v Oranžském řádu, ke kterému patřilo v roce 1835 sto tisíc a možná i více mužů.“²⁰ Tato organizace zastávala a zaštiťovala politické aktivity protestantů s odkazem na oligarchickou privilegovanost.

1.2 Pokus o zrušení britsko-irské unie

V roce 1841 došlo v Británii k prohře liberální strany ve volbách. K moci se dostala konzervativní strana a ministerským předsedou se stal sir R. Peel.

I přes tento poměrně nepříznivý vývoj pracoval D. O'Connell na novém programu - na zrušení britsko-irské unie a prosazení určité míry samostatnosti Irska. „Taktika výzvy vlády za použití veřejných shromáždění, však vyvolala silné emoce a vyprovokovala konfrontace, které se při kampani za rovnoprávnost katolíků neobjevily.“²¹

Způsob kampaně byl zvolen stejný jako u boje za zrovnoprávnění. Byl založen Svaz na zrušení unie (*Repeal Association*), zaveden členský příspěvek a získána podpora části duchovenstva, a to i přes předchozí prohlášení o ukončení politické činnosti duchovních. Tuto změnu způsobil opětovný zásah Říma do irské scény prostřednictvím dopisů kardinála Fransonioho. „Takže jakmile D. O'Connell začal s kampaní, v roce 1840, vysocí duchovní MacHale, Browne z Galwaye, Blake z Dromoru, Cantwell z Meathu, Higgins z Ardaghu a Foran z Waterfordu a Lismoru se veřejně přihlásili ke zrušení unie a aktivně se podíleli v tomto střetu jako O'Connellovi spojenci.“²² Přesto se v duchovenstvu utvořila i opozice, která však nikdy otevřeně hnutí za zrušení unie neodsuzovala.

Snahy o zrušení unie byly podporovány i obchodními svazy. „Roku 1841 se pod O'Connelův vliv dostal nejen Flanaganův odbor (svaz), ale i svaz pracovníků,

¹⁹ MacDONAGH, O., c. d., s. 43.

²⁰ HOPPEN, K. T., c. d., s. 24.

²¹ FOSTER, F., R., c. d., s. 159.

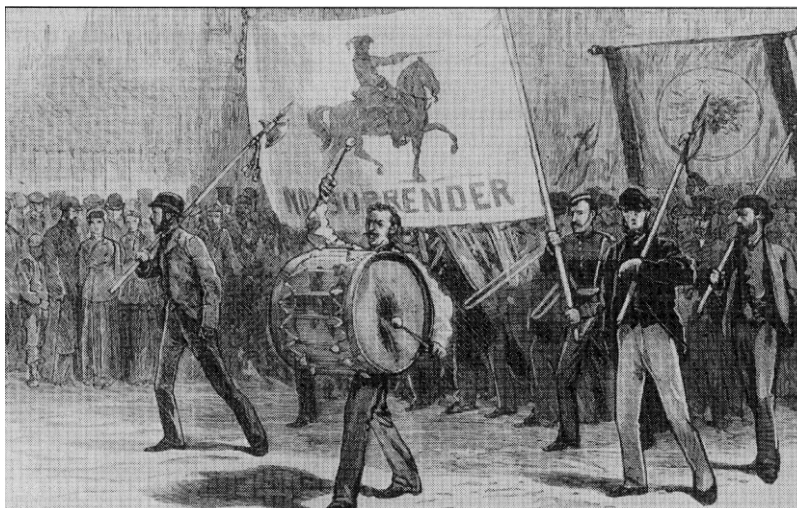
²² MacDONAGH, O., c. d., s. 46.

který fungoval souběžně, a 21 obchodních odvětví bylo reprezentováno na prvním setkání Obchodního svazu za zrušení unie.²³

„Přestože se primárně zabývali ekonomickými otázkami, irské odborové svazy hrály aktivní roli v politice v letech 1830-1850, aktivně podporovaly hlavně hnutí za zrušení unie.“²⁴ Přes tuto podporu byl zájem D. O'Connella v otázce odborů spíše politický, jeho cílem bylo odbory začlenit do své politické struktury, neboť k podstatě odborových svazů byl spíše odmítavý až nepřátelský. „D. O'Connell hluboce nevěřil politické a ekonomické organizaci mezi nižšími vrstvami jakékoliv velikosti, protože ohrožovala základ sociální struktury.“²⁵

Postup hnutí za zrušení unie tedy byl obdobný jako roku 1829, ale situace již byla zcela jiná. Parlament se stavěl proti zrušení unie skoro jednohlasně (podpora liberálů byla minimální i v dolní sněmovně), „...navíc katolické střední vrstvy byly méně nadšené než při boji za emancipaci a nenašel se skoro žádný protestant, který by kampaň podporoval.“²⁶ Jasným vyjádřením britského postoje byl proslov sira R. Peela z 9. května 1843, ve kterém nastínil i možnost války za udržení říše a unie.

Mohutná aktivizace Irů vyvolala v protestantech a Británii obavu z rebelie a militarizace a tato idea se opravdu plně začlenila do ideologie irského nacionalismu.

Obrázek 3: Oranžisté pochodují Belfastem (1883)

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.²⁷

²³ PICKERING, P. A., c. d., s. 606.

²⁴ O'HIGGINS, R., c. d., s. 211.

²⁵ Tamtéž, s. 214.

²⁶ HOPPEN, K. T., c. d., s. 31.

²⁷ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 222.

I přes tuto situaci bylo naplánováno shromáždění Katolického svazu na 8. října 1843 do Clotarfú u Dublinu. Místo setkání bylo jasně vybráno tak, aby ukázalo paralelu mezi konfrontací Briana Boru a norských nájezdníků v roce 1014 a odporem Irů proti novým nájezdníkům, Britům. Byl zdůrazněn neustálý a hrdinný odpor Irů proti všem utiskovatelům. Irská historie byla i poté mnohdy užita jako politická páka. Shromáždění však bylo vládou zakázáno a „...D. O’Connell obávající se krveprolití se podvolil rozkazům, protože oblast byla zaplněna jízdou, pěchotou a dělostřelectvem, jež bylo odjištěno a připraveno. D. O’Connell věřil, že rovnováha fyzických sil je silně v neprospěch jeho země, stejně tak jako během rebelie z roku 1798, kdy byl mladý.“²⁸

Katolický svaz sice nadále fungoval, ale již bylo nutné předpokládat, že se neprosadí vůle mírumilovné většiny proti menšině, protože vláda zakročila i přes riziko vypuknutí ozbrojeného střetu. „Přesto i R. Peel byl neochotný v možném vyvolání násilí, neboť se obával, že by to vedlo k naprostému odcizení katolíků, kteří reprezentovali třetinu obyvatel Britských ostrovů.“²⁹ Ozbrojený zásah však nakonec nebyl nutný díky tomu, že se D. O’Connell podvolil a setkání odvolal.

O’Connellův ústup vyvolal silnou kritiku v řadách mladých radikálů sdružených ve společnosti Mladé Irsko (*Young Ireland*), která vznikla roku 1842 okolo týdeníku *Národ* (*Nation*). „Smith O’Brien to vyjádřil v prohlášení, že vojenská síla Ameriky, Francie a Irska by dohromady mohla zničením Britského impéria vytvořit samostatný irský národ.“³⁰ „Mladoirové hlásali, že se Irsko znovu stane národem skrze usmíření svých rozličných elementů a přijetím své vykořisťované a utiskované historie.“³¹

„Mladoirové se s D. O’Connellem neshodly ani na vyjádření národní identity, protože prosazovali teorii národnosti založené na jazyku, kultuře a rase“³², oproti tomu O’Connell často hrál na katolickou strunu. Další neshoda s D. O’Connellem se objevila v otázce vzdělávání a role církve, kde mladoirové prosazovali společné vzdělávání katolíků i protestantů oproti D. O’Connellovi a katolické hierarchii.

²⁸ QUIGLEY, K., *Daniel O’Connell and the Leadership Crisis within the Irish Repeal Party, 1843-1845*, in: *Albion*, Vol. 2, No. 2, s. 100.

²⁹ QUIGLEY, K., s. 101.

³⁰ QUIGLEY, K., c. d., s. 103.

³¹ FOSTER, F. R., c. d., s. 161-162.

³² HOPPEN, K. T., c. d., s. 33.

„O’Connellova závislost na episkopátu silně omezovala jeho možnosti, v otázce vzdělávání se byl například nucen nepsanými pravidly aliance s duchovenstvem podřídít vedení prelátů v hnutí za zrušení unie.“³³ „Církevní podpora byla závislá na pacifistické roli D. O’Connella, kterou mladoirové zpochybnili. Jak vyjádřily katolické noviny *The Pilot*, katolická církev je jediná organizace schopná zajistit spojení irské mysli s mírovým získáním ústupků Británie.“³⁴

Tyto rozdíly postupně vyústily v trvalou roztržku. Do skupiny patřil kupříkladu Charles Gavan Duffy, katolický novinář a šéfredaktor novin pojmenovaných *Národ*, prosazující taktiku, během níž se měli irští poslanci snažit o nezávislé fungování na obou anglických stranách. Dalším členem skupiny byl právník John Mitchel, který byl zastáncem oddělení Irska a to i za použití síly, což jistě později ovlivnilo zejména feiniány (radikální Irské republikánské bratrstvo). Dále do této skupiny patřil dublinský advokát Thomas Davis, který formuloval irskou národní příslušnost jako společenství všech, kdo v Irsku žijí, bez ohledu na vyznání či původ. Členem byl také James Fintan Lalor, který kladl důraz na problematiku půdy, což bylo pro venkovské obyvatelstvo mnohem konkrétnější. Prosazoval spojení otázky půdy a samostatnosti Irska a u těchto problémů požadoval i společnou prezentaci. „Důraz na irskou historii byl zdůrazňován i v listu *Národ*, v čítárnách, v knihovnách se probírala témata z historie a jejich morální dopady a vlivy.“³⁵ Thomas Davis, hlavní tvůrce ideologie mladoirů, zdůrazňoval minulé bitvy a hlásal kult fyzického násilí proti Britské vládě. Díky činnosti této skupiny došlo roku 1848 k nepřipravené a zbrklé rebelii vrcholící potyčkou u Ballingarry, jež skončila naprostým nezdarem. Většina vůdců byla nucena uprchnout z Irska či stanula před soudem, což oslabilo celé hnutí a prakticky ho ukončilo. Avšak ideje militarismu ve spojení s irskou historickou rétorikou přetrvaly. Nadále se držela i tajná venkovská hnutí s cíly vázanými na problematiku venkova (jako například „Ribbonianismus“), která však nebyla primárně nacionalistická.

³³ MacDONAGH, O., c. d., s. 48.

³⁴ QUIGLEY, K., c. d., s. 103.

³⁵ FOSTER, F. R., c. d., s. 161.

1.3 Velký hladomor a oslabení národního hnutí

Další politické a sociální změny byly pozdrženy. Důvodem byl velký hladomor, který postihl Irsko v letech 1845 až 1850. Díky své poloze a mírnému klimatu bylo Irsko vhodné především pro zemědělskou výrobu. Avšak ani zde nebyly poměry nijak uspokojivé. Docházelo ke zvyšování nájemného a nedostatečně se investovalo do rozvoje zemědělství. Skrytým faktorem byly rovněž ekonomické deformace způsobené válkami. A protože se zvyšoval přírůstek obyvatelstva a rostla poptávka po půdě a zároveň i cena obilí, docházelo k větší parcelaci pozemků.

Od roku 1815 začalo docházet ke stagnaci hospodářství, populační růst však zastaven nebyl. „Roku 1780 dosahovala populace v Irsku něco přes 4 milióny, ale o 60 let později, na sklonku hladomoru, se zdvojnásobila na 8 miliónů s přispěním skoro dalších 2 miliónů k populaci Británie a Severní Ameriky.“³⁶

Problémem byla rovněž rozdílná hustota osídlení a velikost pozemků. „Mezi léty 1820-1830 byly některé farmy natolik malé, že je již nebylo možné dále dělit pro syna, který se chtěl oženit, častěji byl nucen emigrovat, či se přestěhovat na neúrodnou půdu, kde bylo možné pěstovat jen brambory.“³⁷ Navíc byla zemědělská výroba příliš závislá na jediné plodině - bramborách, které sice měly vysoké výnosy, ale snadno se mohly kazit, byly náchylné na neúrodu a nešly uskladňovat. „Částečné lokální neúrody v letech 1817, 1822, 1831 a 1835-37, 1839 a 1842 způsobily obtíže a obavy, a přestože nezpůsobily mnoho ztrát, posunuly mnoho lidí do neúnosných podmínek.“³⁸

Objevily se také zprávy o nové nemoci brambor – plísni bramborové. V září 1845 pak zasáhla plíseň bramborová i Irsko a brzy se rozšířila do poloviny země. „Vláda bez váhání vyhledala vědeckou radu ohledně brambor, ale botanici nevěděli nic o příčinách plísně a o tom, jak by se šíření mohlo zastavit či jak zabránit jeho opakování.“³⁹

³⁶ CONNELL, K. H., *The Potato in Ireland*, in: Past & Present, No. 23, s. 60.

³⁷ Tamtéž, s. 62.

³⁸ HOPPEN, K. T., c. d., s. 43.

³⁹ CONNELL, K. H., c. d., s. 66.

Obrázek 4: Vykopávání brambor za velkého hladomoru (Illustrated London News, 22.prosince 1849)

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.⁴⁰

Pro zlepšení situace byl ustanoven úřad pro pomoc postiženým oblastem a byla zřízena instituce nouzových veřejných prací. Dále došlo ke zrušení obilných zákonů, což vyústilo v politický boj mezi majiteli půdy a obchodníky a v porážku konzervativní strany (toryů). Vláda liberální strany (whigů) v čele s Johnem Russelem prosadila zásady *laissez fair* s podporou správce britské státní pokladny C. E. Trevelyan a ministra financí C. Wooda.

Roku 1846 následovala další neúroda a Británie se snažila přenést odpovědnost na irské statkáře, a to hlavně prostřednictvím majetkových daní. Došlo k nárůstu nezaměstnanosti a tím i výdajů na nouzové práce. Ty byly roku 1847 zrušeny a podpora se začala vydávat přímo (výjimka z chudinských zákonů z roku 1834). Rovněž byl vydán zákon umožňující vznik vývařoven. Vznikaly organizace v Irsku, Británii, Americe i jinde, jež sbíraly finanční prostředky.

Spolu s hladem se začaly šířit i epidemie nemocí (jako tyfus a úplavice, kurděje či vodnatelnost). Od roku 1846 se mnoho lidí pokusilo emigrovat do Británie, Kanady, Ameriky apod.

⁴⁰ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 201.

V roce 1847 navíc došlo k plnému přenesení finanční odpovědnosti za fungování zákonů o chudobě z Británie do Irska, což vyústilo ve snahu statkářů zbavit se chudých nájemců. Oblasti Irska s „...různorodějšími ekonomickými možnostmi (kupříkladu Ulster a východní pobřeží) utrpěly méně, ale hustě osídlené „*clachan*“ vesnice bud či chat na západě čelily hrůze z hladu, horeček a smrti.“⁴¹

Obrázek 5: Vystěhování nájemců v období po velkém hladomoru (1848)

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.⁴²

Důsledkem těchto pohrom bylo razantní snížení nezaměstnanosti, ale současně i úbytek populace způsobený zejména úmrtími a emigrací. „Díky třem neúrodám brambor, dvěma prakticky úplným, došlo ke snížení populace v pěti letech o pětinu: půl miliónu lidí, možná více, zemřelo hladu a na přidružené nemoci; okolo miliónu uteklo jako uprchlíci.“⁴³ Paradoxně to přineslo zlepšení hospodářských podmínek, „...díky snížení populace se zvětšily obdělávané pozemky a došlo ve větší míře k zavedení pastevectví, přesto některé oblasti byly stále přeplněné a podmínky se příliš nezměnily.“⁴⁴ Navíc nenastala žádná politická změna, dokonce spíše naopak.

⁴¹ FOSTER, F. R., c. d., s. 167.

⁴² MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 206

⁴³ CONNELL, K. H., c. d., s. 64.

⁴⁴ FOSTER, F. R., c. d., s. 168.

Obrázek 6: Hrobky zašlého národa... vesnice Tullig opuštěná po velkém hladomoru

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.⁴⁵

Hněv a frustrace Irů z anglického přístupu ke krizi byly velice silné, dokonce se objevovaly nesmyslné a nepodložené názory, že za celou katastrofou stojí Británie. Navíc se prohloubily spory mezi nájemci a statkáři. Tyto spory nakonec vyústily v pozemkovou válku následovanou novými zákony o půdě.

1.4 Feiniánské hnutí a Autonomní hnutí I. Butta

V období po velkém hladomoru se do popředí zájmů dostaly dva zásadní problémy. Prvním byl boj nájemců o trvalé užívací právo na půdu a druhý se týkal boje o národní nezávislost. Proti autonomním tendencím se v samotném Irsku počala formovat silná menšina, která unii a její výsledky bránila s cílem spojení udržet. Do této skupiny se zapojila převážně pozemková aristokracie Irska a hlavně kompaktní většinou protestantská komunita Ulsteru, jež byla tvořená všemi vrstvami obyvatelstva. Rychlá urbanizace východního Ulsteru a rozvoj industrializace spolu se specifickým náboženským mixem jednoznačně oddělovali severo-východ od zbytku Irska.

Roku 1850 založil Charles Gavan Duffy Irskou ligu nájemců půdy (*Irish Tenant League*), jejímž cílem bylo prosazení „tří S“ (spravedlivý nájem, stálé užívací právo a svoboda toto právo odprodat). K tomuto účelu byla založena i nezávislá parlamentní strana, „...která agitovala práva nájemců jako cestu vedoucí ke spojení

⁴⁵ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 208.

katolíků a protestantů ve společném zájmu, mělo to být národní hnutí otevřené všem.“⁴⁶ Strana byla úspěšná ve všeobecných volbách 1852, avšak brzy po tomto úspěchu se rozpadla, především vzhledem k prosazování osobní zájmů některých poslanců nad zájmy voličů. Tento neúspěch spolu s dlouhodobým rozčarováním vedl mnoho Irů k nedůvěře v moc a úspěchy parlamentarismu a orientoval je k užití ozbrojené síly.

Přes konečný neúspěch Duffyho strany to byl pokus o parlamentní řešení irských problémů, který byl možný díky reformnímu zákonu z roku 1850, který rozšířil voličskou základnu. Volební právo bylo totiž založeno na povolání a ne na vlastnictví, což vytvořilo nový politický národ.“

Roku 1858 vzniklo Irské republikánské bratrstvo (IRB, jinak také označované jako feiniáni) s centry v Dublinu a New Yorku. Základem celého hnutí byli muži stojící za povstáním z roku 1848, IRB bylo tajnou společností (a díky tomu obávané a podezříváné církví).

Irské republikánské bratrstvo převzalo doktrínu Thomase Davise a začalo budovat tajnou vojenskou organizaci s cílem připravit a provést ve vhodné chvíli povstání. Bratrstvo nebylo homogenní organizací, naopak obsahovalo různé názorové směry, „...zbytky spikleneckých klubů z roku 1848, irsko-americký exil, tajné agrární společnosti, ale byl ovlivněno i skupinami z kontinentu.“⁴⁷ „Zakladatel skupiny, James Stephens, byl zprvu zaražen apatií farmářů a tvrdohlavostí buržoasie. Jediná skupina, ze které bylo bratrstvo schopno přilákat značné množství členů, byli městští řemeslníci a drobní obchodníci a ti se více zajímali o vedlejší aktivity než o pokusy o vojenskou mobilizaci.“⁴⁸ „J. Stephens věřil, že hladomor, který zničil velkou část sociální a kulturní struktury starého Irska, také zničil velkou část vyhlídek na irskou politickou revoluci.“⁴⁹ Hladomor totiž poškodil zejména sociální skupiny, o které se chtělo IRB opírat.

IRB se plně soustředilo na prosazení samostatnosti či nezávislosti, jeho členové jakýkoliv další program považovali za kontraproduktivní. Centra v zahraničí

⁴⁶ McCaffrey, L. J., *Irish Nationalism and Irish Catholicism: A Study in Cultural Identity*, s. 526.

⁴⁷ Foster, F. R., c. d., s. 170.

⁴⁸ Hoppen, K. T., c. d., s. 121.

⁴⁹ Garvin, T., *The Anatomy of a Nationalist Revolution: Ireland, 1858-1928*, in: *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 28, No. 3, s. 473.

- zejména v Americe získávala podporu, důstojníky a zbraně, zejména v roce 1865 (v období ukončení americké občanské války) přišlo do Irska mnoho zkušených důstojníků, avšak vzhledem k vnitřním neshodám beze zbraní.

Plánované povstání bylo nutno odložit až na rok 1867, bylo však špatně organizováno. Veřejnost reagovala lhostejně a do povstání se nezapojil ani venkov, který byl jinak nositelem revolučních myšlenek, a tak bylo povstání lehce poraženo. Organizace se ale nerozpadla, vznikla rada zástupců, která dále bratrstvo řídila a udržovala bojovou pohotovost. „Přes uvěznění vůdců IRB a neúspěch povstání roku 1867 obnovila organizace radikální a revoluční tradici, která upadla díky úspěchům parlamentní politiky.“⁵⁰ Ale roku 1916 se feiniáni opět dostali do popředí a ujali se vedení „Velikonočního povstání“. Činnost a odhodlání feiniánského hnutí však mělo veliký vliv jak v Irsku, tak v Británii a „...to i díky prohlášení Irské republiky publikované v *The Times* (Londýn) 8. března 1867, které jasně ukazovalo, že liberální demokratické, nesektářské Irsko bylo jejich cílem, stejně tak jako konstitučního nacionalismu.“⁵¹

Krátce po neúspěšném pokusu IRB o vojenský převrat se však podařilo liberální vládě Gladstonea prosadit v letech 1868-1874 nový přístup k otázce Irska a některé z toho plynoucí důležité reformy. První byl zákon o církvi z roku 1868, jež odděloval anglikánskou církev (*Church of Ireland*) od státu, odebral církvi státní dotace a zrovnoprávnil ji s ostatními vyznáními. Následnou reformou byl pozemkový zákon z roku 1870, „...který nabízel slib efektivnějších zásahů problematičtých vztahů mezi nájemci a držiteli pozemků.“⁵²

Dalším problémem byl požadavek katolíků na vlastní vysoké vzdělávání. Roku 1873 byl podán nový návrh univerzitního zákona, ale byl odmítnut katolíky i protestanty. Vláda tak byla kriticky oslabena a všeobecné volby v roce 1874 umožnily vítězství konzervativců v čele s Benjeminem Disraelim, který posléze založil Královskou irskou univerzitu (*Royal University of Ireland*), jež byla kompromisem mezi katolickými požadavky a názory parlamentu.

Boj za samostatnost prosazovalo i hnutí Isaaca Butta (*Home Rule League*), jež byl irským advokátem a zprvu unionistou, dokonce členem Oranžského řádu,

⁵⁰BOYLE, J. W., Ireland and the First International, in: The Journal of British Studies, Vol. 11, No. 2, s. 45.

⁵¹McCAFFREAY, L. J., c. d., s. 526.

⁵²FOSTER, F. R., c. d., s. 174.

později ovlivněný mladoiry a feiniány. Cílem tohoto hnutí bylo vytvořit parlament podřízený britské koruně, který by řešil irské vnitropolitické otázky. Tyto myšlenky získaly podporu i mnoha feiniánů, „...mezi nimiž byli i členové vrchní rady, která přijala dodatek umožňující podporovat každé hnutí, které umožní zlepšení irské samostatnosti v souhlasu s vlastní soudržností.“⁵³

Obrázek 7: Isaac Butt

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.⁵⁴

Tento okamžik byl zásadním bodem obratu, kdy bylo umírněné konzervativní hnutí podporované katolickými středními vrstvami navíc přijatelné pro část extrémních nacionalistů. Pro feiniány a jejich základní tezi to byl naprosto nový směr.

Roku 1872 byl prosazen nový volební zákon určující tajné hlasování (*Ballot Act*) během všeobecných voleb, což vedlo v roce 1874 k vítězství Buttovy strany. V parlamentu se však utvořila skupina irských poslanců, jež začala prosazovat politiku obstrukce (patřili sem kupříkladu Joseph Gillis Biggar, John O'Conner Power a v roce 1875 zvolený i Charles Stewart Parnell).

C. S. Parnell byl protestantský statkář a nacionalista, který během vnitrostranického boje v irské parlamentní straně získal roku 1877 vedení. C. S. Parnell tvrdil, „...že národní hnutí potřebuje patriotismus a talent a práci každého Ira

⁵³ HOPPEN, K. T., c. d., s. 123.

⁵⁴ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 215

a že protestantská menšina by byla důležitým a umírněným vlivem v Irském národu.“⁵⁵ Do čela irské strany se tedy dostal konzervativec a pragmatik působící navenek jako extrémista, ale hlavně vůdce, který dokázal prosadit moderní řízení strany, kdy její členové jednali v souladu s nařízeními vedení.

Obrázek 8: Charles Stewart Parnell

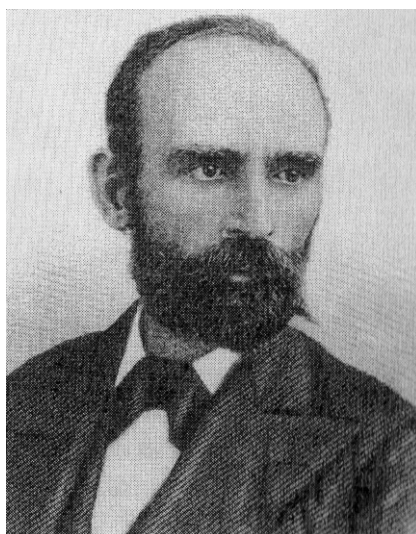
Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.⁵⁶

Rada IRB spolupráci s autonomním hnutím stále odsuzovala, přesto mnoho feiniánů hnutí podporovalo a to zejména američtí feiniáni sdružení ve společnosti Rodina Irů (*Clan na Gael*).

Další klíčovou osobou IRB se stal Michael Davitt, syn vyhnaného nájemce, propuštěný roku 1877 z vězení po odpykání části trestu za činnost ve feiniánském hnutí. Kriticky odmítl feiniánský dogmatismus, byl nábožensky smířlivý a názorově silně ovlivněn Jamesem Fintanem Lalorem. Brzy spolu začal C. S. Parnell a M. Davitt spolupracovat.

⁵⁵ McCaffrey, L. J., c. d., s. 526.

⁵⁶ Moody, T.W. – Martin, F.X., c.d., s. 216

Obrázek 9: Michael Davitt

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.⁵⁷

Roku 1878 odcestoval M. Davitt do Ameriky, kde se spojil s Johnem Devoyem (vůdcem amerických feiniánů). Snažili se vytvořit novou politiku národního hnutí spojením revolučních a konstitučních nacionalistů, což bylo odmítnuto jak C. S. Parnellem, tak radou IRB.

1.5 Pozemková válka, první návrh autonomního zákona

Přes zlepšení podmínek v zemědělství po hladomoru, nedošlo k rozvoji technologií a irské zemědělství a zemědělská ekonomie zůstala zastaralá až do 20. století. „Soužití nájemců a pozemkové šlechty se zhoršilo díky zemědělské recesi, omezení emigrace (tedy nárůstu obyvatelstva), částečnými neúrodami a vyústil v konflikt.“⁵⁸

Zlom nastal během krize v zimě z roku 1878 na 1879. „Vzhledem ke spojení špatných úrod a snižování cen bylo velice obtížné pro nájemce platit nájemy. Počty vystěhování dosáhly od hladomoru nevídaného množství. Násilí na venkově, hodnocené oficiálními orgány jako zemědělské nepokoje, se šířilo a vrcholu dosáhlo roku 1881.“⁵⁹ Mnoho vlastníků půdy tedy krachovalo a další se snažili zbavit

⁵⁷ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 217.

⁵⁸ FOSTER, F. R., c. d., s. 179.

⁵⁹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 125.

nájemců, kteří nebyli schopni platit nájmy a tím dále snižovali výdělky majitelů půdy.

V dubnu 1879 bylo s podporou místních feiniánů zorganizováno setkání zemědělců v Irishtown v hrabství Mayo vyvolávající pozdvižení na západě Irska. M. Davitt založil Irskou národní pozemkovou ligu, jejímž předsedou se stal C. S. Parnell. Finanční pomoc poskytl *Clan na Gael*. Liga byla „...opět zpočátku podporována třetinou církevní hierarchie, vedené arcibiskupem Crokem z Cashelu a biskupem Nultym z Meath. Skoro stejné množství však bylo otevřeně či skrytě proti, například MacCabe z Dublinu či MacHale.“⁶⁰

Katolická církev tedy své místo v politice Irska již získala a udržela si ho. Cílem Národní pozemkové ligy bylo prosazovat morální boj, vytvořit masivní odpor proti vypovídání nájemců z půdy a znemožnit vystěhování, dále snížit nájemné tak, až by se nakonec nájemce stal majitelem pozemku. „Krom vedení při regulaci nájemného obsahoval kód ligy striktní opatření proti přebírání půdy, členové ukládali zákazy a sankce těm, kdo převzali půdu po těch, co z ní byli dříve vystěhováni či donuceni odejít. Převzetí takovéto půdy bylo porušením základních sociálních vazeb.“⁶¹ „Většina farmářů totiž ochotně zužitkovala rétorické, politické, právní a finanční výhody ligy, dokud byli ligou ochraňováni před vypuzením z pozemků.“⁶²

Hlavní a nejúčinnější zbraní proto byl bojkot a veřejné odsouzení. „Kód ligy obsahoval i další části jako zákazy podílení se na vystěhovávání, přátelení se či obchodování s kýmkoliv, kdo pracoval, najímal či pronajímal půdu od bojkotované osoby.“⁶³ Byly vytvořeny dokonce samostatné „...soudy v rámci ligy, které byly zakládány ve víře, že anglické soudy nemohly přinést spravedlnost Irské věci. Tento postup se dokonce stal součástí irské nacionalistické tradice. Podobné soudy *Sinn Féin* a Irských dobrovolníků se objevily i po vyhlášení Irské republiky v lednu 1919.“⁶⁴ Nakonec se však objevily i ozbrojené střety a situace se vyhrotila natolik, že se střety začaly označovat jako tzv. pozemková válka.

⁶⁰ MacDONAGH, O., c. d., s. 53.

⁶¹ JORDAN, D., *The Irish National League and the “Unwritten Law”: Rural Protest and Nation-building in Ireland 1882-1890*, Past & Present, No. 158, s. 155.

⁶² FOSTER, F. R., c. d., s. 179.

⁶³ JORDAN, D., c. d., s. 159.

⁶⁴ JORDAN, D., c. d., s. 160.

Díky nepřehledným poměrům přejala Národní pozemková liga roli vlády. V dubnu 1880 se k moci vrátili liberálové, ale snahy o prosazení opatření na obranu nájemců byly zmařeny odporem horní sněmovny. Došlo k eskalaci střetů mezi nájemci a statkáři. Vláda nakonec prosadila schválení mimořádných donucovacích prostředků. Byl zatčen M. Davitt, avšak zároveň dokázal W. E. Gladstone prosadit pozemkový zákon vytvořený podle zásady „tří S“ se systémem spoluvlastnictví půdy. Liga však pokračovala v kampani a proto byl zatčen C. S. Parnell a další činitelé. Následně byla pozemková liga v říjnu 1881 rozehnána. Její činnost potom byla krátce suplována Dámskou pozemkovou ligou, která se snažila svou funkcí nahradit činnost Národní pozemkové ligy.

Roku 1882 byla uzavřena Kilhaimanská smlouva mezi C. S. Parnellem a W. E. Gladstonem a z vězení byli propuštěni vězni spojení s Ligou. Byl zrušen nátlakový režim a novým sekretářem pro Irsko se stal lord Frederick Cavendish, který však byl zavražděn členy teroristické skupiny Nezlomení (*Invincibles*). Odpovědí bylo prosazení ještě přísnějšího donucovacího zákona.

„Bezpečnost farmářů byla posílena Gladstoneovými pozemkovými zákony z let 1881 a 1882, které poskytly většině nájemců podíl či účast na pozemkové držbě a právo na soudní snížení nájmu.“⁶⁵ Postupně došlo ke snižování nájmů pro nájemce, až jim nakonec statkáři sami půdu prodávali, protože to bylo výhodnější, než se o půdu dělit.

Podvojně vlastnictví tedy připravilo podmínky pro přímé vlastnictví půdy nájemci. „Roku 1885 vydala vláda Ashbournův zákon navržený k urychlení převodu vlastnictví půdy v Irsku tím, že umožňoval půjčku plné částky z britské pokladny.“⁶⁶ Celá cena farmy (půdy) byla zapůjčena kupujícímu za atraktivnějších podmínek, byl to jeden z dalších takových kroků, které dohromady změnily vzor vlastnictví půdy v Irsku ve zcela novém směru.

Změny pozemkové držby tak zlepšily sociální poměry na venkově a připravovaly prostor pro další změny v celém Irsku.

Pozemková liga však neměla být jen agrárním hnutím, prezentovala se i jako hnutí za národní sebeurčení. Byla tedy nahrazena Národní ligou ovládanou

⁶⁵ FOSTER, F. R., c. d., s. 179.

⁶⁶ JORDAN, D., c. d., s. 157-158.

parlamentní stranou. Parnelliáni dosáhli „...naprostého vítězství ve všeobecných volbách roku 1885, kdy tato strana získala všechna křesla krom severovýchodního Ulsteru a Dublinské univerzity.“⁶⁷ „Od roku 1885 bývaly vždy zvoleny ze 103 možných křesel čtyři pětiny poslanců, kteří obhajovali autonomii, a těchto 81 až 85 poslanců opakovaně udržovalo rovnováhu v parlamentu.“⁶⁸ „Strana se navíc dotvořila do moderní podoby a stala se pevným spojením katolických obchodníků, drobných obchodníků, právníků a novinářů obhajujících jednotné stanovisko a jednajících v souladu s vedením.“⁶⁹

Brzy po všeobecných volbách vyjádřil Gladstone svou podporu autonomii Irska (*Home Rule*). Toto prohlášení „...vyústilo k připojení Parnellových sil k liberální straně natolik pevně, že spojila akce liberální strany s konstitučním bojem za nezávislost Irska na 30 let.“⁷⁰ Irská parlamentní strana tak přestala být jazýčkem na vahách mezi liberální a konzervativní stranou a přiklonila se pevně k jedné z nich, k liberální straně. Toto spojení bylo navíc podpořeno katolickou církví, která se nechtěla vzdát své politické pozice a podporovala autonomní hnutí výměnou za podporu v tématech, jako bylo denominační vzdělávání.

„V roce 1885 během prvních všeobecných voleb, kdy mohli volit i pracující v Británii a Irsku, bylo zvoleno 250 konzervatistů, 335 liberálů a 83 irských nacionalistů.“⁷¹

V únoru roku 1885 se potřetí stal ministerským předsedou W. E. Gladstone a v březnu podal jeho kabinet návrh autonomního zákona, „...který sice odhaloval značné technické, administrativní a finanční problémy, ale poskytl by Irsku vlastní legislativu a s ní spojenou odpovědnou výkonnou moc, ale návrh obsahoval dlouhý seznam „imperiálních“ zájmů, které byly z irské jurisdikce vyňaty - válku a mír, obranu, zahraniční a imperiální záležitosti a další.“⁷²

⁶⁷ HOPPEN, K. T., c. d., s. 127.

⁶⁸ PORRITT, A. G., *The Irish Home Rule Bill*, in: *Political Science Quarterly*, Vol. 28, No. 2, s. 300.

⁶⁹ FOSTER, F. R., c. d., s. 180.

⁷⁰ HOPPEN, K. T., c. d., s. 129.

⁷¹ PORRITT, A. G., c. d., s. 301

⁷² HOPPEN, K. T., c. d., s. 129.

2. OD NEÚSPĚCHU PRVNÍHO NÁVRHU AUTONOMNÍHO ZÁKONA PO PŘEDVEČER VELIKONOČNÍHO POVSTÁNÍ 1916 (1885 - 1912/1916)

Návrh autonomního zákona byl i přes drobné výtky přijat C. S. Parnellem i celou parlamentní stranou a byl podpořen i irskými nacionalisty v Americe a Austrálii. Návrh totiž poskytoval Irsku alespoň částečné národní sebeurčení a obsahoval i zavedené britské státní a polické tradice. „Zákonná míra autonomního návrhu by však stále zachovala svrchovanost britského parlamentu, irský parlament by mohl být i rozpuštěn králem.“⁷³

Proti návrhu autonomního zákona se však vzedmula ohromná vlna odporu ze strany konzervativců a unionistů, kteří návrh považovali za krok k rozbití impéria a zradu loajalistů a protestantů. Protože „...během 80. let 19. století žili v Irsku dvě rozdílné komunity, jež byly rozdělené náboženstvím, kulturou a ožehavou otázkou spojení s Británií.“⁷⁴ „Již rozkvět nacionalismu a zemědělská mobilizace na jihu Irska během 80. let 19. století vyvolal odpovídající reakci ze strany protestantského konzervatismu“⁷⁵, takže když se vynořila hrozba autonomního zákona, tak se všichni jeho odpůrci (protestantská pozemková šlechta, průmyslníci i pracující a Oranžský řád) spojili. Rozdíly mezi Ulsterem a jihem byly silně podtrhovány náboženským kontextem. „Náboženské rozdělení se vyvinulo a zamrzlo až na něčem, co připomínalo kastovní či etnické rozdělení. Historické spojení mezi irským protestantismem a Británií (hlavně konzervativní stranou) nakonec sloužilo k izolaci protestantů od duševního života katolické většiny.“⁷⁶

„Navíc legislativní reforma z let 1884-1885 a změna volebního práva znamenala, že šance unionistů na volební zisky krom severovýchodu byla velmi malá.“⁷⁷ Tyto změny tak ještě více připoutaly odpůrce autonomie k Británii a zejména ke konzervativní straně. Přijetím návrhu autonomního zákona by podle jeho odpůrců neexistovala žádná ochrana protestantských zájmů v Ulsteru. W. E. Gladstone chtěl tento problém vyřešit horní sněmovnou, kde by zasedali majetnější

⁷³ PORRITT, A. G., c. d., s. 303.

⁷⁴ KENNEDY-PIPE, C., c. d., s. 10.

⁷⁵ HOPPEN, K. T., c. d., s. 134.

⁷⁶ GARVIN, T., c. d., s. 470.

⁷⁷ HOPPEN, K. T., c. d., s. 134.

a vyšší třídy, které by měly chránit minoritní zájmy Ulsteru a protestantů. Přesto se objevily zprávy, že oranžisté se plánují ozbrojit a že vůdce nové Ulsterské unionistické strany E. Saunderson vybízí k vojenským cvičením. Veškeré tyto radikální kroky měly vyjádřit odhodlání znemožnit rozpad unie.

Konzervativní strana však zůstala zcela proti a proti volil i dostatek liberálů, aby byl návrh zamítnut. „Gladstone byl poražen třiceti hlasy; 343 hlasy ku 313 a nebyla ani možnost vytvořit fungující většinu buď pro liberály či pro konzervativisty a parlament byl rozpuštěn.“⁷⁸ Návrh tak nebyl podpořen jednohlasně ani uvnitř liberální strany, odmítla ho pravicová část vedená lordem Hartingtonem, ale i levicová radikálové Josepha Chamberleina. „Chamberlain, který sám prosazoval odlišné vyrovnaní s Irskem, resignoval a vedl rozštěpení, které vyústilo v porážku autonomního návrhu a v pád vlády, vznikla také Liberální unionistická strana s bližšími vazbami na konzervativce.“⁷⁹ „Mnoho takzvaných liberálních unionistů vědělo o Irsku velice málo a zajímali se o ně ještě méně. Přesto jejich odmítnutí autonomního zákona způsobilo to, že všeobecné volby v červenci 1886 vyústily v téměř dvě pevné dekády hegemonie konzervativců ve Westminsteru.“⁸⁰

Problém Irska tak proti sobě stavěl na politickém poli mnoho rozdílných frakcí, ale přesto se unionisté prezentovali v krizových situacích jako jednotná fronta, ve které spolupracovala i protestantská církev a Oranžský řád. „Na počátku 20. století byl tedy položen základní trojúhelník násilného boje v Irsku. Nacionalisté měli v úmyslu získat nezávislost na Británii, čímž působili opačně na protestanty na severu, kteří pak hledali udržení unie a zajistili si podporu konzervativní strany.“⁸¹

Otázka autonomie však již byla v povědomí Irů v Irsku i v zahraničí a navíc získala na svou stranu alespoň část liberální strany, což byla zásadní změna. Vnitrostranický konflikt v liberální straně však způsobil její dlouhodobý neúspěch, k moci se dostala během dalších 20 let jen jednou a to 1892-1895. Navíc se oslabovala podpora autonomie pocházející z venkova. „Systém zemědělského vlastnictví procházel svou revolucí mezi léty 1880-1910, tak jak byla země přesouvána od britsko-irské pozemkové šlechty k nově dominantní vrstvě malých

⁷⁸ PORRITT, A. G., c. d., s. 304.

⁷⁹ FOSTER, F. R., c. d., s. 182-183.

⁸⁰ HOPPEN, K. T., c. d., s. 130.

⁸¹ KENNEDY-PIPE, c. d., s. 11.

a středních farmářů. A jak docházelo k oslabování pozemkové šlechty, tak mizel hnací motor pro revoluční separatismus na venkově.“⁸²

2.1 Oslabení irské parlamentní politiky

Pozice Irské parlamentní strany, kterou vedl C. S. Parnell, byla posílena díky pokusu listu *The Times* zdiskreditovat parnellciány a liberály jako viníky násilností a vražd během pozemkové války a po ní. Komise Nejvyššího soudu však zjistila, že dopisy zakládající obvinění jsou padělky, které byly vytvořeny Richardem Piggotem.

Tato kauza naklonila krátce veřejné mínění na stranu C. S. Parnella a jeho strany, avšak jen do roku 1890, kdy během rozvodového řízení člena irské parlamentní strany William O'Shea byl zjištěn poměr mezi jeho ženou a C. S. Parnellem. Brzy v Británii zahájili nonkonformisté, jež podporovali liberální stranu, nátlak na W. E. Gladstonea, aby donutil C. S. Parnella k odstoupení z čela Irské strany. K chování C. S. Parnella se negativně vyjadřovali i někteří irští katoličtí biskupové.

C. S. Parnell však rozhodně odmítl a vyzval k proti liberálnímu manifestu i přesto, že ztratil většinu podpory parlamentní strany. Bojoval o své udržení u moci až do 6. října 1891, kdy ve věku 45 let zemřel. „Způsob Parnellova odchodu mu spolu s jeho věkem ihned zaručili čestnou pozici mezi těmi, kteří zemřeli pro dobro Irska“⁸³, a to zejména díky feiniánům, kteří prosazovali hrdinské vyzdvihování mučedníků jako jednu ze svých agitačních metod. Ztráta podpory parlamentní strany, která byla jedním z důvodů Parnellova pádu, „...byla způsobena spíše ohrožením aliance s W. E. Gladstonem, než srdečným rozhořčením nad Parnellovým chováním.“⁸⁴ Mnoho členů strany se od jejího vůdce odvrátilo i díky jeho centralizačním snahám a vyžadované disciplíně. Tento hořký konec takového vůdce, jakým byl C. S. Parnell, způsobil hluboký a demoralizující rozkol Irské parlamentní strany a poškodil ji v očích britské veřejnosti, ale navíc ji i poškodil vnitřně.

⁸² GARVIN, T., c. d., s. 469-470.

⁸³ HOPPEN, K. T., c. d., s. 133.

⁸⁴ FOSTER, F. R., c. d., s. 184.

Roku 1892 se k moci opět dostala liberální strana a Gladstoneův kabinet se pokusil autonomii Irska znovu prosadit. „Všeobecné volby opět vložily moc do rukou irských nacionalistů; konzervativní a liberální unionisté měli 315 křesel, liberálové 274 a nacionalisté 81.“⁸⁵

Druhý návrh autonomního zákona prošel parlamentem, byl však roku 1893 opět zamítnut, ale tentokrát až ve sněmovně lordů.

V rozdělené Irské parlamentní straně se oddělily dvě nejdůležitější frakce. První vedl John Dillon, který se snažil obnovit centrální kontrolu a druhou frakci řídil Timothy Healy, který prosazoval rozdělení autority a suverénní práva volebních oblastí, jinými slovy lokalismus.

Unionistické a konzervativní vlády v letech 1886-1892 a 1895-1905 se nadto snažily oslabit autonomní tendence reformními kroky. „Další pozemkové zákony poskytovaly nájemcům peníze na koupi pozemků, v roce 1898 byl zaveden plně volitelný systém místní správy, následujícího roku byl založen Zemědělský odbor, který měl prosazovat zlepšování zemědělských technologií.“⁸⁶ Všechny tyto kroky měly oslabit revoluční nálady a cíle Irů, alespoň těch, kterých se týkaly změny na venkově. „V Irsku pocházela změna a reforma (stejně jako represe) ze strany Británie a i nacionalisté identifikovali modernizaci ve spojení s Anglií.“⁸⁷ Navíc vůdci požadující autonomii jako „...C. S. Parnell a J. Dillon byli často lhostejní až nepřátelští k reformám, neboť se obávali, že materiální blahobyt a spravedlivé zacházení by oslabily zájem katolíků o národní svobodu.“⁸⁸

Aby zabránil další ztrátě vlivu parlamentní strany, založil roku 1898 přítel a spolupracovník J. Dillona William O'Brien Jednotnou irskou ligu na obdobném principu jako byla Národní pozemková liga. Tento krok však nebyl tak úspěšný jako u jeho předchůdce, protože „...snižující se důležitost odporu proti pozemkové šlechtě během doby reforem nájemného odstranila důležitý sjednocující faktor politické abecedy na venkově Irska.“⁸⁹

Činnost Ligy však napomohla k částečnému obnovení jednoty parlamentní strany pod vedením Johna Redmonda, dříve vůdce malé parnellianské skupiny.

⁸⁵ PORRITT, A. G., c. d., s. 305.

⁸⁶ HOPPEN, K. T., c. d., s. 140.

⁸⁷ GARVIN, T., c. d., s. 470.

⁸⁸ FOSTER, F. R., c. d., s. 183.

⁸⁹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 140-41.

Jednotné vedení a směřování parlamentní strany nebylo nikdy jednoduché a názorová roztržičnost byla mnohem častější. „Fakticky byla národní nejednotnost stejně hořká v 50. a 60. letech 19. století, byla to jednota 80. let 19. století, co bylo nenormální.“⁹⁰ Vnější jednota a spolupráce strany se opět projevila nedostatečnou během roku 1903, kdy se projednával další pozemkový zákon, který však „...byl označen Johnem Redmondem jako zatím největší pokus o irské pozemkové otázky.“⁹¹ V listopadu opustil stranu W. O'Brien a v krátkém mezidobí opět vstoupil do politiky, avšak na straně T. Healyho a s jedinečným programem.

Přesto se parlamentní strana konsolidovala a to i díky tomu, „...že strana opět získala respekt katolické církve a liberální strany, přestože biskupové hodnotili Redmondovu vzdělávací politiku jako nedostatečně církevní.“⁹²

„Ani všeobecné volby roku 1900 a 1906 nebyly ve znamení autonomního návrhu pro Irsko. Dominantní téma Británie v roce 1900 byla Burská válka a roku 1906 nechtěli britští liberálové přednést další autonomní návrh, dokud nebudou mít většinu.“⁹³ Otázka autonomie Irska nebyla v popředí jejich zájmů. „Zdalo se tedy, že Irská parlamentní strana dosáhla pozice, kdy ji spojení s liberály spíše poškozovalo - dodalo jí to zdání bezpáteřnosti.“⁹⁴ Vedení Irské parlamentní strany však dále pokračovalo ve spolupráci, asi z obavy jiného a horšího vývoje. Kvůli snahám o oslabení pozice sněmovny lordů podpořila Irská parlamentní strana rozpočet Lloyd George, přestože tento krok poškodil ty, kteří stranu v Irsku podporovali, z čehož je jasně vidět svázanost irských parlamentářů s britskou liberální stranou, což mohlo nakonec způsobit spíše negativní dopad.

2.2 Vznik skupin žádajících autonomii Irska a kulturní a sociální oživení

Díky neúspěšnému průběhu boje o autonomii se mnoho lidí v Irsku smířilo s poměry a se svou rolí v impériu. Irština byla zatlačena angličtinou a existovaly jen

⁹⁰ FOSTER, F. R., c. d., s. 185.

⁹¹ CAMPBELL, F., Irish populár Politics and the making of the Wandham Land Act, 1901-1903, in: The Historical journal, Vol. 45, No. 4, s. 755.

⁹² FOSTER, F. R., c. d., s. 188.

⁹³ PORRITT, A. G., c. d., s. 305.

⁹⁴ HOPPEN, K. T., c. d., s. 141.

anglické instituce. I v parlamentu požadovali Irové jen omezenou kontrolu nad vnitřními záležitostmi a pokračování pozemkové reformy.

Po Parnellově smrti došlo k rozštěpení jednotného autonomního hnutí a vznikaly různé zájmové a názorové frakce. „Nejdůležitější z nich obsahovala spojení kultury a politiky, které prosazovali mladoirové jako nezbytné (klíčové) pro národní identitu. Jejich odkaz ve spojení s příběhy a písněmi raných feiniánů stále dokázal zaujmout.“⁹⁵ Aktivizovali se také mladí radikálové, „...jejichž názory v hlavním proudu irské politiky vyčnívaly, protože ta používala křiklavou rétoriku, ale byla víceméně konzervativní.“⁹⁶

Prosazovala se literatura (zejména poezie), objevily se ideály mytologického ráje *Tír na nÓg*. Básník William Yeats tvrdil, že básníci, dramatici a spisovatelé musí uspokojovat duchovní potřeby Irska, neboť bez duchovního života není možné udržet národní identitu. Mnoho irských umělců, jako například lady Greyová, George Russell, Douglas Hyde, T. W. Rolleston, Standish James O'Grady, John Millington Lyne, George Moore či James Stephens se skutečně prosadilo. „Mýtická témata se k anglicky mluvící společnosti Irska nedostala dříve, než v posledních desetiletích 19. století, neboť byly mýty dříve předávány jen v Irštině a orální formou. Prvním a velice důležitým dílem byla Historie Irska S. J. O'Gradyho.“⁹⁷ Byl to on, kdo přeložil mýty a předal je irské veřejnosti jako zdroje krásy a inspirace. A aby překlady odpovídaly jeho pojetí, „...tak jednoduše ignoroval či pozměňoval zdroje, které jeho vizi neodpovídaly.“⁹⁸

Další překlad mýtů byl vytvořen lady Gregory, a přestože byl přesnější, větší popularity se nedočkal. Brzy poté se však objevily první pokusy o přímé ovlivňování čtenářů v nacionalistickém duchu. „V dílech Alice Milliganové a Thomase Boyda se objevily výzvy mladým Irům, aby bojovali jako hrdinové za své cíle, pozvedli vlajku, ignorovali pasivitu starších a položili své životy za Irsko.“⁹⁹ Bylo opět zdramatizováno mnoho irských legend a mýtických příběhů, které poté byly postupně použity k ideologickým účelům. Síla mýtů a odkazů byla krásně vidět

⁹⁵ HOPPEN, K. T., c. d., s. 142.

⁹⁶ GERSON, G., Cultural Subversion and the Background of the Irish „Easter Poets“, in: *Journal of Contemporary History*, Vol. 30, No. 2, s. 333.

⁹⁷ WILLIAMS, M., *Ancient Mythology and Revolutionary Ideology in Ireland, 1878-1916*, in: *The Historical Journal*, Vol. 26, No. 2, s. 310.

⁹⁸ WILLIAMS, M., c. d., s. 311.

⁹⁹ WILLIAMS, M., c. d., s. 313.

v symbolice. Například „...alternativní název Irského republikánského bratrstva, feiniáni, odráží historickou nostalgii hnutí, protože jméno evokuje prehistorickou armádu Irska“¹⁰⁰ a nese tak jasný symbol. Přes veliký význam literárního obrození byl jeho dosah omezen na užší okruh lidí a široké veřejnosti se nedotkly.

Hnutím s obrovským vlivem se stala právě Gaelská atletická asociace (GAA) založená po Pozemkové válce, „...jež se snažila organizovat pro mladé muže tradiční hry, jako byl fotbal a *hurling*. Asociace byla brzy infiltrována IRB a díky kombinaci poskytování rekreačních zařízení se strukturou, ve které mohli lokální vůdci operovat, byla schopná získat širokou podporu.“¹⁰¹ „IRB se od svého vzniku silně angažovalo v autonomní kampani; Pozemkové lize a všem následujícím nacionalistickým organizacím poskytovalo lidské zdroje a organizační pilíře. To mělo přímý dopad na růst nacionalistického sportovního hnutí v 80. letech 19. století, ale také na rozvoj irského literárního hnutí.“¹⁰² Atletická asociace se díky působení rozdílných frakcí rozdělila, ale „...církvní frakce následující arcibiskupa Croka z Cashelu zůstala aktivní, přestože se zpočátku frakce zajímaly spíše o fotbal a stranické intrikaření, než o atletiku a *hurling*.“¹⁰³ Gaelská atletická asociace byla velice důležitá již tím, že slučovala Iry v irském spolku za účelem provozování irských sportů a tímto způsobem bojovala proti poangličťování.

V roce 1905 formulovalo vedení asociace sérii nařízení zabraňujících, aby byli členové organizace ovlivněni ze zahraničí a vydalo zákazy a vyčlenění proti osobám hrajícím rugby, anglický fotbal, hokej, kriket a další importované hry a aby policie, ozbrojené složky a vojáci v aktivní službě nemohli hrát curling či fotbal pod patronací GAA. Tyto kroky měly opět skrze vyčlenění či bojkot determinovat nespolupracující osoby a stmelit ty, kteří spolupracovali.

Dalším hnutím s širokým ohlasem byla „...Gaelská liga založená Douglasem Hydem, otcem O’Growneyem z Maynoothu a Eoinem McNeilem, katolickým intelektuálem z hrabství Antrim, jejímž cílem před vstupem do politiky bylo ochránit a posílit národní identitu skrze gaelskou kulturu a irský jazyk.“¹⁰⁴ „Toto hnutí bylo oddané obrození Irství v nesektářském stylu a pokoušelo se pěstovat irštinu a irskou

¹⁰⁰ GARVIN, T., c. d., s. 471.

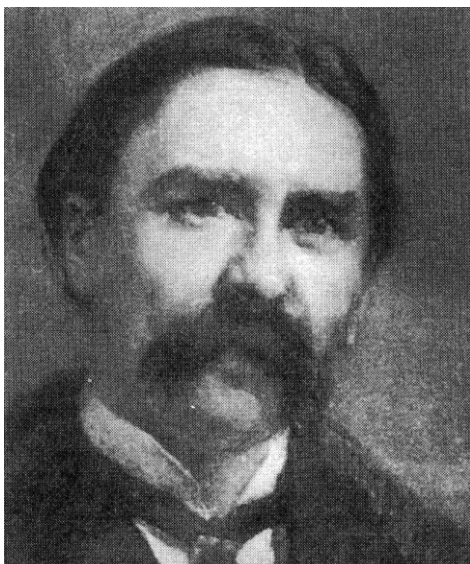
¹⁰¹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 142.

¹⁰² GARVIN, T., c. d., s. 478.

¹⁰³ FOSTER, F. R., c. d., s. 186.

¹⁰⁴ HOPPEN, K. T., c. d., s. 143.

literaturu.“¹⁰⁵ Gaelská liga se snažila odstranit pocit studu těch, co mluvili irštinou jako rodným jazykem, a snažila se učit základy jazyka na školách. „Liga navíc popularizovala irskou zábavu jako hraní na housle a na dudy, tradiční tance, recitování poezie a zavedla i historické přednášky“¹⁰⁶, což je dle názoru autora této práce velice důležité, protože to ukazovalo odlišnost od Británie a vlastní soběstačnost v mnoha disciplínách.

Obrázek 10: Douglas Hyde,

*Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny
Irska.¹⁰⁷*

Obrázek 11: Eoin MacNeill

*Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny
Irska.¹⁰⁸*

Obnova jazyka a celé gaelské identity byla založena na idealizovaném venkovanství, které samozřejmě nemělo s tehdejší venkovem mnoho společného. Hlavním aktérem této obrody byl schopný až brilantní spisovatel William Butler Yeats, díky němuž se tzv. britsko-irská literatura stala politickým fenoménem. „Zatímco pro W. B. Yeatse mohla literatura plnit úkol jak národní tak mezinárodní, tak pro ty, kteří se identifikovali s Gaelskou ligou, plnila více utilitární cíle.“¹⁰⁹ Důležitost irské (respektive gaelské) kultury zdůrazňoval i Patrick Henry Pearse, „...ten věřil, že celá identita národa byla ohrožena. Jen skrze gaelskou kulturu a jazyk, v té době neznámý většině Irů, by se mohl udržet pravý smysl pro

¹⁰⁵ KENNEDY-PIPE, c. d., s. 11.

¹⁰⁶ FOSTER, F. R., c. d., s. 184.

¹⁰⁷ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 227.

¹⁰⁸ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 229

¹⁰⁹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 144.

separatismus.“¹¹⁰ A tak i vlastní národ. Gaelskou ligou byla organizována široká osvětová činnost - jazykové, dějepisné a taneční kroužky, zakládaly se i divadelní spolky. Obnovily se tradiční hudební a taneční slavnosti, liga také obnovila každoroční klanová shromáždění či výroční lidové slavnosti.

Objevily se ale i odlišné přístupy. „...novinář D. P. Moran, který ve svém periodiku Vůdce (*The Leader*) pozvedl vlajku „Irska pro Iry“ a odmítl pokrytecký patriotismus parlamentní strany a „západní britství“ v literární renesanci, bojoval pro průmyslovou a literární obnovu, za katolictví a za ústup k ověřené farní samostatnosti ve všech věcech.“¹¹¹

Podobné rozdíly komplikovaly společný postup a také rozvoj a prosazení dalších přístupů, jako byla snaha „konstruktivních“ unionistů (Horace Plunkett) vytvořit nové klima na venkově, které by se zaměřilo na důležitost vývoje a zlepšování podmínek v zemědělství a celkovou změnu.

Avšak i přes celkovou roztržičnost, a to jak názorovou, tak v přístupu, získaly různé spolky veliký vliv a tak vlastně působily jako masové nátlakové organizace. Stále větší podíl na ovlivnění široké veřejnosti zaujímala literatura. „O’Gradyho překlady byly velice vhodné pro vzbuřenecký nacionalismus, pokud se užívaly literárně. Jejich hlavními motivy byl boj, spása a hrdinství.“¹¹² Glorifikace smrti a idea sebeobětování jistě ovlivnila mnoho lidí a pevně zapustila kořeny v Irské společnosti a to právě díky mýtům. Irové se hodnotili jako národ a prosazovali svou jedinečnou identitu. Prosadili zákaz prodeje alkoholu během výročí smrti sv. Patrika a ten den se stal národním svátkem. Národnímu průmyslu napomáhaly hospodářské výstavy. Veškerá činnost jednoznačně vytvářela politickou a myšlenkovou atmosféru vhodnou pro znovuoživení nacionalismu.

Mnohem političtější cíle si stanovil Arthur Griffith v organizaci *Sinn Féin* (My sami či My sobě), v níž navazoval na odkaz C. S. Parnella a to zejména v politice obstrukce a v modifikaci užití masového bojkotu. „A. Griffith, přestože byl plně separatistou, se snažil připravit množství návrhů tak, aby zaujal nejvíce ze všech různých směrů, které se vyskytovaly v politickém životě.“¹¹³ A. Griffith zastával názor, že zákon o unii z roku 1800 byl protiprávním aktem a irští poslanci

¹¹⁰ GARVIN, T., c. d., s. 473-474.

¹¹¹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 144.

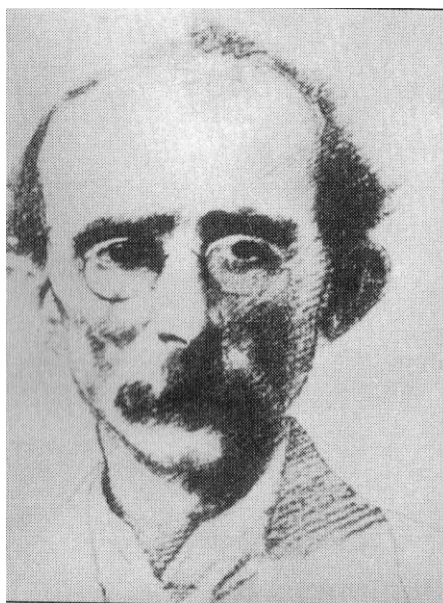
¹¹² WILLIAMS, M., c. d., s. 315.

¹¹³ HOPPEN, K. T., c. d., s. 144 -145.

a reprezentanti rad hrabství a místní správy by měli vytvořit Radu tří set, jež by převzala vládu a prosadila politickou a ekonomickou soběstačnost země.

I přes působení v IRB, prosazoval A. Griffith konstituční uspořádání podobné Grattanovu parlamentu. Tato strategie zaujala členy separatistických skupin Společenství Irů (*Cumann na nGaedheal*), Národní rady (*National Council*), Dcery Irska (*Inghinidhe na hÉireann*) a belfastské republikány tak, že roku 1908 došlo k jejich spojení ve stranu *Sinn Féin*.

Strana *Sinn Féin* brzy získala jisté úspěchy v místních volbách a začala vydávat vlastní týdeník. Přesto nebyl úspěch strany tak veliký, aby roku 1908 zvítězila v doplňovacích volbách v severním Leitrimu se svým protikandidátem Charlesem J. Dolanem nad parlamentní stranou. „Po této porážce byla omezena, krom čtvrtí Dublinu, již tak malá podpora *Sinn Féin* a strana pozbyla svou politickou hrozbu parlamentnímu nacionalismu až do roku 1917.“¹¹⁴ Ale i tak vznikla sdružením nesourodých skupin se separatistickými tendencemi strana, jež se stala alternativou k parlamentarismu. *Sinn Féin* se navíc díky názorovým shodám a separatistickým tendencím sblížila s IRB, „...které se zkonsolidovalo roku 1907 pod vedením starého feiniána Thomase Jamese Clarka.“¹¹⁵

Obrázek 12: Thomas James Clarke

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., *Dějiny Irska*.¹¹⁶

¹¹⁴ FOSTER, F. R., c. d., s. 186.

¹¹⁵ HOPPEN, K. T., c. d., s. 145.

¹¹⁶ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 230.

Sinn Féin se snažila politikou pasivního odporu vytvořit pro širokou veřejnost přijatelnou dualistickou monarchii a IRB chtělo nastolit ozbrojenou silou republiku. Při dostatečném oslabení Británie (například válkou) existovala šance k prosazení nezávislosti.

Centrum separatismu se tedy utvořilo okolo několika mužů - feiniána T. J. Clarka a Seána Mac Diarmady, jež byl funkcionářem *Sinn Féin*, ale zároveň i spojkou s IRB, navíc řídil noviny *Irská svoboda* (založené IRB roku 1910). IRB se opět aktivovala a začal nábor nových členů – především to byli P. H. Pearse, Thomas MacDonagh, Joseph Mary Plunkett či Éamonn Ceannt. Tito muži získali své vzdělání díky Gaelské lize. Mnoho separatistických nacionalistů pocházelo z okolí P. H. Pearse. Tato skupina si byla velice blízká v názorech a přístupu k otázce samostatnosti.

Obrázek 13: Patrick Henry Pearse

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., *Dějiny Irska*.¹¹⁷

„Někteří z učitelského sboru Pearsovi irsky mluvící školy, *Saint Enda*, také editovali a psali do literárního magazínu *The Irish Review* mezi léty 1911-15. Mnoho z nich bylo také zaměstnáno na Univerzitě v Dublinu.“¹¹⁸ Tato názorově stmelená skupina dále ovlivňovala podobně smýšlející osoby v okolí.

¹¹⁷ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 231

¹¹⁸ GERSON, G., *Cultural Subversion and the Background of the Irish „Easter Poets“*, in: *Journal of Contemporary History*, Vol. 30, No. 2, s. 334.

V Irsku navíc působili i socialisté a odboráři nezávislí na IRB, kteří požadovali sociální revoluci.

Situace na venkově se díky pozemkové válce a dalším zákonům znatelně zlepšila, oproti tomu situace ve městech byla neuspokojivá. Dokonce i Karel Marx, Bedřich Engels a Vladimír Iljič Lenin očekávali, že socialistická revoluce proběhne právě v Irsku. Ale dělnické spolky nebyly jednotné, také zde existovalo „...množství rozdílů: mezi protestantskými a katolickými dělníky jak z Belfastu, tak z Dublinu, mezi těmi, kteří patřili k britským odborům a těmi, kteří se připojili k rozvíjejícímu Irskému svazu dopravních a pomocných dělníků Jamese Larkina z roku 1908, mezi těmi, kdo nadále postupovali v souhře s Parlamentní stranou.“¹¹⁹

Proti neutěšeným podmínkám se tedy začali organizovat dělníci. Organizovali se však i zaměstnavatelé a to ve svazu, jež vedl William Martin Murphy, což nutně vedlo k nevyhnutelnému střetu obou svazů. „Proti postupu a vytváření dělnického hnutí ostře vystupovala církev, dělnictvo bylo za své akce odsuzováno klérem i tiskem.“¹²⁰

„K prvnímu vážnému střetu mezi průmyslníky a dělnictvem došlo během generální stávky roku 1913. Tento střet skončil totální prohrou J. Larkina a jeho svazu.“¹²¹ „Larkin se narodil irským rodičům v Liverpoolu roku 1874 a přišel do Irska jako odborový organizátor. Vedl dramatickou stávku v Belfastu.“¹²²

Probíhaly masové demonstrace, během střetů s policií bylo zabito několik lidí, mnoho lidí bylo zraněno, docházelo také k zatýkání, věznění, atd. „Tato hořká a občas i násilná konfrontace mezi 400 dublinskými zaměstnavateli a dvaceti tisíci dělníky způsobila ztrátu 200 tisíc pracovních dnů, než odpor odborového svazu zkolaboval.“¹²³ J. Larkin po tomto neúspěchu odešel roku 1914 do Ameriky a zůstal tam po více než 9 let.

Hluboce ovlivněn byl i „...James Connolly, kterého předešlé události přesvědčily, že jediné republika zrozená z násilí by mohla být vhodná pro rozsah

¹¹⁹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 145.

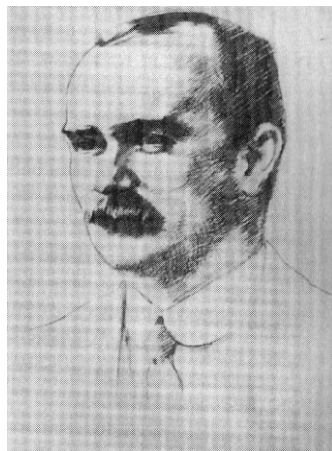
¹²⁰ LARKIN, E., *Socialism and Catholicism in Ireland*, in: Church history, Vol. 33, No. 4, s. 462.

¹²¹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 145.

¹²² O'CONNOR, E., James Larkin in the United States, 1914-23, in: Journal of Contemporary History, Vol. 37, No. 2., s. 183.

¹²³ FOSTER, F. R., c. d., s. 186.

jeho ideálů a přestože si byl vědom nebezpečí dočasného upřednostnění separatismu na úkor socialismu, přiblížil se radikálním nacionalistům.“¹²⁴

Obrázek 14: James Connolly

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., *Dějiny Irska*.¹²⁵

Napjatá situace trvala osm měsíců a tyto střety dále znovuoživily militantního ducha. Občanská armáda ustanovená odborovým svazem na ochranu stávkujících nebyla rozpuštěna, takže zde již byly spolu s IRB dvě názorově blízké ozbrojené skupiny.

Další silou na politické scéně se stala Irská socialisticko-republikánská strana založená v roce 1896 J. Connollym, „...který viděl irskou buržoasii jako usurpátory, stejně tak jako P. H. Pearse viděl Angličany stejně tak. „Vědecký socialismus“ byl presentován tak, aby odpovídal starověkému vlastnictví půdy v Irsku. Socialistické ideje tak byly inkorporovány do ideologického systému, který byl v podstatě nacionalistický.“¹²⁶ Snahy J. Connollyho a J. Larkina byly navíc podporovány T. J. Clarcem, P. H. Pearsem a listem *Irská svoboda*, čímž se posílil svazek mezi dělnictvem a republikány.

Okolo první dekády 20. století tedy existovalo množství uskupení jako byla Gaelská liga, GAA, *Sinn Féin*, IRB a dělnická hnutí. Tyto organizace směřovaly ke specifickým sociálním, kulturním a politickým cílům, spíše než k volebním či parlamentním úspěchům. Irská revoluční tradice již tedy existovala a „...byla velice

¹²⁴ HOPPEN, K. T., c. d., s. 146.

¹²⁵ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 231.

¹²⁶ GARVIN, T., c. d., s. 474.

silná ve městech, přestože hodně z kulturních tradic a etnické identity, která za revolucionářstvím stála, vycházelo z venkova.“¹²⁷

Irská společnost však stále pokračovala s velkým nasazením v prosazování autonomie parlamentní cestou. Ve středu dění stále byla Irská parlamentní strana, avšak neustále se dohadující složky - republikáni a opět aktivizovaní unionisté - získali novou energii díky naději či hrozbě nového autonomního zákona a jejich činnost začala klást překážky politické práci. Na parlamentní politické scéně se zformovalo spojení liberálů s Irskou parlamentní stranou, která již byla opět konsolidovaná díky vedení Johna Redmonda. Spojení bylo stále pevné a navíc se v roce 1906 vrátili k moci liberálové.

Díky reformě místní správy z roku 1898, která lokální záležitosti z velkých porot řízených velkostatkáři přenesla na volené orgány rady hrabství - venkovské a městské okresní rady - získali nacionalisté zkušenosti ze správy a její agendy a tak bylo brzy jasné, že tuto výhodu budou chtít i využít.

2.3 *Odpor unionistů a Ulsteru*

Spolupráce nacionalistů a jejich církevních či liberálních spojenců byla složitá a nesla s sebou bohužel velice důležitý prvek; odcizení a nepřátelství irské protestantské menšiny. „Roku 1910 se objevil brilantně prudký a bezhlavý právník Edward Carson z Dublinu, který se sám považoval za muže s mnoha liberálními názory, a který se stal vůdcem hnutí jednoznačně unionistického - hnutí s centrem situovaným jednoznačně na severu země.“¹²⁸ Carsonův pragmatismus umožnil prosazení nové politiky závislé na populistických znacích, jako byla dramatická masová setkání, emotivní slogany či kult osobnosti. Carsonovy schopnosti mu zaručily dostatek podpory a upevnily pozici unionistů.

Napětí neexistovalo jen mezi bohatou a vlivnou vrstvou protestantů, ale i mezi dělnictvem. „Byli to protestantští dělníci spíše než zaměstnavatelé, kdo vyhnali katolické rivály z Belfastských loděnic při mnoha příležitostech v letech 1864-1912.“¹²⁹ Tyto střety byly doprovázeny násilím, a přestože později

¹²⁷ GARVIN, T., c. d., s. 474.

¹²⁸ HOPPEN, K. T., c. d., s. 146.

¹²⁹ FOSTER, F. R., c. d., s. 190.

protestantští vůdci jako William Johnston z Ballykilbergu vyjadřovali lítost, bylo výtržnictví a buřičství používáno jako politický nástroj.

Ministerský předseda Herbert Henry Asquith se však o situaci Ulsteru příliš nezajímal a roku 1912 předložila liberální strana třetí návrh autonomního zákona, aby splnila své povinnosti vůči Irské parlamentní straně. „Parlamentní zákon z roku 1911 navíc zaručil, že autonomní zákon a jakékoliv jeho doplňky k odlišnému řešení otázky Ulsteru měly automaticky získat královský souhlas za tři roky. Spojená vůle liberálů, irských nacionalistů a většiny labouristů v parlamentu zvítězila a to navzdory vehementní opozici unionistů a jejich spojenců v Ulsteru i v Anglii.“¹³⁰

Jednání o podobě autonomie probíhala skrytě, protože navenek požadovala parlamentní strana samostatnost pro celé Irsko s připojenou zárukou protestantských zájmů, zatímco Ulsterská unionistická rada požadovala zachování unie. V soukromí však všechny strany zvažovaly možnosti výjimky pro Ulster a to především kvůli tlaku svých politických partnerů v parlamentu. „Politické zájmy brzy přesáhly obsah návrhu, který byl opět umírněný. Mnoho otázek bylo stále pod „imperální“ kontrolou, což znamenalo, že návrh poskytoval jen to nejmenší z nacionalistických požadavků.“¹³¹ Odpor unionistů a Ulsteru však byl cíleně zaměřen na emoce a úmyslně stupňován, přestože byl blíže nespecifikován. Byla užívána silná hesla, příkladně, že odpůrci autonomie „...použijí všechny způsoby, které by byly nutné, aby porazili spiknutí prosazující ustanovení autonomního parlamentu v Irsku, nebo že autonomie by byla pohromou materiálnímu blahobytu Ulsteru, stejně tak jako celého Irska.“¹³² Tato prohlášení byla jasně cílená a působila na city tak, aby vyvolala co největší odpor.

Nezájem vlády o problematickou otázku Ulsteru nahrál opozici. „Bonar Law, vůdce konzervatistů, prohlásil v červenci 1912, že si nedovede představit míru odporu, kterou by musel Ulster překročit, aby konzervativci nebyli připraveni je podporovat.“¹³³ Unionisté se postavili rozhodně proti autonomii a začali organizovat vlastní kampaň .

¹³⁰ JALLAND, P. – STUBBS, J., *The Irish Question after the Outbreak of War in 1914: Some unfinished Party Business*, in: *The English Historical Review*, Vol. 96, No. 381, s. 778.

¹³¹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 146.

¹³² FOSTER, F. R., c. d., s. 191.

¹³³ HOPPEN, K. T., c. d., s. 147.

Do čela protiautonomní kampaně se postavil E. Carson a po několika měsících v prostředí plném emocí a pobouření došly protesty tak daleko, že tisíce unionistů přísahalo, že zabrání autonomii s použitím všech prostředků a „...tak stejně jako nacionalisté předtím, vytvořili kombinací politiky a historického příměru mocné gesto solidarity a odporu.“¹³⁴ „Konfrontace se v Irsku vyvíjela s alarmující rychlostí po roce 1912. Neústupnost protestantů byla potvrzena více než dvě stě tisíci muži a o něco více ženami, kteří podepsali slavnostní závazek dne 28. srpna 1912 (*Ulster Day*).“¹³⁵

V lednu 1913 „...byly navíc založeny sbory Ulsterských dobrovolníků (UVF), se 100 000 členy, jejichž cílem bylo zabránit autonomii třeba i za pomoci ozbrojené akce.“¹³⁶ O dva měsíce později založil oddaný tory Lord Willoughby de Broke Britskou ligu na podporu Ulsteru a unie, podporovanou 100 pairy a 120 poslanci.

„Vláda však odkládala řešení natolik dlouho, až byla Asquithova politika Ulsteru znemožněna revoltou v Curragh v březnu 1914, kdy množství vojenských důstojníků vyjádřilo nechuť zasáhnout proti severním unionistům i pokud by obdrželi takové rozkazy od svých nadřízených.“¹³⁷ „Risk použití neochotné armády proti unionistům byl zvýšen brilantní akcí s pašovanými zbraněmi, kterou provedli ulsterští dobrovolníci v březnu v Larne.“¹³⁸ Ulsterské jednotky tedy byly velice slušně vyzbrojeny a vláda nechtěla riskovat ozbrojený střet, i přes předpoklad H. H. Asquitha, že unionisté vyhrožováním občanskou válkou bluftovali.

Otázka autonomie se dostala do slepé uličky. Na obou stranách stály nejen parlamentní strany, ale i radikální organizace, které se nebály použít ozbrojené síly. „Protestantský paramilitarismus povzbudil katolíky, aby ho napodobili. IRB, které prošlo generační změnou rychle uchopilo šanci a roku 1913 byli založeni Irští dobrovolníci - teritoriální milice teoreticky oddaná vládě.“¹³⁹ Přesto tato ozbrojená složka vznikla především jako odpověď na Ulsterské dobrovolníky, „...ale její výzbroj byla mnohem skromnější; jen 1 500 pušek a pro každou jen 25 nábojů, které byly přivezeny loďmi do Howth a Kilcoole v červenci 1914. Přesto 6 000 zbraní bylo

¹³⁴ HOPPEN, K. T., c. d., s. 146.

¹³⁵ FOSTER, F. R., c. d., s. 191.

¹³⁶ KENNEDY-PIPE, c. d., s. 13.

¹³⁷ HOPPEN, K. T., c. d., s. 147.

¹³⁸ JALLAND, P. – STUBBS, J., c. d., s. 778.

¹³⁹ GARVIN, T., c. d., s. 480-481.

tajně, ale legálně dovezeno po uvolnění kontroly zbraní při vypuknutí války.“¹⁴⁰ Kroky nacionalistů tedy nebyly příliš odlišné od unionistických, přesto měly alespoň legální zdání. Nezákonné a protiústavní kroky odpůrců autonomie mohly jejich odpor zdiskreditovat, ale neústupnost E. Carsona nakonec donutila britského ministerského předsedu H. H. Asquitha k tomu, aby v otázce samostatnosti přesvědčil J. Redmonda ke zmírnění požadavků.

Slabost Irské parlamentní strany však byla kritizována zbylým spektrem autonomních hnutí a v Irsku se schylovalo k přímému ozbrojenému konfliktu.

2.4 Militarizace politiky a společnosti

V roce 1914 v Irsku operovalo pět ozbrojených složek. Byly to oficiální ozbrojené složky, Ulsterští dobrovolníci (unionisté) a Irští dobrovolníci, Občanská armáda a IRB. „Vypuknutí První světové války v srpnu 1914 situaci dál zkomplikovalo. Když byl v září autonomní zákon přijat, ale pozdržen dokud nenastane mír, vláda ponechala problémy spojené s autonomií nedokončené a nevyřešené.“¹⁴¹

Vypuknutí války tak částečně uchránilo liberální stranu pokoření, protože válka odvedla pozornost od irské otázky. Přesto většina liberální strany podporovala otázku irské samostatnosti, dokonce se ozývaly hlasy, „...že by prostor poskytnutý autonomním zákonem měl být plně definován a schválen a proveden bez odkladu do skončení války. Druhá část liberální strany se obávala, že by tento krok vedl k vážné roztržce s unionistickou opozicí v době, kdy byla národní jednota a solidarita potřeba více než kdy jindy k přežití celého národa.“¹⁴² Irští nacionalisté se proto cítili podvedeni a oloupeni o své vítězství. Unionisty naproti tomu nemohlo uspokojit nic krom naprostého zamítnutí autonomního návrhu: „...ale mezitím unionisté prezentovali své odhodlání podřídít své zájmy válečnému úsilí. Při tom proklamovali, že upřednostňují potřeby národní jednoty před zájmy Ulsteru.“¹⁴³

¹⁴⁰ FOSTER, F. R., c. d., s. 193.

¹⁴¹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 147.

¹⁴² McEWEN, J. M., *The Liberal Party and the Irish Question during the First World War*, in: *The Journal of British Studies*, Vol. 12, No. 1, s. 111.

¹⁴³ JALLAND, P. – STUBBS, J., c. d., s. 781.

Navenek zůstalo celé Irsko plně loajální Británii, „...J. Redmond, který věřil, že válka brzy skončí, povolával Iry do války a otevřeně vyjadřoval podporu Anglie ve válce za sebeurčení a obranu malých národů“, ¹⁴⁴ protože se domníval, že by to Irsku přineslo lepší pozici k získání vlastní samostatnosti. Již od počátku konfliktu odcházelo bojovat více protestantů a nezměnily to ani Redmondovy výzvy. „Otázka odvodů byla také velice problematická a vrhala stín nejen na Irsko, ale i na Británii. Asquithova vláda rozumně vynechala Irsko ze seznamu vydaného vojenskou službou roku 1916, takže většina nacionalistů příliš nezasahovala a parlament se snažil provést kroky přijatelné jak Válečnému úřadu, tak britskému veřejnému mínění.“¹⁴⁵ „Válečný úřad odmítl povolit oddělené Irské divize a přehlížel Redmondovu Irskou rekrutovací kampaň. Pokud by Británie chtěla vojenskou spolupráci nacionalistů, musela by nejdříve přijmout Autonomní zákon.“¹⁴⁶ Katolíci a nacionalisté však do armády nastupovali, „...přesto byli protestanti poměrově více zastoupeni a to díky poměru rekrutování v Ulsteru, jehož silný proletariát a vysoká nezaměstnanost ovlivňovala jak katolíky, tak protestanty.“¹⁴⁷ Katolíků tedy nastoupilo do armády vcelku mnoho, ale v poměru k počtu protestantů, to bylo poměrově méně. Podpora Irů však byla i mezinárodně důležitá a to i díky irskému vlivu v Americe. „Robert Donald, editor liberálního listu *Daily Chronicle*, napsal, že Němci v Americe organizovali proti britskou agitaci, ale že Irové měli mnohem větší vliv na americkou politiku než Němci.“¹⁴⁸ Přesto byli nacionalisté skeptičtí a velká část irské společnosti nechtěla bojovat za zájmy Británie, protože nevěřila v kýžený výsledek.

Také Irské dobrovolnické sbory se rozdělily. „Okolo sto sedmdesáti tisíc jich stálo za J. Redmondem a přejmenovali se na Národní dobrovolníky. Zbytek – jedenáct tisíc - si ponechalo originální název a brzy přešli pod vedení Eoina MacNeilla jako velitele mužstva a pod množství členů z IRB, z nichž byli nejdůležitější P. H. Pearse, T. MacDonagh a J. Plunkett.“¹⁴⁹ „Disidenti plánující rebelii získali většinu zbraní, ale měli silnou podporu jen v Dublinu. Americká organizace *Clan na Gael* přislíbila zaplacení povstání a odeslala sira Rogera Casementa do Německa, kde vytvořil Irskou brigádu složenou ze zajatců, jež by

¹⁴⁴ HOPPEN, K. T., c. d., s. 147.

¹⁴⁵ McEWEN, J. M., c. d., s. 113.

¹⁴⁶ JALLAND, P. – STUBBS, J., c. d., s. 786.

¹⁴⁷ FOSTER, F. R., c. d., s. 195.

¹⁴⁸ JALLAND, P. – STUBBS, J., c. d., s. 786.

¹⁴⁹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 148.

doprovodila další slíbené zbraně do Irska¹⁵⁰, což se nakonec nepodařilo. Muži jako T. MacDonagh a J. Plunkett a zejména P. H. Pearse viděli republikánství jako něco, co by mohlo zlepšit a očistit parlamentní politiku, „...přesto mnoho Irských dobrovolníků vidělo boj jako poslední možnost oproti P. H. Pearsovi a jeho společníkům, kteří se připravovali na revoluci za každou cenu.“¹⁵¹

Obrázek 15: Národní dobrovolníci při výcviku (1913)

*Zdroj: MOODY, T.W. - MARTIN, F.X., *Dějiny Irska*.¹⁵²*

Také J. Connolly se svou Občanskou armádou byl ochoten připojit se k ozbrojeným krokům, bylo však nutné uzavřít vyjednávání o dodávkách zbraní z Německa. Cílem Němců bylo podpořit vznikající neklid a tím oslabit a poškodit Británii zevnitř.

Mnoho Irů tedy vidělo válku jako možnost k zlepšení situace Irska. „Irský nacionalismus se během války částečně radikalizoval. Zvláště válečná komise IRB plánovala využít výhody války, kdy od roku 1914 byly britské jednotky uvízlé na francouzských bojištích.“¹⁵³ „Jak bylo u nacionalistů běžné, potřeby Británie byly příležitostí pro Irsko, dalo se tedy očekávat, že malá skupina konspirátorů bude plánovat povstání během válečného období, což bylo také na pořadu diskuse setkání v srpnu 1914, kterého účastnil A. Griffith a někteří noví členové IRB.“¹⁵⁴

„Spojení vlivu Gaelského katolicismu, mýtické historie, řečnických projevů a hlubokého přesvědčení o násilném řešení, vedlo P. H. Pearse k tomu, že viděl

¹⁵⁰ FOSTER, F. R., c. d., s. 196.

¹⁵¹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 148.

¹⁵² MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 235.

¹⁵³ KENNEDY-PIPE, c. d., s. 14.

¹⁵⁴ FOSTER, F. R., c. d., s. 196.

krvavou obětí či beznadějné povstání jako výsledek dřívějšího vzdělávání a obnovy literatury.¹⁵⁵ Stále více se přikláněl k tomu, že by Irové měli položit své životy pro dobro své země, že jen takováto obětí jim zajistí svobodu a přesvědčí Británii. „Stejně tak v písemnostech J. Plunketta a T. MacDonagha se objevovaly náznaky, že tito muži se blížili jednoduše ke konečnému a sebezničujícímu činu. Naproti tomu E. MacNeill, nechtěl primárně provést beznadějnou demonstraci během války, spíše směřoval k možné akci po ní.“¹⁵⁶ Zdálo by se tedy, že jen E. MacNeill byl soudný a chtěl zabránit krveprolití.

„Avšak ani P. H. Pearse ani J. Plunkett nemohli být považováni za fanatiky či podivíny. Jejich jazyk a ideje pocházely, a ozývaly se v literatuře jejich dnů.“¹⁵⁷ Literatura a zejména mýty dokázaly pohnout odhodláním a vybičovat Iry k akci. Kromě starých mýtů a bájných hrdinů však byli vyzdvižováni i mladší hrdinové. „P. H. Pearse pozvedl vyrovnání mezi náboženskou vírou a nacionalistickým uvědoměním na nejvyšší úroveň. Cenil spisy Wolf Tonea, Thomase Davise, Fintana Lalora a Johna Mitchela stejnou měrou jako svaté písmo.“¹⁵⁸ Tyto osoby měly pro Irsko stejný význam jako starověcí hrdinové či katolické náboženství.

Násilné akce však byly stále odkládány díky činnosti parlamentní strany, která stále věřila v pomoc liberální strany a v její vděčnost po válce. Parlamentní strana byla i přes své organizační neúspěchy a nedostatky v agitaci stále podporována většinou nacionalistických hnutí v Irsku, „...přesto se na počátku roku 1916 pevně rozhodlo užší vedení IRB v Irských dobrovolnících na provedení povstání příští velikonoce, dále se shodli na spolupráci s J. Connollym, který poté vstoupil do IRB a do Vojenské rady, která vznikla rok předtím.“¹⁵⁹ Jejich cílem tedy bylo uspořádat ještě před koncem války povstání a dovést boj o autonomii do konce. Přesto se nezdálo, že vůdci povstání věřili ve vojenský úspěch, takže příprava a pozadí celé akce bylo plné zmatků a nepořádku. Zbraně vyslané z Německa nikdy nedošly a ani Dublinský hrad informace o povstání, které měl k dispozici, nebral příliš vážně. „Trpělivost Dublinského hradu byla jasně vidět po potopení jediné dodávky zbraní z Německa a uvěznění R. Casementa a když E. MacNeill otevřeně

¹⁵⁵ HOPPEN, K. T., c. d., s. 148.

¹⁵⁶ HOPPEN, K. T., c. d., s. 148.

¹⁵⁷ WILLIAMS, M., c. d., s. 319.

¹⁵⁸ GERSON, G., c. d., s. 337.

¹⁵⁹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 148.

zastavil cvičení dobrovolníků.¹⁶⁰ Bylo tedy nepředstavitelné, že by se za těchto podmínek pokus o povstání uskutečnil, takže Velikonoční povstání 1916 bylo vcelku podivným výsledkem dlouhého snažení a příprav, které však nebyly příliš efektivní.

Samotné povstání začalo na „...velikonoční pondělí, 24. dubna 1916, když vyhlásil P. H. Pearse ze schodiště hlavní pošty v Dublinu, že byl vytvořen provisorní parlament Irské republiky a vyzval Iry, aby se přidali a podpořili tuto snahu.“¹⁶¹ Deklarace nezávislosti byla podepsána jím a dalšími šesti muži. „Prohlášení slibovalo náboženská a občanská práva, že všechna dítka národa budou rovnocenně opatrována. Odkazovalo se i na podporu poskytnutou z exilu, z Ameriky a „galantními“ spojenci z Evropy.“¹⁶² K této akci a k prohlášení došlo přes veškerou snahu E. McNeilla tomu zabránit či alespoň toto řešení odvolat. „Celá akce se omezila skoro jen na oblast Dublinu a pravděpodobně ne více než tisíc šest set jedinců se na celém povstání aktivně podílelo.“¹⁶³ Vůdcům povstání se povedlo získat spíše klamnými triky a rétorikou, než připraveným strategickým plánem částečnou mobilizaci Irských dobrovolníků a Irské občanské armády. Ani oblasti a budovy vybrané k obsazení nebyly vybrány s ohledem na vojenské plánování. „Nebyl učiněn žádný seriózní pokus obsadit Dublinský hrad či *Trinity Colledge*, jejíž strategicky umístěný a zdí obehnaný kampus byl doslova prázdný a bez vojáků či studentů.“¹⁶⁴ Jako velitelství byla zvolena budova hlavní pošty, budova umístěná v centru obchodní zóny, ale jinak naprosto bez strategického či alespoň symbolického významu. Obsazeny byly i některé parky a mosty, továrny či další veřejné budovy.

Akce si tedy nezískala širokou podporu, která by byla naprosto nezbytná, pokud by mělo být povstání úspěšné. Nebyl dostatek lidí ani zbraní a vlastně ani vůle široké veřejnosti se zapojit. „Britům přišlo Velikonoční povstání jako blesk z čistého nebe snad i více než Irům samotným.“¹⁶⁵ „Přes všechny negativní vyhlídky se

¹⁶⁰ FOSTER, F. R., c. d., s. 197.

¹⁶¹ BOYCE, D. G., *British Opinion, Ireland, and War*, in: *The Historical Journal*, Vol. 17, No. 3, s. 578.

¹⁶² HOPPEN, K. T., c. d., s. 149.

¹⁶³ HOPPEN, K. T., c. d., s. 149.

¹⁶⁴ FOSTER, F. R., c. d., s. 198.

¹⁶⁵ BOYCE, D. G., c. d., s. 578.

rebelové udrželi po celý týden, během něhož bylo zabito na 450 lidí (vojáků, policistů, civilistů a revolucionářů) a na dva tisíce šest set lidí bylo zraněno.¹⁶⁶

Spíše než vojenský úspěch, mělo povstání za cíl „...probudit v myslích lidí obraz dlouhého a ušlechtilého boje Irů proti britské tyranii. Velikonoční povstání roku 1916 bylo spíše ukázkou v umění propagandy než umění vojenského. Vůdci podílející se na rebelii předvíдали své potrestání, ale také veřejnou odezvu.“¹⁶⁷ Jen tak by tato akce měla smysl. Přesto byl zpočátku výsledek spíše opačný.

Obrázek 16: Britští vojáci v Dublinu během Velikonočního povstání (1916)

*Zdroj: ENGLISH, R., *Armed Struggle. A History of the IRA.*¹⁶⁸*

Nejvíce museli dle počtů ztrát trpět neozbrojení civilisté, navíc došlo k rabování, přerušení zaměstnání mnoha lidí, poštovní služby byly zastaveny a bylo poškozeno centrum Dublinu. To zákonitě vyvolalo pobouření a nesouhlas veřejnosti. Celé povstání tedy dost neslavně skončilo, ale nebyl důležitý samotný průběh, ale

¹⁶⁶ HOPPEN, K. T., c. d., s. 149.

¹⁶⁷ GARVIN, T., c. d., s. 481.

¹⁶⁸ ENGLISH, R., c.d., s. *Armed Struggle. A History of the IRA.* London: Pan Books, 2004.

dozvuk a následky této rebelie. „Došlo dokonce k tomu, že byli dva protestanti přijati katolickou církví, která tak vyjádřila svou podporu revolucionářům.“¹⁶⁹

Pokud by Británie a úřady postupovaly umírněně a obdobně jako v roce 1848, nemusely být následky tak zničující. Odpověď na povstání byla totiž velice nevyvážená, nebyly předvídány následky a chybné kroky byly velice citlivé, protože dodaly povstání sílu i potom, co vlastně skončilo. „Zpočátku bylo britské veřejné mínění rozčarováno a zmateno útržkovitými zprávami a pokusy vlády o cenzuru, ale brzy se zjistilo, že byly prosazeny vojenské zákony a vojenské autority se urychleně snažily popravit vůdce povstání.“¹⁷⁰ Přísný až krutý zásah úřadů a „...pobouření Británie bylo pochopitelné, neboť bylo povstání vnímáno jako úder do slabin (bodnutí do zad).“¹⁷¹ Přesto byl takový razantní postup neobvyklý, mnoho Britů pobouřil a musel překonat i očekávání vůdců povstání.

Díky velice tvrdému zákroku při potlačování povstání a proti organizátorům se postoj veřejnosti k autonomii a k přístupu Británie razantně změnil. „Generál sir John Maxwell obdržel velení a v platnost vstoupilo vojenské právo, které nebylo zřetelně omezeno, nebo nemělo definováno pravomoci; Tři tisíce pět set lidí bylo uvězněno, odsouzeno před vojenským soudem či deportováno na internaci v Británii.“¹⁷² Vojenské úřady tedy hromadně zatýkaly a „...byly to popravy prováděné vojenskými autoritami v Dublinu, které nejvíce poškodily liberály (a jejich vztahy s parlamentní stranou, ale i veřejností v Irsku). Zatýkání přesáhlo počet rebelů a zatýkalo se i v oblastech nezasažených jakýmkoliv nepokojí, uvěznění byli zástupci mnoha nacionalistických skupin, které se na rebelii vůbec nepodílely.

Dne 9. května požadoval Philip Morrell v parlamentu vysvětlení uvěznění a popravení žurnalisty Sheehyho Skeffingtona. P. Morrell byl podpořen R. D. Holtem, který požadoval ujištění, že žádný další Ir nebude zabit bez civilního soudu.“¹⁷³

¹⁶⁹ NEWSINGER, J., „*I bring Not Peace but a Sword*“: *The Religious Motif in the Irish War of Independence*, Journal of Contemporary History, Vol. 13, No. 3, s. 617.

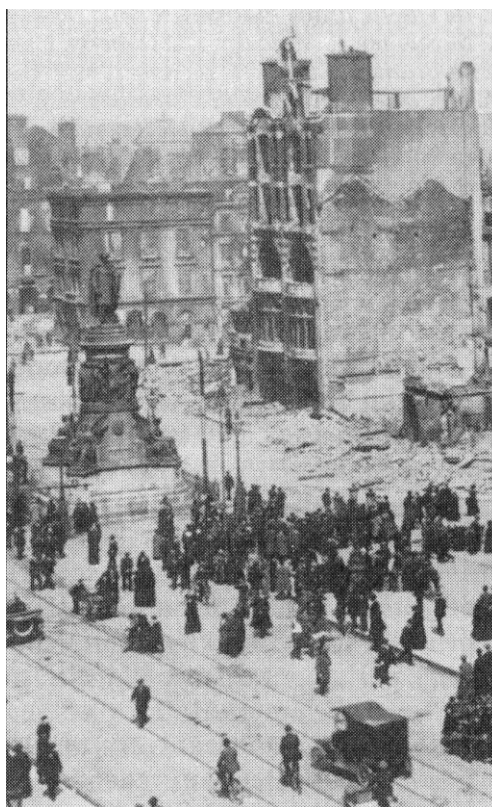
¹⁷⁰ McEWEN, J. M., c. d., s. 114.

¹⁷¹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 149.

¹⁷² FOSTER, F. R., c. d., s. 199.

¹⁷³ McEWEN, J. M., c. d., s. 115.

Co bylo opravdu nečekané, byla poprava patnácti obžalovaných rebelů a to i přes veřejné protesty z 3.-12. května. Razantní kroky však byly pochopitelné, protože vzpurné a vroucí Irsko bylo nebezpečné Británii i spojeneckým snahám obecně, navíc byl tento pokus brán jako bodnutí do zad a zrada. Tento krok však nevyvolal cílený efekt, tedy pokoru a strach, ba naopak. Z popravených se stali hrdinové a mučedníci. „Efekt represí na veřejné mínění byl pozvolný, ale nezvratný, i přes rychlé propuštění internovaných, Asquithovo zastavení dalších poprav a uvolnění vojenského práva.“¹⁷⁴

Obrázek 17: O'Connellův most a ruiny po Velikonočním povstání roku 1916

*Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.*¹⁷⁵

Ani po těchto tvrdých opatřeních vláda neustoupila a navíc hrozila Irsku povinnou vojenskou službou. Tento krok dále rozjitřil lidské vášně natolik, že začal názorově rozdělovat i liberální stranu. Aby ukončil H. H. Asquith rozpad liberální strany, pokusil se uzavřít otázku autonomie Irska co nejdříve. „Tímto úkolem pověřil L. George, který opět začal s diskuzí se dvěma skupinami Irských vůdců a v červnu stouply naděje na urovnání. Když J. Redmond i E. Carson svolili s autonomním

¹⁷⁴ FOSTER, F. R., c. d., s. 199.

¹⁷⁵ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 237

zákonem s vyjmutím šesti hrabství po dobu války.¹⁷⁶ „I přes veřejné obavy obou komunit a houževnatý odpor katolických biskupů na severu, bylo toto nejednoznačné řešení předválečné slepé uličky akceptováno dohodou severních nacionalistů a ulsterkých unionistů.“¹⁷⁷ Ani tento pokus ovšem neuspěl, protože radikální část unionistického křídla odmítla akceptovat něco jiného, kromě naprostého a trvalého spojení Ulstru s Británií.

V této kritické situaci ztratila Irská parlamentní strana veškerou iniciativu a situace plně využila *Sinn Féin*, parlamentní strana navíc začala přicházet i o voličskou podporu. „Voličstvo bylo zprvu rozděleno podél věkové linie. Toto rozdělení bylo politicky důležité, protože udržení si většiny mužských majitelů usedlostí Irskou parlamentní stranou by znamenalo, že volební síla *Sinn Féin* by byla menší, protože ti co ji podporovali, byli většinou mladší a chudší a neměli proto volební právo. Podpora stran však byla později založena i na komunitě a oblasti spíše než věku, což bylo nakonec mnohem důležitější.“¹⁷⁸ *Sinn Féin* získala více podpory i díky rostoucí nespokojenosti Irů s vývojem situace v otázce samostatnosti, ale i dalších.

¹⁷⁶ McEWEN, J. M., c. d., s. 117.

¹⁷⁷ FOSTER, F. R., c. d., s. 200.

¹⁷⁸ McCONNEL, J., *The Franchise Factor in the defeat of the Irish Parliamentary Party, 1885-1918*, in: *The Historical Journal*, Vol. 47, No. 2, s. 356.

3. OD POVSTÁNÍ Z ROKU 1916 DO KONCE OBČANSKÉ VÁLKY 1923 (1916-1923)

Pro Británii znamenalo Velikonoční povstání zradu a ohrožení suverenity, pro mnohé Iry to však byl zásadní bod, kdy se přiklonili k revolucionarismu či republikánství. Jak ukazují vzpomínky Erníeho O'Malleye, jež se později stal velitelem Irské republikánské armády (IRA), „...Předtím jsem slyšel jen velice málo o Irských dobrovolnících, ale doma jsme se jim smáli jako vojáčkům na hraní. Ještě předtím, než skončil velikonoční týden, jsem se změnil.“¹⁷⁹

Britské strana reagovala na povstání velice nestandardně a odlišně ke své dlouhodobé politice. „Celá odpovědnost za povstání byla navíc nelogicky a podivným způsobem přisouzena straně *Sinn Féin* a A. Griffithovi, který se však na povstání přímo neposílel.“¹⁸⁰ Přesto z atmosféry, která po povstání následovala, *Sinn Féin* nejvíce politicky těžila.

Dalším krokem, který zhoršil veřejné mínění v Irsku proti Británii, byl nesmlouvavý až krutý zásah proti účastníkům rebelie. I přes sociální, ekonomické i politické tlaky způsobené probíhající válkou se navíc Británie snažila prosadit povinné vojenské odvody i v Irsku, z čehož se stal klíčový bod politického boje o moc na irské scéně mezi Irskou parlamentní stranou a *Sinn Féin*. Důvodem odvodů byla vojenská nutnost, protože „...v březnu 1918 zdůrazňovali ministři obtížnost prosazení drastických vojenských odvodů v Británii při zachování výjimky v Irsku.“¹⁸¹

Katolíci se ihned parlamentarismu nevzdali, ale změna již byla v pohybu. Přeživší vůdci z povstání 1916 se stále orientovali na obdobné postupy, ale s jasným a praktickým výsledkem, oběť již nebyla hlavním cílem. Jak řekl přeživší účastník povstání Michael Collins, „...rebelie označila odklon od neúčinné parlamentní strategie, už protože Irové by měli hledět k sobě při zlepšování své vlády, daru svobody a ne k Británii.“¹⁸²

Důležitá byla snaha získat masivní podporu a zapojení se do republikánství. Jedním z hlavních agitátorů byl Eamon de Valera, „...který začal vyučovat vybrané

¹⁷⁹ ENGLISH, R., *Armed Struggle; the history of IRA*, Oxford 2004, s. 4.

¹⁸⁰ HOPPEN, K. T., c. d., s. 149.

¹⁸¹ BOYCE, D., c. d., s. 587.

¹⁸² ENGLISH, R., c. d., s. 7.

osoby ve výhodách politického zápasu a nebezpečí obnoveného městského povstání. Argumentoval, že další povstání by nemohlo být opodstatněné, pokud by nemělo přijatelnou naději na vojenský úspěch. ¹⁸³ „Irský republikanismus v období 1916-1923 měl formu katolického nacionalismu, revoluční patriotismus byl spojen s pojmy posvátného schválení a obětováním.“¹⁸⁴

„Nová *Sinn Féin* však měla jinou strukturu, než před válkou. Strana byla ovládnuta republikány a projevovala se jako rázná a energická politická síla.“¹⁸⁵ Svou velkou sílu a moc získala strana hlavně skrze otázku povinné vojenské služby.

E. de Valera spolu A. Griffithem kladli důraz na zapojení republikánů v mezinárodní agitaci na získání národního sebeurčení a tento krok byl velice logický s ohledem na vazby Irů v Americe, protože to bylo USA, které by měly být schopné a ochotné zajistit podporu irských požadavků. A to nejen díky vlivu a množství Irů, kteří v USA žili, ale i díky programu a idejím, které zde prosazovali.

3.1 Problematika Ulsteru

Aby bylo možné dotvořit obrázek boje o samostatnost, je nutno se věnovat i pohledu na Severní Irsko, které se svou výjimečností na průběhu a výsledku boje o autonomii hluboce podepsalo.

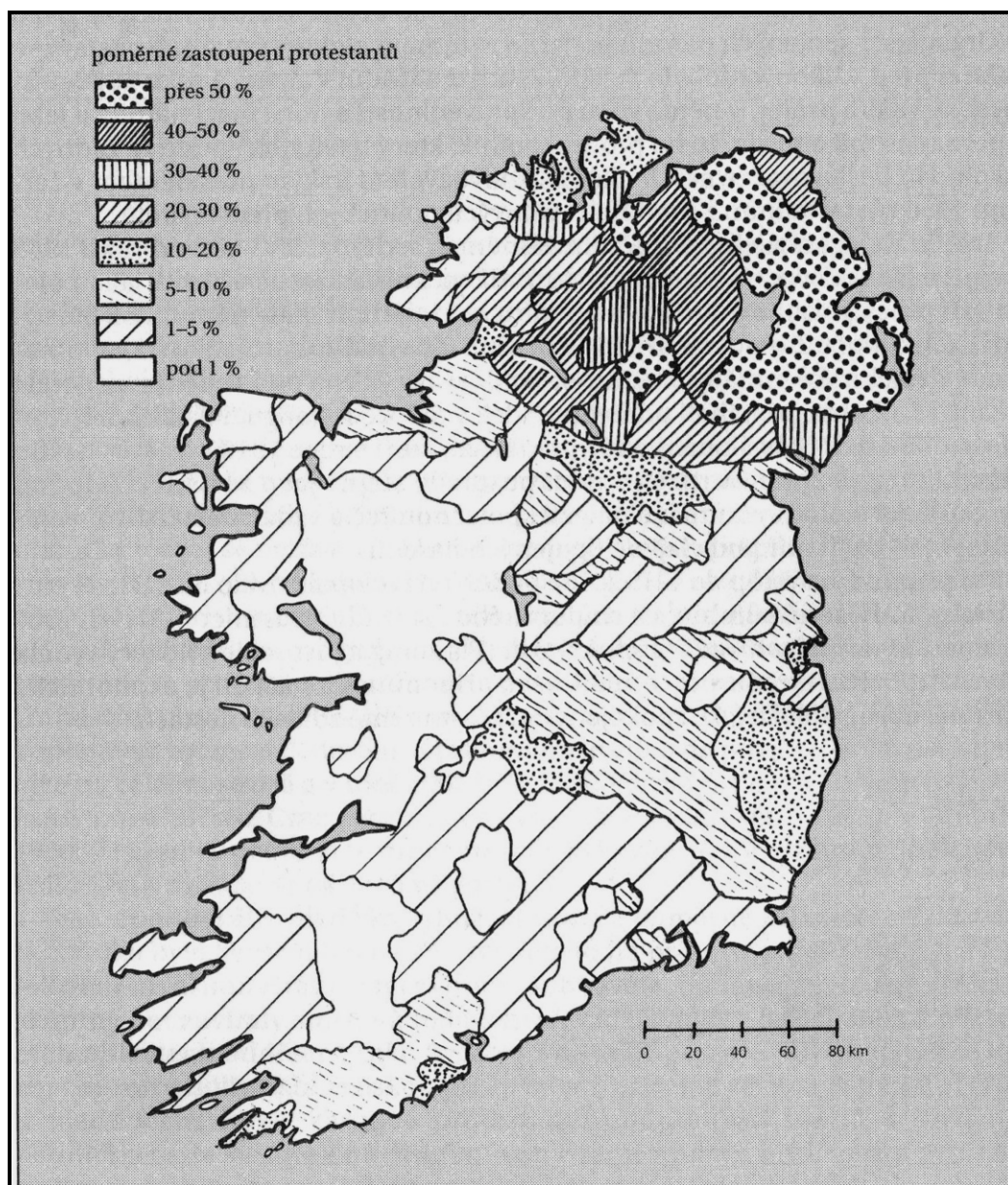
Situace v Ulsteru byla oproti zbytku ostrova zcela jiná. Populace Ulsteru byla většinově protestantská, zatímco ve zbytku Irska byli protestanti menšinou. Také situace v zemědělství byla jiná, otázka držby půdy tam již byla vyřešena mnohem dříve a tak byla sociální skladba venkova mnohem vyrovnanější, díky tomu nemělo autonomní hnutí takovou podporu venkovského obyvatelstva jako na jihu. Sever Irska navíc prošel průmyslovou revolucí a byl mnohem více industrializovaný a to vše bylo možné jen díky větším surovinovým zdrojům a přílivu kapitálu a pomoci z Británie. „Jako potomci britských osadníků věřili protestanti na severovýchodu Irska, že si vydobyli enklávu, jež byla ekonomicky, kulturně i sociálně nadřazenější

¹⁸³ FOSTER, F. R., c. d., s. 200.

¹⁸⁴ ENGLISH, R., „*The Inborn Hate of Things English*“: Ernie O'Malley and the Irish Revolution 1916-1923, in: *Past&Present*, No. 151, s. 176.

¹⁸⁵ HOPPEN, K. T., c. d., s. 150.

domácím obyvatelům Irska a že tato enkláva musela být ochráněna proti absorpci katolickým státem.¹⁸⁶

Obrázek 18: Rozložení obyvatel podle náboženského vyznání – protestanti (1936-1937)

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska¹⁸⁷.

Všechny popsané rozdíly stavěly většinu obyvatelstva Ulsteru proti autonomii, protože by sever přišel o pomoc Británie a o vazby, které byly pevně zakotveny ve společnosti.

¹⁸⁶ KENNEDY-PIPE, c. d., s. 11.

¹⁸⁷ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 261

Díky obavě, že by liberální strana podpořila autonomii Irska, „...tak po roce 1886 jen zřídka uspěli během voleb v Ulsteru.“¹⁸⁸ Jako jedna z hlavních překážek oddělení od Británie bylo prezentováno i náboženství. „Unionisté nemínili podstoupit kontrolu regionu vládě na jihu, která, jak věřili, by nejen sympatizovala s katolíky, ale i aktivně bránila protestantským náboženským představám.“¹⁸⁹ Ulsterští unionisté poukazovali na to, že při prosazení autonomie Irska by neměli žádné zaručení náboženské svobody ani jiné záruky proti samovůli katolické většiny. Unionismus pronikal do všech sociálních vrstev, ale v „...lednu 1910 nepocházel žádný unionistický prominentní zástupce z nižší profesní či hůře placené pozice.“¹⁹⁰ Je tedy patrné, že zde byly velké obavy z omezení náboženského vyznání, svobod, způsobu života a hlavně hospodářských zájmů, protože v irském parlamentu by byli protestanti vždy v menšině. „Na začátku 20. století se považovali unionisté za obyvatele vzkvétajícího regionu, který potřeboval udržet průmyslové spojení s Británií a nechtěl spojení se zemědělským jihem.“¹⁹¹

Stejně názory a odpor k autonomii panovaly i v Británii a dokonce byla Ulsteru několikrát otevřeně nabídnuta pomoc a to zejména konzervativní stranou. „Například již v únoru 1886 lord Randolph Churchill, který předtím neměl pochopení pro ulsterskou neústupnost, vyjádřil plnou podporu unionistům.“¹⁹² V Británii byl rozšířen názor, že by autonomie pro Irsko znamenala jeho nevyhnutelné odtržení od impéria a způsobilo to postupně rozpad celého impéria, což nechtěli připustit konzervatisti ani někteří liberálové. Proti každému návrhu autonomního zákona podanému liberální vládou reagoval Ulster s velkým pobouřením a odporem, stejně tak jako další odpůrci autonomie Irska a konzervatisté, kteří se tak vymezovali oproti liberální straně.

Dříve spíše živelnější odpor Ulsteru proti autonomii Irska získal organizovanou formu v roce 1915 s ustavením Ulsterské unionistické rady (*Ulster Unionist Council*), v jejímž čele stál sir Edward Carson, unionisté se těšili podpoře konzervativní strany vedené Bonarem Lawem. Situaci nezlepšoval ani přezíravý

¹⁸⁸ FOSTER, F. R., c. d., s. 183.

¹⁸⁹ KENNEDY-PIPE, c. d., s. 11.

¹⁹⁰ BEW, P., *Ideology and the Irish Question, Ulster Unionism and Irish Nationalism 1912-1916*, Oxford 1994, s. 8.

¹⁹¹ KENNEDY-PIPE, c. d., s. 11.

¹⁹² HOPPEN, K. T., c. d., s. 136.

postoj jak liberálů, tak nacionalistů k odlišné situaci severu Irska a ani jejich nezájem do této problematiky proniknout.

Obrázek 19: Sir Edward Carson při projevu na protiautonomním shromáždění (1912)

Zdroj: MOODY, T.W. - MARTIN, F.X., Dějiny Irska.¹⁹³

„Založením Ulsterských dobrovolníků (*Ulster volunteer force*) v lednu 1913 získal odpor i militantní podobu,¹⁹⁴ kterou potvrzovalo i zorganizování dovozu zbraní z Německa. Vytvořila se dokonce i prozatímní vláda, která měla převzít moc po vstoupení autonomie v platnost. Veškeré akce byly prováděny s vědomím a často i s pomocí sympatizantů z Británie.

Atmosféra střetu hrozila vypuknutím konfliktu, což si vynutilo od liberální strany návrhy ke kompromisu, ale k dohodě mezi táborem unionistů spolu s konzervativisty a liberály spolu s parlamentní stranou nedošlo. Požadavky všech stran byly neslučitelné a dohodu komplikovaly z velké části i radikální složky obou skupin, jak unionistů, tak nacionalistů. „Pokusy vyjednat kompromis týkající se Ulsteru byly ukončeny neúspěchem jednání Buckinghamského paláce v červenci 1914.“¹⁹⁵

Další vývoj situace týkající se autonomie byl odsunut vypuknutím 1. světové války. Platnost zákona o autonomii byla odložena a pozornost Británie se orientovala na průběh světové války. Unionisté v Ulsteru sice vyhrožovali vojenským odporem

¹⁹³ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 240

¹⁹⁴ BEW, P., c. d., s. 25.

¹⁹⁵ FOSTER, F. R., c. d., s. 191.

proti autonomii, ale hrozba války tyto výhrůžky ukončila a Ulster vyjádřil svou plnou podporu Británii. Pozice Irské parlamentní strany se ihned zlepšila, ale k urychlenému přijetí zákona nedošlo, protože se radikální křídlo unionistů tvrdě vzepřelo.

V celém Irsku byl patrný neklid a objevily se šarvátky přetrvávající do konce války. K razantní změně došlo z iniciativy L. George, který prosadil oktrojování zákona o autonomii, z čehož vzešel zákon o správě Irska z roku 1920. „Tento zákon vytvořil nový Svobodný irský stát na jihu a také ustanovil oddělenou severoirskou vládu, která řídila šest hrabství (Fermanagh, Down, Antrim, Londonderry, Armagh a Tyrone).“¹⁹⁶ Obě země měly mít své zástupce v britské sněmovně a členové obou parlamentů dohromady tvořili Irskou radu (*Council of Ireland*). Tento zákon byl odmítnut stranou *Sinn Féin* a jejími sympatizanty, ale „...Ulster ho i přes vyjádření své neochoty přijal, ale netrvalo dlouho a se smlouvou se ztotožnil, protože ji považoval za nejlepšího garanta zachování stávajícího statutu.“¹⁹⁷ Zákon pro ně byl přijatelnější než výhradní vláda řízená z Dublinu, což jasně ukázalo neochotu Ulsteru o spojení s jihem Irska a odtržení od Británie. Paradoxně získal sever Irska částečnou míru samostatnosti od Británie, kterou požadoval jih.

Ministerským předsedou parlamentu Severního Irska se stal sir James Craig a první parlamentní zasedání bylo zahájeno králem Jiřím V. dne 22. června 1921. Severní Irsko tedy bylo stále svázáno s Británií, ale mělo jistou míru samosprávy, jeho pozice však byla stále nejistá, britsko-irská smlouva z prosince 1921 ukončovala válku za nezávislost Irska a ustanovila Svobodný irský stát (*Saorstát Éireann, Irish Free State*), což se vztahovalo na celý prostor ostrova, ale byla zde možnost vyvázání pro Severní Irsko, čehož samozřejmě využilo a ponechalo si dřívější status a vztahy s Británií.

S tímto rozhodnutím však nesouhlasili všichni obyvatelé Ulsteru, protože i zde žil poměrně vysoký počet obyvatel katolického vyznání, kteří preferovali jednotný irský stát. „Sektářské násilí v severním Irsku, i přes klidnější léto 1922, umožnilo další posilování pevného státního aparátu, který zajistil svrchovanost protestantů.“¹⁹⁸

¹⁹⁶ KENNEDY-PIPE, C., s. 17.

¹⁹⁷ MURPHY, J. A., *Ireland in the Twentieth Century*, Dublin 1989, s. 155.

¹⁹⁸ FOSTER, F. R., c. d., s. 211.

Následovaly vlny násilí a rozbrojů, kdy protestující lidé požadovali spojení se Svobodným irským státem a docházelo ke střetům s jejich odpůrci. „Sir James Craig stál pevně za konstitučním uspořádáním, podpořen prohlášením E. de Valery, že se *Sinn Féin* nepokusí urovnat otázku Ulsteru silou.“¹⁹⁹ Dva roky, které následovaly po výtržnostech v Derry v červnu 1920, znamenaly přes 400 mrtvých, kteří zemřeli při sektářských či politických rozbrojích. Během těchto událostí bylo za rok 1922 zabito 232 lidí (z čehož byli dva unionistickými poslanci), okolo tisíce lidí bylo zraněno a škody přesáhly tři miliony liber. Nejvíce obětí se přičítá k roku 1922, kdy zemřelo dvakrát více katolíků než protestantů. „...někdy byla tato zabití neopodstatněně připisována nevybíravé střelbě Irské republikánské armády. Ta opravdu zahájila sérii útoků na vládní úřady a v roce 1922 podnikla ke zlomení severu i rozsáhlejší iniciativy.“²⁰⁰ Snahy tedy byly namířeny proti vládním strukturám a nakonec „...byla většina katolických obětí způsobena sektářskými útoky, které byly často přehlíženy či promíjeny „*B Specials*“, kteří byli zdánlivě nekontrolovatelní.“²⁰¹

Veškeré nepokoje byly potlačovány britskou armádou, pravidelnými ozbrojenými jednotkami policie a také zvláštními policejními sbory. Použití britských ozbrojených složek nijak nezlepšilo veřejné mínění katolíků a jiných odpůrců oddělení od zbytku Irska k Británii. Oproti protestantům, nebyla organizace odporu nijak dokonalá. Katolické skupiny byly slabé a IRA zůstala malou organizací a většinou neaktivní a to i přes podporu z jihu.

Na sektářské nepokoje odpovídala vláda nátlakem, internací, vyhošťováním, což bylo dále podpořeno „...zákonem veřejné správy (*Civil Authorities Special Powers Act*) z dubna 1922. Vláda se navíc začala opírat o fyzicky a politicky mobilizované katolické loajalisty a sektářská bratrstva jako Oranžský řád a *Grand Black Chapter*.“²⁰² Katolíci dokonce napomohli protestantům získat výhradní moc, protože se nepodíleli a nevstoupili do nově se rodících institucí, jako byla Královská ulsterská policie či nový systém školství. Severní nacionalisté a republikáni dokonce do roku 1925 bojkotovali parlament a podíleli se jen na místní správě. Katolíci tedy získaly pozici vystrašené a odcizené menšiny, která se mohla ukrývat jen za své kněží, společenství a vlastní socio-ekonomickou síť.

¹⁹⁹ MURPHY, J. A., c. d., s. 155.

²⁰⁰ KENNEDY-PIPE, C., s. 20.

²⁰¹ FOSTER, F. R., c. d., s. 211.

²⁰² FOSTER, F. R., c. d., s. 211.

Odpor lidí prosazujících spojení se Svobodným Irskem byl nakonec zlomen a protestanti získali převahu a to i díky odmítnutí nového státu katolíky.

3.2 *Sinn Féin upevňuje a přebírá moc*

Ulster byl jednoznačně proti samostatnosti ostrova a politicky toto stanovisko prosazoval. Oproti tomu situace na jihu země byla jiná. Parlamentní strana ztrácela podporu voličů, proti Británii se stavěla i velká část veřejnosti a to zejména v reakci na Velikonoční povstání a na snahy Británie prosadit povinnou vojenskou službu i v Irsku. Proti tomu se postavila široká veřejnost i církev. „Nacionalistické rozčarování bylo dále posíleno v březnu 1918, kdy britská vláda schválila zákon o vojenské službě, který poskytoval moc k prosazení povinných odvodů v Irsku.“²⁰³ To znamenalo, že by nemusela probíhat žádná další debata ohledně odvodů. Irové se radikalizovali, protože chtěli sloužit ve vlastní armádě ne v britské, proto se pro ně stali nacionalistické jednotky lákavější. „Od Irských dobrovolníků se očekávalo, že nebudou používat sílu a budou prezentovat stanovisko pasivního odporu, pro vedení Sinn Féin i vrchní velení dobrovolníků však bylo obtížné udržet či alespoň získat pevnou kontrolu nad lokálními akcemi.“²⁰⁴

„Po roce 1916 si začali dobrovolníci opatřovat zbraně nájezdy na civilisty, ale i na královské jednotky. Mezi roky 1917-1918 prezentovali většinou dobrovolníci gesta vzdoru, ale také docházelo k zatýkání dobrovolníků i členů *Sinn Féin*, navíc docházelo k raziím a domovním prohlídkám.“²⁰⁵ Odmítáním a tvrdým politickým bojem proti těmto snahám získala strana *Sinn Féin* mnoho zastánců a to i v řadách katolické církve. „Také všeobecně nezpochybnitelný sociální konzervatismus *Sinn Féin* zmírnil obavy, že by revoluce zasáhla oblasti, které by si církev nepřála.“²⁰⁶ Brzy se ozývala propagandistická hesla *Sinn Féin* i v kostelích. „Volební zápasy byly používány k demonstraci popularity republikanismu, přestože v souladu s taktikou *Sinn Féin* slibovali republikánští kandidáti zdržení se obsazení parlamentních pozic.“²⁰⁷ „Koncem roku 1918 měla *Sinn Féin* již okolo 112 000 členů v 1354

²⁰³ KENNEDY-PIPE, c. d., s. 15.

²⁰⁴ MURPHY, J. A., c. d., s. 1.

²⁰⁵ ENGLISH, R., c. d., s. 14.

²⁰⁶ HOPPEN, K. T., c. d., s. 182.

²⁰⁷ FOSTER, F. R., c. d., s. 201.

oblastních klubech a tato politická síla se projevila při všeobecných volbách v prosinci, kdy již mohly poprvé volit i ženy starší 30ti let, protože strana získala 73 křesel, unionisté obdrželi 26 postů a Irská parlamentní strana jen 6 křesel.²⁰⁸ I přesto, že tato čísla nemusí být pregnantní, jasně ukazují propad parlamentní politiky. Velkou podporu získal E. de Valera od starších nacionalistických vůdců a kněží, kteří byli jistě získáni jeho odporem proti marnému násilí a doktrinářskému republikanismu, který by jistě byl více militantní.

Sinn Féin se opravdu aktivizovala, přestože do září 1917 neexistovala žádná sjednocená strana, „...krom volného spojení dříve se hašteřících rozkolnických skupin shromážděných v *Masion House* v Dublinu v dubnu 1917 Georgem Noblem Plunkettem (otcem popraveného J. M. Plunketta).²⁰⁹ Došlo k vnitřní reorganizaci strany a podpora se začala rozrůstat, byla získána pomoc katolické církve, přidalo se i mnoho vyjednávačů a prostředníků parlamentní strany.

Výsledky parlamentní strana byly po předchozí hegemonii slabé, strana dokázala úspěšně fungovat během míru a stability a to díky svým postupům, parlamentní politice a spojení s liberální stranou. Od roku 1916 však v Irsku rozhodně mír a stabilita nebyla. Proti parlamentní straně byla vedena cílená kampaň, A. Griffith mohutně obhajoval kroky *Sinn Féin*, Denis Patrick Moran v listu *Vůdce* odsuzoval pasivitu parlamentní strany, stejně tak jako J. Connolly v periodiku *Dělnická republika*, IRB v novinách *Irská svoboda* a i D. Hyde v *Gaelské lize*. Takto vedená mohutná agitace zničila obranu Irské parlamentní strany. Bez silného vůdce jako byl C. S. Parnell, si strana nezískala sympatie a podporu široké veřejnosti ani nacionalistických hnutí jako bylo IRB, *Sinn Féin* a dalších. „Roku 1917 dosáhla *Sinn Féin* obstojných výsledků v opozici Redmondově parlamentní straně v doplňovacích volbách.“²¹⁰

Atmosféra a veřejné mínění se změnilo od parlamentarismu k radikalizaci a nacionalismu. „*Sinn Féin* si dokázala získat podporu širokého záběru názorů a to zejména jednoduchým odmítáním westminsteru a plánovala zúčastnit se Versaillské mírové konference a požadovat irská práva na samostatnost.“²¹¹ Pragmatickým

²⁰⁸ HOPPEN, K. T., c. d., s. 150.

²⁰⁹ FOSTER, F. R., c. d., s. 201.

²¹⁰ BEW, P., *Moderate Nationalism and the Irish Revolution, 1916-1923*, in: *The Historical Journal*, Vol. 42, No. 3, s. 735.

²¹¹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 150.

a efektivním způsobem odložila strana svůj antagonismus a pohltila tak mnoho skupin.

„Zatímco *Sinn Féin* konsolidovala svou veřejnou podporu, vybraní republikáni se přeskupili v IRB, Irských dobrovolníků a jejich ženských protějšcích (*Cumann na mBan*). IRB bylo ovládnuto Michaellem Collinsem, úředníkem z Londýna, jehož rafinovanost a činy během Velikonočního povstání mu umožnily stát se klíčovým manipulátorem ve většině republikánských skupin.“²¹²

Obrázek 20: Irský republikánský vůdce Michael Collins (1890 - 1922) - druhý zleva

*Zdroj: ENGLISH, R., *Armed Struggle. A History of the IRA.* ²¹³*

Navíc získal M. Collins a feinián Dick Mulcahy důležitou úlohu v novém národním vedení dobrovolníků a stali se členy vrchního velení, přestože teoreticky odpovídal za vedení E. de Valera a Cathal Brugha. Takto se zorganizovala silná strana s jasným postupem a cílem, která si držela veřejnou podporu a fungovala s přispěním vlivné katolické církve a navíc disponovala silnou vojenskou organizací, kterou vedli její sympatizanti.

„Dobrovolníci měli být obranou silou, zaujatou cvičením a pochodováním, vzpírající se soudní a vojenské autoritě, ale také bránící ozbrojeným útokům na

²¹² FOSTER, F. R., c. d., s. 201.

²¹³ ENGLISH, R., c.d., s. 236

vojáky a policisty.²¹⁴ Taková to síla však musela působit i jako hrozba proti akcím Británie, které by postihovaly *Sinn Féin*, a poskytovala ochranu republikánským poslancům.

Situace se opět zhoršila s hrozbou obnovení debat o povinné vojenské službě, díky znalostem situace varovala irská administrativa, že by to znamenalo další odcizení průměrných nacionalistů a jistě by tento krok vyvolal i ozbrojený odpor radikálnějších skupin, který by musel být pacifikován dalšími vojáky, které by bylo nutné převezt z Británie. Radikalizace byla vidět i mezi katolickým duchovenstvem, „...přestože někteří biskupové byli stále opatrní, velké množství duchovenstva přešlo od konstituční k revoluční politice.“²¹⁵

Díky takovému tlakem ustanovil L. George administrativu vedenou vrchním sekretářem Edwardem Shorttem a místodržícím lordem Johnem Dentonem Frenchem, který měl i pravomoci vojenského velitele. Proti tomuto kroku „...se sešli delegáti *Sinn Féin*, organizovaných pracujících, parlamentní strany a další disidentní nacionalisté na konferenci v *Mansion House* 18. dubna 1918. E. de Valera a John Dillon (nástupce J. Redmonda) vypracovali propagandu a získali neskrývanou podporu katolické hierarchie k odporu proti jejich zlikvidování (pokud budou kroky v souladu s „Božím“ právem interpretovaným biskupy).“²¹⁶

Prosazení těchto kroků však bylo pozdrženo a další komplikace nastaly díky zatčení většiny vůdců dobrovolníků pod záminkou neověřeného „Německého spiknutí“. „Dublinské autority oznámily, že se konspirátoři v Irsku dopouštějí zrádné komunikace s nepřítelem (Němci).“²¹⁷ Na tomto spiknutí se měli podílet dobrovolníci, kteří byli samostatně reprezentováni na konferenci a nadále plánovali vojenské akce při neúspěchu klidného řešení. „Toto fiasko britské tajné služby však vedlo k masovému uvěznění vůdců a členů *Sinn Féin*.“²¹⁸

„Přesto nakonec lord French představil systém kvót pro dobrovolnou vojenskou povinnost, jako alternativu k povinné vojenské službě.“²¹⁹ Tento krok byl vlastně okleštěním možností propagandistické strategie, na které nacionalisté stavěli.

²¹⁴ FOSTER, F. R., c. d., s. 201.

²¹⁵ HOPPEN, K. T., c. d., s. 182.

²¹⁶ FOSTER, F. R., c. d., s. 202.

²¹⁷ MURPHY, J. A., c. d., s. 3.

²¹⁸ BEW, P., c. d., s. 735.

²¹⁹ FOSTER, F. R., c. d., s. 203.

Pro účastníky konference to však mělo i pozitivní dopady, *Sinn Féin* se rozšířila i do nečinných oblastí, organizované dělnictvo obnovilo důvěru republikánů v jejich schopnosti a parlamentní strana získala zpět část své podpory.

Ukončení války dále znamenalo uklidnění celé situace, alespoň na krátko, protože dominantní postavení v poválečné koalici měli unionisté a ti samozřejmě neprojevovali pražádný záměr na vyřešení bezvýchodné konstituční situace. „Během voleb musela parlamentní strana ponechat některá místa neobsazená, obzvláště na jiho-západě, protože bylo vidět, že se v těchto oblastech se na podporu kněží již nemůže spolehnout.“²²⁰ Byl jasně viditelný propad parlamentní politiky a to během všeobecných voleb v prosinci 1918, „...kdy *Sinn Féin* dosáhla dramatického úspěchu ve všeobecných volbách a získala 73 křesel oproti 6, která obdržela parlamentní strana.“²²¹ Takovéto vítězství *Sinn Féin* bylo jasným ukazatelem přesunu ve voličských preferencích, ale opět se to netýkalo Ulsteru, který stál neochvějně za unií.

Sinn Féin odmítla obsadit svá křesla v britském parlamentu a „...21. ledna 1919 byli vyzváni všichni úspěšní zástupci strany ve volbách, aby zasedli v nově ustanoveném parlamentu *Dáil Éireann* (Irský sněm)“²²², což bylo zákonodárné shromáždění, dále byla provizorně vyhlášena Irská republika a ihned zahájena politika pasivní rezistence. Mohlo se dostavit méně než třicet poslanců, protože bylo mnoho činitelů uvězněno. Sněm *Sinn Féin* se sešel pod předsednictvím Cathala Brughy a bylo ratifikováno ustanovení Irské republiky, vyhlášen demokratický program s mnoha body boje proti chudobě a hlásající další sociální reformy. „Když byl v dubnu vybrán E. de Valera jako prezident a sestaven kabinet, byly již vypáleny první výstřely v něčem, co bylo později dle úhlu pohledu nazýváno „Válkou o nezávislost“ či „Britsko-irská válka“.“²²³ „Přesto se vedení *Sinn Féin* zpočátku nesnažilo o eskalaci a snaha o urovnání byla vidět i po propuštění zbylých vězněných vůdců.“²²⁴ Funkce sněmu musely být zpočátku spíše propagandistické, ale postupně přibral administrativní úlohu. Prohlášení republiky mělo zajisté získat mezinárodní pozornost a sebejistotu k dalšímu možnému uznání. „Po květnu 1919 se naděje na

²²⁰ HOPPEN, K. T., c. d., s. 182.

²²¹ BEW, P., c. d., s. 735.

²²² MURPHY, J. A., c. d., s. 7.

²²³ HOPPEN, K. T., c. d., s. 150.

²²⁴ BEW, P., c. d., s. 739.

světovou pozornost rozplynuly a republikánská propaganda byla namířena na mobilizaci Irů v zahraničí k získání slovní a finanční podpory k sebeurčení.²²⁵

Nejmocnější a nejbohatší baštou Irů v zahraničí byla vždy Amerika a díky programu prezidenta Wilsona i nejslibnějším kandidátem na získání podpory. E. de Valera se tedy vydal jako president „Irské republiky“ (funkce odpovídala ministerskému předsedovi) získat pomoc v USA, „...jeho dlouhá cesta přinesla přes 5 miliónů dolarů v republikánských úpisech (či cenných papírech) a to i přes ostrý odpor irsko-amerických organizací.“²²⁶ „Tento krok byl naprosto nezbytný, protože nejdůležitějším úkolem, kterému Dáil zpočátku čelil, byl nedostatek peněz.“²²⁷

Podobná kampaň byla vedena i v Británii, kde byla však méně úspěšná, protože Irská liga za sebeurčení, která kampaň vedla, odmítla potvrdit republikánství s obavou ztráty umírněných příznivců. Kabinet vedený E. de Valerou se musel scházet tajně a brzy došlo k odhalení administrativních potíží i přes relativní úspěchy s výběrem peněz a vytvořením alternativního systému soudů *Dáilu*. „Po nezískání mezinárodního uznání, byl *Dáil* uvězněn mezi dvěma možnostmi, spolehnout se na nesouvislou a křehkou administrativní strukturu či začít vojenský konflikt s Británií.“²²⁸ I přes svou křehkost zůstala alternativní vláda mezi roky 1919-1921 relativně netknutá, protože si získala a udržela oddanost většiny nacionalistického obyvatelstva. „Problematický byl navíc vztah mezi administrativou *Dáilu* a jejím vlastním vojenským křídlem. Přestože nominálně podřízený Brughovi (ministr obrany), byl to M. Collins, kdo požíval nejdominantnější vliv v IRA.“²²⁹ Tento fakt pak velice komplikoval vztahy a efektivní fungování odporu proti Británii.

Ani přes volební úspěchy tak nebyla jednota katolického Irska pod vedením *Sinn Féin* pevná. Velice problematickým se stal konflikt sociálních vrstev. Dělnictvo mohlo díky nízké nezaměstnanosti aktivizovat mnoho členů a stávky se začaly šířit z větších do provinčních měst, tento vývoj byl jistě zapříčiněn obavou z poválečné recese v kombinaci s jejím zpožděním. Situace se nezlepšila ani s demobilizací bývalých vojáků v roce 1919, kteří se sice k odborům nepřidali, ale na druhou stranu zvýšili nezaměstnanost.

²²⁵ FOSTER, F. R., c. d., s. 203-204.

²²⁶ FOSTER, F. R., c. d., s. 204.

²²⁷ MURPHY, J. A., c. d., s. 12.

²²⁸ KENNEDY-PIPE, C., s. 14.

²²⁹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 151.

Obdobná situace byla i na venkově, ale i zde došlo postupně k uklidnění, možná i z díky vyčerpání z neúspěchu, navíc díky rozptýlenosti oblastí, kde docházelo k nepokojům, nebylo možné centralizované politické vedení. Přesto si Irská labouristická strana vytvořila jisté spojení s republikánskou vládou, což na druhou stranu způsobilo další odcizení protestantských dělníků na severu, čehož využila Ulsterská unionistická asociace dělnictva založená v červnu 1918.

Objevovaly se tendence skupin v protestantských kruzích, které se natolik obávali naprostého oddělení ostrova více než samosprávy a snažily se o usmíření s katolíky. Bylo dokonce učiněno několik neúspěšných pokusů získat status dominia pro celý ostrov. Přesto stála naprostá většina protestantů na straně Ulsteru a Ulsterské unionistické rady (UUC) a přála si spojení s Británií. „V červnu 1920 dokonce došlo k znovuoživení Ulsterských unionistických jednotek, ale jejich činnost se omezila jen na šest hrabství s většinou protestantského obyvatelstva.“²³⁰

3.3 Britsko-irská válka

Prezidentem *Dáilu* tedy byl E. de Valera, vysoký důstojník Irských dobrovolníků a přeživší vůdce z Velikonočního povstání, jeho zástupcem byl A. Griffith a Michael Collins z IRB vedl vojenský odpor proti britským pokusům *Sinn Féin* rozehnat a zničit.

Díky znepokojivému vývoji v Irsku, unionistickému a nacionalistickému militarismu, se L. George pokusil uklidnit situaci vyřešením problematiky Ulsteru před dokončením národní otázky a to i přes varování lodra Frenche. „V únoru 1920, uvedl L. George zákon „pro lepší správu Irska“ (*Government of Ireland Act*), který ustanovil nový Svobodný irský stát na jihu a také založil samostatný parlament spravující sever Irska.“²³¹ Následující měsíc byl tento princip přijat UUC, což nakonec prokázalo, že protestanti se zajímali spíše o konsolidaci vlastní lokální moci, než o udržení unie. Tento zákon vlastně ustanovil oddělené parlamenty pro šest severo-východních hrabství Ulsteru a dvacet šest hrabství na jihu.“²³² Projednávání zákona trvalo skoro rok, a přesto nedošlo k žádnému pokusu nacionalistů získat

²³⁰ FOSTER, F. R., c. d., s. 205.

²³¹ KENNEDY-PIPE, C., s. 16.

²³² HOPPEN, K. T., c. d., s. 151.

podporu vlastního nezávislého státu či zabránit částečnému oddělení severu od jihu. Místo toho opět pokračoval očekávaný návrh na status dominia pro celý ostrov. „L. George a další ministerstva také vedla tajná vyjednávání s republikánskými vůdci prostřednictvím církevních vyjednávačů či zástupců odborů, natolik blízka, že rozdělovací plán byl schůdný.“²³³ Zdálo by se tedy, že dojde k poklidnému rozdělení unie či k upravení stávajících podmínek. Na severu Irska bylo po volbách ustanoveno unionistické ministerstvo „...vedené zarputilým a lstivým sirem Jamesem Craigem (který byl oproti Carsonovi z Ulsteru) a unionisté vlastně přijali, spíše neochotně, něco co bylo podle okolností nejlepší možnost.“²³⁴ Ulster vlastně stále držel svou protestantskou hegemonii a to tedy bylo hlavní, takže mohlo začít s postupným přesunem pravomocím severní parlament. Výsledek voleb, které krátce následovaly volby na severu, byl plně pod vedením *Sinn Féin*, která získala všechna křesla krom 4, což byl úspěch, který by ani nacionalisté neočekávali.

Celkový vývoj, kdy přednost získala otázka Ulsteru, se zdá překvapivý. Vývoj boje nacionalistů však nebyl natolik razantní, aby to bylo naopak. „E. de Valera nadále pokračoval v prosazování svobody skrze mezinárodní propagandu spíše než revolucí“²³⁵, i pomalý vývoj násilí a teroristických akcí na jihu byl překvapivý. „Nedošlo k žádné náhlé, předem plánované eskalaci války, vojenská aktivita zůstala nízká po celý rok 1919, s mnoha obyčejnými dobrovolníky neochotnými se do násilí zaplést.“²³⁶ Přesto již docházelo k ojedinělým střetům. „Irové zakládali vedení boje na tajných službách, propagandě, politice a přepadech“²³⁷, jen takto mohli mít šanci uspět.

Kromě propagandy a občasného násilného boje za samostatnost se okolo roku 1920 objevuje i nový směr. Po rozpadu lokální správy, policie a nižších soudů, odpověděli místní republikánští vůdci na požadavek veřejnosti a navrhli obdobné republikánské instituce, jež měli ty dřívější zastoupit.

„Ministerstva *Dáilu* tak čelila volbě, zda realizují či odmítnou svá vlastní propagandistická prohlášení, jako byl program z ledna 1919 se zdůrazněním

²³³ FOSTER, F. R., c. d., s. 206.

²³⁴ HOPPEN, K. T., c. d., s. 151.

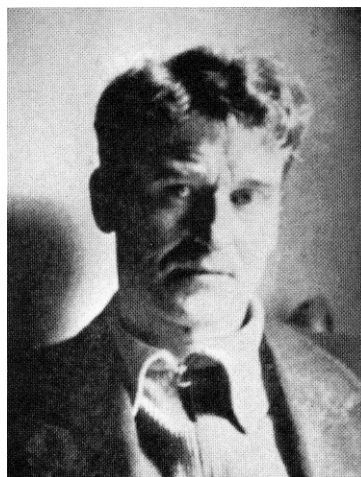
²³⁵ FOSTER, F. R., c. d., s. 206.

²³⁶ ENGLISH, R., c. d., s. 16.

²³⁷ BOWDEN, T., *The Irish Underground and the War of Independence 1919-21*, in: *Journal of Contemporary History*, Vol. 8, No. 2, s. 10.

Griffithovi a Pearsovi politiky administrativních reforem a územní nacionalizace.²³⁸ I přes mírnou neochotu reagovala ministerstva instinktivně a energicky, byly zkoordinovány, ratifikovány a rozšířeny již úspěšné lokální iniciativy. Byly vyhlášeny další klíčové reformy a administrativní kroky, které i přes částečné nedotažení byly natolik důležité, že L. George přisoudil Irské republikánské organizaci symboly a status, který má vláda. Tento krok ale situaci nevyřešil, spíše ukazuje na demoralizaci britské vlády a rezignaci na otázku Irska, která byla vyprovokována sektářstvím Ulsteru a snahami nacionalistů.

Tento konstruktivní program však probíhal souběžně s nepokoji a násilnými střety. Mezi těmito směry však neexistovala koordinovaná spolupráce, ani administrativní ani vojenské kroky nebyly centrálně řízeny, vznikaly spíše z lokálních iniciativ, „...přestože Mulcahyho hlavní velitelství dobrovolníků (GBQ) se snažilo o zavedení řádu ve velících strukturách, zlepšit vojenskou efektivitu a dovézt zbraně.“²³⁹ Organizace ozbrojených složek opravdu nebyla optimální, systém byl stále založen na farním struktuře, jednotky byly plné jedinců, kteří byli spíše lhostejní, neozbrojení a jejich zájem byl spíše frakcionářský než národní, „...přesto došlo v roce 1919 v nárůstu násilí a IRA, která vznikla z Irských dobrovolníků, získala během té doby více armádní struktury.“²⁴⁰

Obrázek 21: Ernie O'Malley (1897 - 1957) - vůdce IRA
Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., *Dějiny Irska*.²⁴¹

²³⁸ FOSTER, F. R., c. d., s. 206.

²³⁹ FOSTER, F. R., c. d., s. 207.

²⁴⁰ ENGLISH, R., c. d., s. 16.

²⁴¹ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 236

Od počátku roku 1919 až do července 1921 tedy trvala Britsko-irská válka, lidmi eufemismem přezdívaná „nepokoje“. Přesto nedošlo k žádnému oficiálnímu vyhlášení války, jako počátek lze uvádět zabití „...2 konstáblů zabitých v Soloheadbegu v Tipperary. Během celé „války zemřelo v roce 1919 osmáct lidí, dvě stě osmdesát dva v roce 1920, v Ulsteru zemřelo osmdesát dva lidí během sektářských bouří, ale před průměrem roku 1921 dosáhly ztráty 1 086 lidí.“²⁴² Většina obětí, více než polovina, byla na straně policie a vojska.

Zpočátku se dobrovolníci či vlastně IRA zaměřila na zhářství, shánění zbraní, zastrašování a ostrakizaci policejních sborů, spíše než na boj či dokonce vraždy. „K eskalaci došlo v prvních měsících roku 1920, kdy se zintenzivnily útoky IRA a nájezdy k získání zbraní.“²⁴³ „GHQ se bránilo požadavkům na obnovení městského povstání, které bylo prosazováno horlivci jako byl Terence MacSwiney, krvežíznivý přesto neúspěšný velitel v hrabství Cork, který nakonec získal zvláštní zbožštění jako mučedník a mírotvorce, když zemřel po hladovce v říjnu 1920.“²⁴⁴ „Je však jisté, že vojenské snahy IRA byly koncentrovány jen v několika oblastech a byly vždy omezeny nedostatkem zbraní, a někde i dobrovolníků.“²⁴⁵

Přechod k násilnějším až teroristickým akcím přišel i díky brutálnějším represím, které donutily dobrovolníky k ústupu a seskupení ve větší skupiny. Díky represím získávali republikáni stále více podpory, jak napsal Michael Brennan, vůdčí osoba IRA v hrabství Clare, „...britské odvety, které měly popudit lidi proti nám, důvodu jejich trápení, je naopak postavili pevně za nás.“²⁴⁶ „Po znovuzavedení masivní internace díky zákonu na obnovení pořádku v Irsku (srpen 1920) vykrytalizovaly nacionalistické skupiny v „létající jednotky“ osnující preventivní přepady proti „nepřátelským“ skupinám.“²⁴⁷ Tímto se změnil boj v guerillu a přepady, kdy se dobrovolníci snažili co nejvíce poškodit nepřátelské cíle, ale vyhnout se přímému střetu. „Do podzimu 1920 žila většina dobrovolníků IRA stále doma a podíleli se jen na nenásilných akcích. Jen málo členů podnikalo drastičtější akce, to se změnilo u těch, co opustili domov a odešli z uklidňujícího sociálního

²⁴² FOSTER, F. R., c. d., s. 207.

²⁴³ MURPHY, J. A., c. d., s. 17.

²⁴⁴ FOSTER, F. R., c. d., s. 207.

²⁴⁵ KENNEDY-PIPE, C., s. 16.

²⁴⁶ ENGLISH, R., c. d., s. 17.

²⁴⁷ FOSTER, F. R., c. d., s. 207.

vlivu.²⁴⁸ Mezi zářím 1920 a dubnem 1921 došlo k několika krvavým útokům, většinou v oblasti Munsteru, tyto útoky byly provedeny muži, jako byl Tom Barry, Dan Breen, a Lyam Lynch. Mezi útočnými skupinami a GHQ nepanovaly příliš vřelé vztahy a ani úcta, navíc byly skupiny většinou formálně nezávislé na *Dáilu* a to až do pozdního roku 1920, kdy složily slib věrnosti. A trvalo dlouho, než obě složky přijaly odpovědnost za činy té druhé. Přesto nebyly jednotky v mnoha hrabstvích nikdy efektivně organizované a „...i v Munsteru, byli dobrovolníci donuceni díky zlepšeným výkonům královských jednotek v roce 1921 k odstřelování, útokům v malém měřítku a vraždám „informátorů“.“²⁴⁹

Zvolený způsob vedení boje však nemohl mnoha Irům vyhovovat a podbíval morálku. Tu se snažili organizátoři povzbudit okázalými a propagandistickými akcemi, jako bylo spálení celnice v Dublinu v květnu 1920. „Jedním z nejpozoruhodnějších a nejúspěšnějších aspektů pasivního odporu nacionalistů byly protestní hladovky, které se staly morálním vítězstvím a triumfem *Sinn Féin*.“²⁵⁰ Soužití vojenského křídla (IRA) a politického (*Sinn Féin*) bylo velice obtížné, ale docházelo i ke kontaktům s GAA a Gaelskou ligou, odkud získávala IRA rekruty a kulturní zdroje. I katolicismus byl velice důležitý pro postup revolučního boje, přestože duchovenstvo mnohdy s násilím nesouhlasilo, bylo to katolické prostředí, z kterého rebelové intelektuálně čerpali a které je jistě ovlivňovalo, přestože již nemohlo bránit rozvoji násilí.

Nadále tak docházelo k násilí, jež silně šokovalo, „...například 21. listopadu 1920 došlo k originální „Krvavém neděli“, kdy byl proveden v Dublinu útok na britskou zpravodajskou službu, později toho dne byli zabiti dva členové IRA při pokusu o útěk a na gaelském fotbalovém utkání v Crockově parku bylo zabito dalších 12 lidí.“²⁵¹ Jednu akci následovala odplata, na tu navazovala odplata další a tak se tvořil koloběh násilností, přesto celková situace ozbrojeného odporu proti Britům, byla špatná, protože tři až čtyři tisíce ozbrojených dobrovolníků, neměli praktickou naději na porážení britské armády, přesto jejich akce vytvářely tlak na policii a armádu a nutili k politickému vyřešení a snaze k nastolení míru.

²⁴⁸ ENGLISH, R., c. d., s. 18.

²⁴⁹ FOSTER, F. R., c. d., s. 208.

²⁵⁰ MURPHY, J. A., c. d., s. 18.

²⁵¹ ENGLISH, R., c. d., s. 19.

Eskalace násilností a brutality po roce 1919 byla způsobena zejména dezorganizací a divokostí složek, které podléhali britské správě. „Největší ohavnosti byly spáchány ne armádou, ale reorganizovaným Irským královským policejním sborem, který byl po roce 1920 zaplněn bývalými vojáky zapsanými jako speciální konstáblové, nebo „*Black and Tans*“, stejně tak jako „pomocnými kadety“, pod rozdílnými velitelskými, která byla rekrutována z válečných důstojníků.“²⁵² „Tyto nové britské jednotky byly složeny z bývalých vojáků, delikventů a žoldáků a jednoznačně aplikovali systém proti teroru a útočili na majetek a rodiny těch, co byli spojeni se *Sinn Féin*.“²⁵³ Je velice obtížné určit, zda byla brutalita IRA či jejich oponentů větší či menší, byl to koloběh násilných akcí a následných odplat.

Královské jednotky podnikaly útoky na osoby a majetek ve vzbouřených oblastech a rozsah útoků byl rozdílný, od bití až po vraždy a ničení majetku, byla například vypleněna města Balbriggan, Fermoy a Ennistimon a v prosinci 1920 byl poničena i centrální část hrabství Cork. „V polovině roku 1920 se nadalo pochybovat o tom, že gerilová válka či přesněji lokální gerilové války, které byly mnohem intenzivnější v Munsteru a Dublinu, a s tím spojené revoluční násilí bylo pro britskou autoritu obtížně zvládnutelné.“²⁵⁴ „Neschopnost Královské irské policie (RIC) úspěšně zasahovat proti IRA si vynutila příchod dalších královských jednotek, což však zákonitě zintenzivnilo konflikt a dále to podkopalo důvěru v Británii.“²⁵⁵ Odvety se skoro vždy zdály být mnohem drastičtější, než akce, které je vyvolaly.

Veřejné pobouření bylo navíc zvýšeno ospravedlněným tušením, že vláda praktiky trpěla a také aplikovala ekonomické sankce na oblasti, které rebely skrývaly a podporovaly. Pohoršení veřejnosti bylo posilováno i republikánskou propagandou a vznikaly i vlivné organizace, jako Rada pro mír s Irskem (*Peace with Ireland Council*), které přesvědčovaly britské politiky k urovnání.

„Na konci roku 1920 byla vláda donucena rozvratem ve svých jednotkách opětovně zavést vojenské právo v nejvíce narušených oblastech, na jihu a západu.“²⁵⁶ Přesto byly zásahy policie a vojska v i mimo tuto zónu stále větší, docházelo k zatýkání a následovaly internace či souhrnné rozsudky před speciálními tribunály

²⁵² FOSTER, F. R., c. d., s. 208.

²⁵³ KENNEDY-PIPE, C., s. 17.

²⁵⁴ HOPPEN, K. T., c. d., s. 151.

²⁵⁵ ENGLISH, R., c. d., s. 20.

²⁵⁶ FOSTER, F. R., c. d., s. 208.

a stannými soudy. Oproti tomu „...zavedli republikáni praktiku vyloučení RIC ze společnosti skrze systematickou sociální ostrakizaci.“²⁵⁷ Tato taktika vcelku úspěšně zhoršovala efektivitu britské kontroly. Gerilovou válkou nejvíce trpěli normální občané a nejvíce postiženou oblastí byl asi Ulster, kde byli katolíci ohrožováni protestantskými policisty nazývanými „*B Specials*“. Násilí a nespokojenost, škody na majetku a rozčarování bylo všudypřítomné a drasticky poškodilo britsko-irské vztahy a důvěru. K útokům IRA navíc docházelo i v Británii, přestože hlavní oblastí střetů bylo Irsko. „Během léta a podzimu 1920 reorganizovala a posílila Británie své jednotky, politiku a činnost tajných služeb“²⁵⁸, ale již bylo pravděpodobně pozdě zastavit revoltu.

V červenci 1921 byla situace natolik vyhrcoená a srážky natolik brutální, že si veřejné mínění v Americe, ale i v Británii stále více vynucovalo příměří. Navíc se vojenská situace nevyvíjela a násilí se maximálně stupňovalo. „V červenci byla nakonec IRA skoro bez výzbroje a britská vláda se horlivě snažila dostat z „irské bažiny“ a díky vzrůstající kritice doma se začalo připravovat příměří.“²⁵⁹ „Z vojenského hlediska se nedalo mluvit o porážce Británie, posílením královských jednotek a zavedením „*Black and Tans*“ a „*Auxiliaries*“, byl zastaven rozpad britské správy a vítězství IRA nemožné.“²⁶⁰ „Skrze zákon o správě Irska z roku 1920 se mělo Irsko stát královskou kolonií s vojenským právem, pokud by nefungoval samostatný irský parlament do 12. července 1921.“²⁶¹

„Bylo dohodnuto příměří, které mělo předcházet dalším jednáním a v platnost vstoupilo 11. července.“²⁶² Dokonce opravdu došlo k pozastavení nepřátelských akcí a *Dáil* přeorganizoval svou administrativu a dobrovolníci se přebudovali, respektive se začalo rekrutovat do stávající armády (IRA) a došlo k vnitřní konsolidaci. Nakonec začaly i rozhovory o příměří a to mezi L. Georgem a E. de Valerou a to 14. července.

²⁵⁷ ENGLISH, R., c. d., s. 20.

²⁵⁸ BOWDEN, T., c. d., s. 12.

²⁵⁹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 151.

²⁶⁰ MURPHY, J. A., c. d., s. 22.

²⁶¹ FOSTER, F. R., c. d., s. 209.

²⁶² MURPHY, J. A., c. d., s. 26.

Obrázek 22: Éamon de Valéra a Artur Griffith na Dawson Street v Dublinu během anglo-irských jednání (1921)

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.²⁶³

Po dvou měsících začala mírová bilaterální konference mezi zástupci Británie a Irska, ale bez přítomnosti zástupců severního Irska, takže *Dáil* v podstatě zastupoval celý národ. „E. de Valera se předtím neúspěšně snažil o nalezení urovnání s ulsterskými unionisty, jeho setkání s J. Craigem v květnu 1921 uvázla na mrtvém bodě.“²⁶⁴ L. George nabídl Irsku status dominia místo autonomie a „...E. de Valera představil vlastní pojetí nezávislého Irska spojeného s *Commonwealthem* ve vnějších vztazích.“²⁶⁵

Irská delegace měla toto složení, A. Griffith (ministr zahraničních věcí), M. Collins (ministr financí), Robert Barton (ministr hospodářských věcí), George Gavan Duffy a Éamon Duggan (dva členové *Dáilu*). „Irská delegace vedená A. Griffithem a M. Collinsem dokázala bystrými jednáními zajistit podstatné ústupky jako obranu, zdanění, tarify a policii spolu s textovými vítězstvími v nomenklatuře.“²⁶⁶ Bylo však velice zajímavé a zvláštní, že právě postava a diplomat jako byl „...E. de Valera, prezident *Dáilu* a vůdčí postava revolučního hnutí se rozhodl zůstat v Irsku, přesto trval na tom, aby delegace konsultovala s dublinským kabinetem před schválením

²⁶³ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 250.

²⁶⁴ HOPPEN, K. T., c. d., s. 152.

²⁶⁵ MURPHY, J. A., c. d., s. 28.

²⁶⁶ FOSTER, F. R., c. d., s. 209.

jakéhokoliv ujednání.“²⁶⁷ Důvodem asi bylo jeho přesvědčení, že „...jakákoliv dohoda by zahrnovala kompromis a jeho cílem bylo dosáhnout výsledku, který by uspokojoval alespoň minimální republikánské požadavky“²⁶⁸ „Jako prezident měl prý zůstat v Irsku a udržovat morálku a symbolizovat jednotu národa.“²⁶⁹

Většina delegace nakonec konečnou verzi smlouvy přijala a to jistě díky velkému tlaku, protože byla stále problematická, ale nakonec vlastně znamenala jeden z kroků ve vývoji širší samosprávy. Tím, že byla již smlouva podepsána, neumožnila delegaci E. de Valerovi do její koncepce zasáhnout. Ulsterští unionisté však požadovali trvalou a pevnou vazbu na Británii a urputně se bránili autonomii a vůdce konzervatistů Bonar Law zabránil jakýmkoliv pokusům o udržení celistvosti Irska, protože by to znamenalo protestantkou menšinu v katolickém Irsku. Ulster tedy obhájil oddělení od jihu a vlastní parlament. Díky těmto zásahům se problém národní jednoty a konstitučního statutu stal extrémně obtížný.

Dne 6. prosinci 1921 byla tedy po dlouhých jednáních podepsána smlouva, která se snažila být kompromisem mezi zájmy obou stran, Británie a Irska. Dvacetišesti hrabstvím byl přiznán status dominia s názvem Svobodný irský stát, což jistě poskytovalo možnost dále o svém postavení jednat, oblasti Ulsteru byla dána možnost se vyvázat a byla ustanovena komise, která měla prozkoumat hranice a tak finálně dotvořit podobu obou států. To však znamenalo, že se „...IRA nepodařilo dosáhnout vítězství, které hledali, tedy vytvoření republik ze všech třiceti dvou hrabství.“²⁷⁰ „Konečná podoba smlouvy se velice blížila autonomnímu návrhu z roku 1914, přesto tam rozdíly byly, zda však stály za způsobenou bolest, smrt a rozdělení, je sporné.“²⁷¹ Přesto to opravdu krok vpřed byl, ale ne takový, jaký by si mnoho republikánů přálo.

E. de Valera a několik ministrů v Dublinu smlouvu odmítli s odkazem na to, že by representanti Irska neměli britské monarchovi ani vyjádřit věrnost. Následkem této rozepře byla hořká diskuse v *Dáilu*, kdy se E. de Valera neúspěšně snažil prosadit alternativní návrh s vynecháním slibu věrnosti a pozměňující nomenklaturu,

²⁶⁷ ENGLISH, R., c. d., s. 30.

²⁶⁸ HOPPEN, K. T., c. d., s. 152.

²⁶⁹ MURPHY, J. A., c. d., s. 30.

²⁷⁰ KENNEDY-PIPE, C., s. 17.

²⁷¹ ENGLISH, R., c. d., s. 30.

jinak prakticky obdobný. Republikánské Irsko bylo smlouvou rozděleno, *Dáil*, vláda, IRA, IRB i *Sinn Féin*.

Nakonec tedy byla parlamentní unie mezi Irskem a Velkou Británií trvající 1800-1921 zrušena, ale ne na půdě parlamentu a podle zákona, jak si mnozí politici vůdci přáli, ale autonomie Irska byla získána ozbrojeným střetem a za cenu mnoha lidských a materiálních ztrát. Forma autonomie však mnoho lidí neuspokojila, mnoho zájmových skupin nebylo plně spokojeno s vývojem situace a daly se předpokládat další střety.

Vize Gaelské ligy o národu, který by mluvil Irsky, se nesplnili. Nedošlo k tomu, že by se široká veřejnost věnovala národní literatuře, jak snil W. B. Yeats. Nevznikla ani republika, jak si přálo IRB, ani dělnická republika, kterou zase prosazoval J. Connolly. A. Griffithovi se nepovedlo prosadit ani dualistickou monarchii s Británií, která by byla hospodářsky samostatná, což by se dalo srovnat s uspořádáním Rakouska-Uherska po územním a konstitučním vyrovnání.

Nevyplnily se ani představy J. Redmonda o autonomii v rámci impéria, které Irové pomáhali vybudovat. Ale ani odpůrce autonomie E. Carson se naprostého spojení Ulsteru s Británií nedočkal. Výsledek dlouholetého vývoje totiž musely ustoupit momentální situaci a politické realitě a soudobé mezinárodní situaci.

3.4 Schválení britsko-irské smlouvy *Dáilem*

Smlouva podepsaná 6. prosince 1921 však způsobila na politické scéně rozkol. Se smlouvou nesouhlasili republikáni a separatisté, kteří požadovali dotvoření autonomie a vytvoření republiky, smlouva navíc obsahovala požadavek oddanosti a věrnosti britskému králi, což bylo pro mnohé odpůrce statutu dominia nepřijatelné.

Přesto Griffithovo křídlo *Sinn Féin* smlouvu podporovalo a to i přes to, že nezaručovala plnou svobodu tolik požadovanou, ale na druhou stranu dle M. Collinse poskytovala prostor pro dosažení svobody. „E. de Valera tedy byl v *Dáilu* v menšině, jen s Brughou a Stackem na své straně, přesto se pokusil prosadit upravený návrh,

brzy známý jako „dokument číslo 2“.²⁷² Ten však nebyl přijat skoro nikým, přesto mnoho Irů opravdu očekávalo dalekosáhlejší změny, spousta jich očekávala vznik republiky, za kterou bojovali a umírali. „Ve smlouvě byly tři hlavní problematické otázky: jaké bude státní zřízení Irska, jaká bude pozice severo-východu Ulsteru a jaké kroky budou učiněny pro bezpečnost a obranu Británie.“²⁷³

„V kontextu roku 1921 také existovala velice reálná možnost, že pokud by nebyla mírová smlouva Iry akceptována, tak by Británie mohla obnovit válečný stav.“²⁷⁴ To však vlastně znamenalo, že se museli irští nacionalisté rozhodnout pod tlakem a neměli možnost volného výběru.

Schylovalo se tedy k ostrému politickému boji. Krom vnitřního rozkolu *Dáilu* vyvstal ještě další problém a to Ulster, zde již fungoval parlament a stát se rychle rozvíjel. „Přesto měla platit mírová smlouva pro celý ostrov a parlament severního Irska se měl rozhodnout, jestli si ponechá stávající status či zda přijme podřízenou roli Dublinu. Severní Irsko smlouvu a dodatečné zřízení náležitě odmítlo, jakmile vstoupila v platnost v prosinci 1922.“²⁷⁵

V Irsku tedy existovaly dva nezávislé parlamenty, *Dáil* a parlament Severního Irska. Jih tedy byl dominiem, přestože sever byl stále spojen s Británií, přestože měl znaky autonomie. Obě části ostrova byly spojeny jen nefungující Radou Irska (*Council of Ireland*) a Hraniční komisí (*Boundary Commission*), která měla rozhodnout o konečné podobě hranic mezi oběma částmi ostrova a to s ohledem na přání obyvatel, tak aby byla v souladu i s ekonomickými a zeměpisnými podmínkami. V tuto komisi vkládali velké naděje zejména nacionalisté. „Oproti tomu došlo ze strany protestantů k útokům na katolíky, kvůli rozhořčení a obav z výsledků šetření komise.“²⁷⁶

Pod republikánským tlakem přistoupil E. de Valera k tvrzení, že se pravomoci *Dáilu* týkají i severu a že tuto otázku lze vyřešit skrze korupci a výhrůžky a proto se neuvažovalo ani o invazi. „Ministerstva *Dáilu* tedy zavedla škodlivou kampaň „Belfastského bojkotu“ na produkty firem, které diskriminovaly katolíky

²⁷² HOPPEN, K. T., c. d., s. 153.

²⁷³ MURPHY, J. A., c. d., s. 32.

²⁷⁴ ENGLISH, R., c. d., s. 33.

²⁷⁵ FOSTER, F. R., c. d., s. 210.

²⁷⁶ MURPHY, J. A., c. d., s. 46.

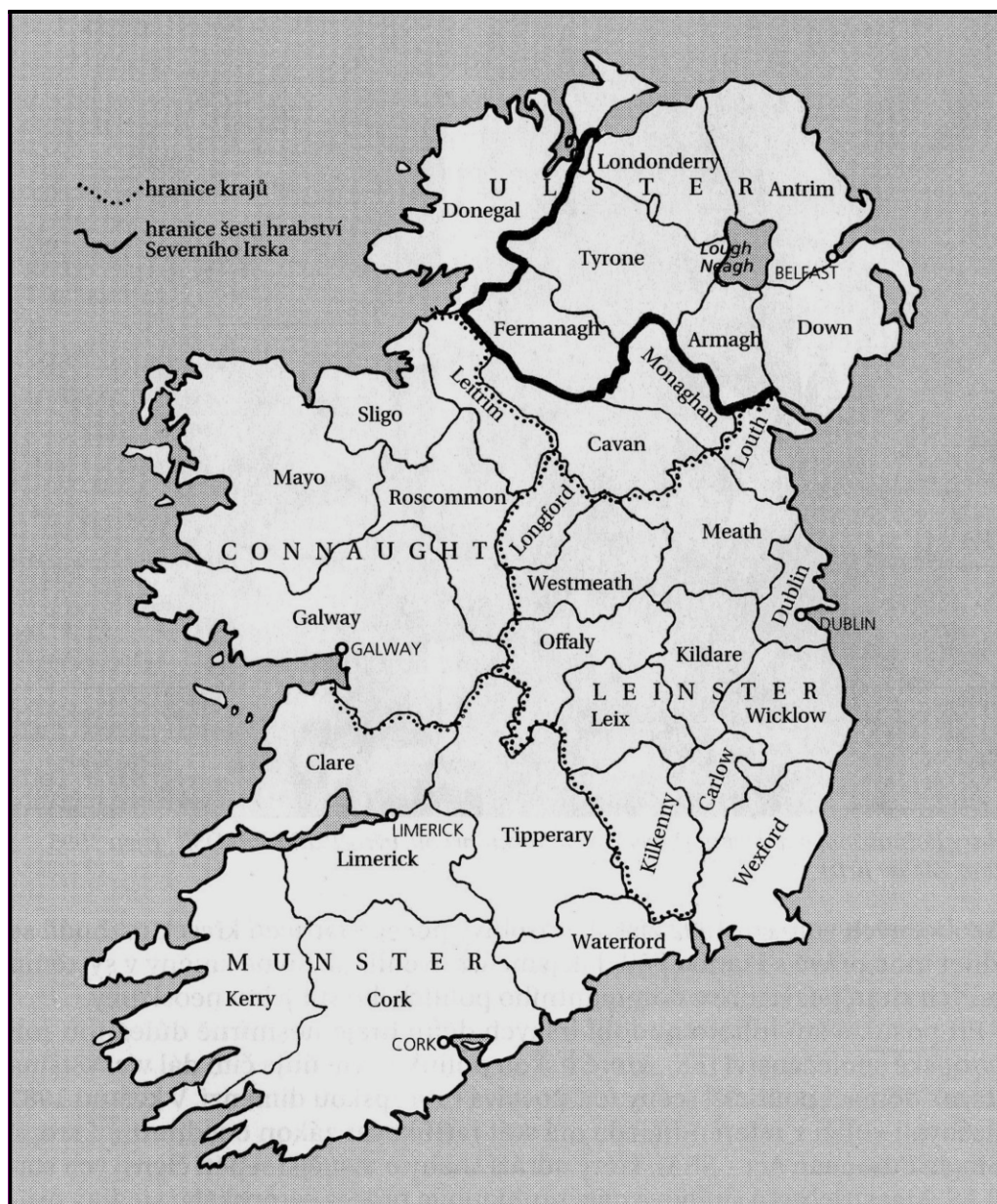
v roce 1920.²⁷⁷ Dalším logickým krokem bylo podporovat nepokoje a nespokojenost katolíků na severu, o což se tajně snažil M. Collins tím, že dodával zbraně a snažil se destabilizovat severní stát. „Snažil se vytvořit silné pouto mezi severní IRA a GHQ, které bylo pro smlouvu, a v roce 1922 byli dokonce placeni Irští dobrovolníci v Belfastu na ochranu katolíků před výtržnostmi placeni Dublinem.“²⁷⁸

Rozdělení bylo přesto jaksí tolerováno a to jak odpůrci, tak těmi co mírovou smlouvu podporovali, protože se většinou domnívali, že tento stav je neudržitelný a zaměřovali se spíše na konsolidaci vlastní svrchovanosti. Mírová smlouva určitě nebyla přijatelná pro všechny, ale změna poměrů v Irsku provedla, opravdu to byl krok k samostatnosti a bylo skoro maximum, co by Británie byla ochotna přijmout. „Také otázka rozdělení ostrova, byla jedinou možností Británie, která jí zbyla, pokud by nebyla donucena stáhnout se ze severovýchodu pod tlakem.“²⁷⁹ Jak jih, tak sever se také sami více zajímali o své zájmy, než o celistvost národa. Jak nacionalisté, tak unionisté vlastně opustili menšiny, které s nimi sdílely náboženské vyznání, protože rozdělení mělo pro území jihu i severu praktické přínosy, krom minorit, které v obou oblastech žily.

²⁷⁷ FOSTER, F. R., c. d., s. 210.

²⁷⁸ ENGLISH, R., c. d., s. 39.

²⁷⁹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 154.

Obrázek 23: Politická mapa Irska (1982 -1994)

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., *Dějiny Irska*.²⁸⁰

3.5 Občanská válka, potvrzení smlouvy

V jižní části Irska přerostly rozpory v přijetí mírové smlouvy se slibem věrnosti ve vážnější konflikt, který se stal odůvodněním pro válku. Válka však nezačala jako střet dvou neslučitelných idejí, vlastně došlo k tomu, „...že stoupenci

²⁸⁰ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 291

E. de Valery přešli z pragmatického k čistému republikánství, zatímco Collinsovo neochotné smíření se stávajícím okleštěním svobody Irska jen zvolna přerůstalo do nadšeného souhlasu s principy *Commonwealthu*.²⁸¹

Rozpory o uspořádání země se natolik radikalizovaly, že vypukla občanská válka a to především proto, že síly, které normálně bránily ozbrojeným konfliktům mezi občany byly příliš roztržité a oslabené. „Navíc se rozdělila i nejsilnější vojenská síla v Irsku IRA na promírovou a protimírovou složku, která se začala označovat jako nepravidelná armáda.“²⁸²

Vláda měla snahu urychleně vybudovat novou národní armádu, občanskou gardu, systém soudů, přičemž se hluboce inspirovala v dřívější britské správě. Dokonce i většinu organizace a úředníků včlenila. Takže vlastně struktura nového státu vznikala na základech starého zřízení a ze stejných složek. Snahy o pozměnění mírové smlouvy přidáním pozměňujících dodatků byla zastavena Britským kabinetem, který požadoval potvrzení všech součástí smlouvy a statutu dominia provizorní vládou Irska. M. Collins se poté pokusil získat větší podporu nové konstituci tím, že voliči měli preferovat labouristy, poslance reprezentující zemědělce, nezávislé a ostatní skupiny. Tím by oslabil pozici odpůrců mírové smlouvy ze *Sinn Féin*. Volební právo bylo přiděleno i dospělým ženám, aby se zvětšila volební základna. „Konečný výsledek voleb odrážel širokou podporu mírové smlouvy: republikáni (kteří odmítli zasedat v novém *Dáilu*) byli oslabeni ze 128 na 36 zástupců, skupina obhajující mírovou smlouvu obdržela 58 křesel a zbytek získali zástupci labouristů, farmářů a nezávislých.“²⁸³

Na počátku roku 1922 totiž byla autorita státu stále roztržena mezi Griffithův *Dáil* a Collinsovu provizorní vládu, což se však změnilo po převedení služeb na dřívější administrativu. Avšak stále hrozil hluboký rozkol v republikánských řadách.

„Oproti většině obyvatelstva byla většina IRA proti přijetí mírové smlouvy a v březnu 1922 část IRA proti smlouvě otevřeně odmítla autoritu *Dáilu*.“²⁸⁴ „Právě oslabení státní autority a odstranění dřívějšího veřejného nepřítele (Británie), umožnilo rozkvět frakcím v revolučních dobrovolnících, zpravodajských službách

²⁸¹ FOSTER, F. R., c. d., s. 212.

²⁸² KENNEDY-PIPE, C., s. 19.

²⁸³ HOPPEN, K. T., c. d., s. 189.

²⁸⁴ ENGLISH, R., c. d., s. 34.

a v soudnické části *Dáilu* a vytvořilo šachovnici konfliktu, v němž se sousedící potentátei snažili získat svrchovanost.²⁸⁵ „Svobodný irský stát byl podporován většinou těmi, co hledali návrat míru a pořádku a ochrany majetku, oproti čemuž mnoho republikánů bylo podporováno radikálnějšími elementy.“²⁸⁶

Nejsilnější odpor dobrovolníků k mírové smlouvě se koncentroval v hrabstvích Cork a Tipperary, kde velitelé díky zkušenostem s partyzánským bojem odmítli autoritu a obnovili revoluční boj. Centrem podpory smlouvy se stal Dublin a hrabství Connacht. Většina lidí v novém státě ho totiž vnímala jako legitimní a proto se Svobodnému irskému státu dařilo lépe proti vzdorující části IRA zasahovat. „Tam, kde odvety Britů podrývaly již tak chatrnou legitimitu, irská vláda v letech 1922-1923 mohla spoléhat na domácí pověření při prosazování značné míry bezohlednosti proti neústupným odpůrcům.“²⁸⁷ Většina aktivních dobrovolníků však stále smlouvě vzdorovala, stejně tak jako republikánské soudy a mnoho organizátorů v *Sinn Féin* a *Cumann na mBan*. „Snad jen jasná roztržka IRB zabránila M. Collinsovi v úspěšném následování unionistického precedentu z Ulsteru a spojení státu se zájmy tajných společenských sítí.“²⁸⁸

„Občanská válka byla primárně konfliktem mezi těmi co byli rozděleni otázkou státního uspořádání, mezi dvěma skupinami, které se obviňovaly navzájem ze sabotáže irské nezávislosti.“²⁸⁹

Hrozba ozbrojeného konfliktu sblížila M. Collinse s koloniálním sekretářem Británie, Winstonem Churchillem a umožnila dovoz zbraní a materiálu. „Bylo to britské dělostřelectvo, které znovudobylo 28. června 1922 *Four Courts*, který byl po 11 měsíců obsazen disidentskou armádou.“²⁹⁰ Navíc byly akce nepravidelné armády soustředěny do oblasti Munsteru a díky okupaci Limericku pod velitelem Michaellem Brennanem, který podporoval M. Collinse, došlo k izolaci rebelů na jihu a jihozápadě a k jejich konečné porážce do tří měsíců.

Poté se ozbrojené akce omezily na odstřelování a atentáty a to až do konečné porážky, která byla jistě uspíšena popravou 77 vězňů na začátku listopadu 1922.

²⁸⁵ FOSTER, F. R., c. d., s. 213.

²⁸⁶ MURPHY, J. A., c. d., s. 55.

²⁸⁷ ENGLISH, R., c. d., s. 35.

²⁸⁸ FOSTER, F. R., c. d., s. 212.

²⁸⁹ MURPHY, J. A., c. d., s. 54.

²⁹⁰ FOSTER, F. R., c. d., s. 214.

„IRA zůstala možným ohrožením Svobodného irského státu a jako odpověď byl vložen do irské ústavy „článek 20“, který dovoloval zakládání vojenských tribunálů, věznění radikálů a vyhlásoval ilegalitu rozvratných skupin.“²⁹¹ Válka trvala až do května 1923, nakonec však došlo k porážce republikánů odmítajících smlouvu.

„V květnu 1923 vydal velitel IRA Frank Aiken rozkaz k ukončení bojů a složení zbraní.“²⁹² Během bojů byl zabit během jednoho z přepadení M. Collins (22. srpna 1922) a A. Griffith zemřel již 12. srpna 1922 na zástavu srdce, dále byl zabit odpůrce smlouvy Cathal Brugha. Krutost, která se ve střetech obou stran vyskytovala, by mohla pramenit v trvalých následcích ze světové války a také protože se nyní žádná strana nesnažila získat světový obdiv jako při bojích s Británií. Obě strany se snažily zvítězit a ani se nemínily dodat svému počínání jakýsi veřejno-vojenský vztah.

Obrázek 24: Michael Collins na pohřbu Artura Griffitha, 12.srpen 1922

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.²⁹³

Tři měsíce po volbách se sešel *Dáil*, krom republikánských zástupců a „...schválil zákon ustanovující Irský svobodný stát (*Irish Free State Constitution*)

²⁹¹ KENNEDY-PIPE, C., s. 20.

²⁹² ENGLISH, R., c. d., s. 35.

²⁹³ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 252.

Bill) a to 22. prosince 1922.²⁹⁴ „Nová provisorní vláda ustanovená po smrti M. Collinse a vedená Williamem Cosgravem a stranou *Cumann na nGaedheal* (jím vedenou), zavedla větší kontrolu válečné rady a vojenského velení, zatímco v říjnu rada republikánské armády složila slib věrnosti další provisorní vládě pod vedením E. de Valery²⁹⁵, přestože to neznamenal mnoho, protože „...IRA (jejíž členové souhlasící s mírovou smlouvou přešli do nové armády Svobodného irského státu) prokazovala jen málo úcty všem kromě svých vlastních velitelů.“²⁹⁶ Prakticky tak ani jedna z armád příliš nedbala na své politické vůdce. Snad jen Mulcahy využíval legislativu k oslabení občanských práv a to patrně i více než jak bylo běžné v Ulsteru. „Okolo dvanácti tisíc oponentů mírové smlouvy a různých buřičů bylo internováno nebo uvězněno mezi roky 1922-1924, zatímco v severním státu bylo internováno pouze sedm set dvacet osm osob, a následné vlády Svobodného irského státu byly připraveny provést další kroky proti vojenským odpůrcům pro veřejnou bezpečnost.“²⁹⁷ „Na jaře roku 1923 bylo dokonce zajato velké množství republikánů a vedení nepravidelných jednotek si bylo vědomo marnosti odporu.“²⁹⁸ Vojenské akce začaly postupně ustupovat zejména po smrti republikánského velitele Liama Lynche.

IRA vlastně neměla od začátku veliké šance na vítězství, byla špatně vybavená a vedená a „...nedostávalo se jí takové podpory jako během bojů s Británií v letech 1919-1921 a i církev a tisk byl nesmírně proti.“²⁹⁹ „Navíc měl Svobodný irský stát monopol zdroje síly, surovin a zdrojů. Byl podporován církví a měl i britskou vojenskou pomoc.“³⁰⁰

Dne 24. května vyzval E. de Valera k ukončení nepřátelství, což je prakticky možno označit i za ukončení konfliktu.

Během bojů zemřelo 800 vojáků (regulérních) a tisíce nepravidelných vojáků a civilistů, což bylo více než během bojů s Británií. Z mnoha hledisek to byl vlastně konflikt, který probíhal jen v několika oblastech, ale jeho následky byly dalekosáhlé. Dalo by se říci, že vojenská výzva státu se vlastně zvrhla ve vraždy, krádeže, žhářství

²⁹⁴ MURPHY, J. A., c. d., s. 57.

²⁹⁵ FOSTER, F. R., c. d., s. 215.

²⁹⁶ HOPPEN, K. T., c. d., s. 190.

²⁹⁷ FOSTER, F. R., c. d., s. 215.

²⁹⁸ MURPHY, J. A., c. d., s. 58.

²⁹⁹ HOPPEN, K. T., c. d., s. 190.

³⁰⁰ KISSANE, B., *The Politics of the Irish Civil War*, Oxford 2007, s. 98.

a únosy. Nakonec to ani nebyl boj o blaho národa a lepší uspořádání, byl to boj o upevnění a konsolidaci státní autority. Uvěznění republikánů z IRA však mělo ještě jeden následek a to protestní hladovky. „V říjnu 1923 byla držena masová hladovka a tisíce republikánských vězňů odmítalo jídlo, pokud nebudou propuštěni z vězení.“³⁰¹ I přes konečný neúspěch ukázala tato akce hluboké odhodlání a vůli republikánů po republice. Přesto byly kroky IRA veřejností přijímány rozporuplně a katolická církev je přímo odsoudila.

Jedna z pozitivnějších situací během občanské války se týkala obyvatel minoritního náboženství, v případě protestantů na jihu Irska. Na rozdíl od severu Irska byla většina obětí bojů majoritního vyznání. „Díky tomu, že minorita ve Svobodném irském státu tvořila méně než jednu desetinu populace oproti třetině na severu Irska, bylo jednodušší vyhnout se sektářskému konfliktu.“³⁰² Přesto k útokům na protestanty došlo. „V hrabství Clare se omezily útoky proti protestantům na vypalování kostelů, ale i to bylo spíše v honbě za zemí či zbraněmi. Protestanti se museli bát o svůj majetek a bezpečnost, ale například v hrabství Cork, byli protestanti vylučováni ze společnosti.“³⁰³ Přesto nebyly ztráty z důvodů sektářství tak vysoké, jak by se dalo očekávat v Irsku, kde rozdílné náboženství mělo takovou důležitost.

³⁰¹ ENGLISH, R., c. d., s. 37.

³⁰² FOSTER, F. R., c. d., s. 215.

³⁰³ ENGLISH, R., c. d., s. 27-28.

Obrázek 25: William Thomas Cosgrave, předseda výkonné rady Irského svobodného státu (1922-1932), při návštěvě New Yorku 1928

Zdroj: MOODY, T.W.- MARTIN, F.X., Dějiny Irska.³⁰⁴

K pozdějšímu zapojení protestantů došlo díky *Cumann na nGaedheal* (společnost Irů), což byla politická strana vedená W. Cosgravem oddělená od *Sinn Féin* a podporující mírovou smlouvu, která se nesnažila omlouvat diskriminaci minorit, dokonce postupně stále více na politickou a finanční podporu menšin spoléhala. „Konstituce Svobodného irského státu se nesnažila odvolávat na katolickou církev, nebo její morální kód, dokonce poskytla druhou sněmovnu (*Seanad Éireann*), která byla vytvořena k reprezentaci zájmů menšin, které nebyly vysloveny v *Dáilu*.“³⁰⁵ W. Cosgrave navíc dokázal získat podporu a spolupráci protestantských bankéřů a obchodníků, což zabránilo pohromám v ekonomice ve 20. letech 20. století a napomohlo spolupráci mezi katolíky a protestanty na jihu. Neučinil žádné kroky na zpochybnění suverenity severu Irska.

Jedním z posledních cílů vedoucích ke stabilizaci bylo vyřešení hranic mezi Severním Irskem a Svobodným irským státem, ke kterému došlo v roce 1925, kdy uznal jih Irska stávající hranice z roku 1921, čímž tak trochu opustil nacionalisty na severu a svou vlastní propagandu proti rozdělení ostrova. O stabilitu se snažila vláda

³⁰⁴ MOODY, T.W. – MARTIN, F.X., c.d., s. 254

³⁰⁵ FOSTER, F. R., c. d., s. 215.

i ve svých reformách, a tak „...houževnatě prezentovala, že vládní postupy budou charakterizovány kontinuitou spíše než experimenty.“³⁰⁶

Irský svobodný stát uhájil svou existenci, povedlo se mu se stabilizovat a upevnit svou administrativu. Cena však byla velice vysoká a to hlavně s ohledem na dlouhodobé sociální, kulturní a morální škody, které po sobě občanská válka zanechala. Problematické vztahy panovaly i s Británií a zejména se Severním Irskem. Přesto se Irové své samostatnosti dočkali, přesněji řečeno si ji vybudovali. (viz příloha B a C).

³⁰⁶ HOPPEN, K. T., c. d., s. 190.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo stručně analyzovat závěrečnou fázi zrodu a formování irské národní identity a snahy o získání suverenity, tedy období od roku 1800 do roku 1922/23, kdy nakonec Irsko suverenitu získalo a to ve formě dominia s názvem Svobodný irský stát. Tento status však byl nakonec opravdu jen mezistupněm k dalším změnám, až nakonec vznikla v třicátých letech min. století Irská republika (viz příloha C).

Irsko však nezískalo svou suverenitu a národní identitu jako celek, během boje o samostatnost a již dříve se sever Irska začal vyčleňovat a vyvíjet odlišněji, než zbytek ostrova. Konečným efektem bylo odtržení šesti hrabství na severu a jejich stávající spojení s Británií, která byla mnoha obyvateli Severního Irska považována vždy za pravou mateřskou zemi.

V obou oblastech irského ostrova tedy muselo dojít k odlišnému vývoji národní a kulturní identity a to s ohledem na několik faktorů. Těmi bylo národnostní rozvrstvení v obou oblastech (sever byl systematictěji kolonizován), důležitou roli, ne-li stěžejní hrálo po dlouhou dobu náboženství, ale nelze zapomenout ani na ekonomické faktory, které byly a jsou v otázce historie Irska a jeho rozdělení velice podstatné a to i přes pokusy spojovat ekonomické pohnutky s náboženstvím, morálkou a svobodnou vůlí. Sever Irska se tedy nakonec hrdě hlásil k protestantskému, průmyslovému, kulturnímu a imperiálnímu odkazu Británie, zatímco jih se vymezoval katolictvím, republikánstvím a opět hrdým odkazem na gaeloírskou kulturu a tradice.

Sever Irska byl opravdu průmyslovější než jih, který se dlouho věnoval převážně zemědělství. Právě venkov byl dlouhou dobu vzhledem ke svým neutěšeným poměrům hnací silou autonomního hnutí, přestože skutečnou vůdčí silou v něm byly vždy movitější vrstvy. Částečné vyřešení situace venkova přeneslo autonomní snahy do měst a na střední obchodnické vrstvy a dělnictvo, které dlouhou dobu podporovalo spíše autonomii, než své vlastní cíle.

Autonomní snahy byly vždy vedeny ve snaze o získání lepšího postavení, ať již to bylo zrovnoprávnění katolíků s protestanty, získání vlastního parlamentu a samosprávy až nakonec vlastní a naprosto suverénní republiky.

Boj o suverenitu probíhal ve dvou základních rovinách - skrze parlamentní reformy, nebo za použití síly. Použití síly by se mohlo jevit nakonec jako úspěšnější, protože to byl jistě ozbrojený odpor, který donutil Británii k jednáním o změně statutu. Přesto to byla diplomacie, která nakonec status vyjednala. Status dominia a rozdělení ostrova vzešlo především ze snahy o kompromisní řešení, které by mohlo uspokojit všechny strany. Nakonec v politické a mezinárodní situaci Británie bylo toto východisko asi to jediné možné.

Revoluční snahy však již byly natolik silné, že část populace chtěla dalekosáhlejší změny a snažila se je po úspěchu vojenského odporu proti Británii prosadit silou i oproti zbytku země a to znamenalo vznik a vzplanutí občanské války. IRA, která tuto kampaň vedla, volala po vzniku republiky a po spojení se severní částí země. Oproti tomu se vláda *Dáilu* již zaměřila na konsolidaci své vlády a upevnění pozice jak ve své zemi, tak i na mezinárodním poli. Názorová rozdílnost ohledně uspořádání nebyla ani natolik veliká, avšak Británie jako společný nepřítel již nebyla na scéně a autorita vlády nebyla pevně ukotvena, takže mohlo dojít k roztržení požadavků na státní zřízení země, k rozbujícím a třenicím. Násilí a krutost, které byly dříve podmíněny a omlouvány bojem za sebeurčení, však v boji proti spoluobčanům už nebyly ani zdůvodnitelné, ani omluvitelné a podpora IRA se tak snižovala.

Zájem většiny obyvatelstva a vlády se tedy jednoznačně přenesl na praktičtější otázky týkající se situace země a jejího fungování a navíc již byla většina Irů s dosaženými změnami celkem spokojena. Dalo by se tedy říci, že ideály a očekávání se vlivem nových okolností modifikovaly a postupně ustupovaly praktické politické, ekonomické a hospodářské situaci.

Takových momentů, kdy se Irové uchýlili k použití síly, aby prosadili své ideje, bylo několik:

- Neúspěšné povstání mladoirů roku 1848, které zapojilo myšlenku násilí do autonomního boje.
- Velikonoční povstání roku 1916, které silně ovlivnilo další vývoj, radikalizaci společnosti a rozvoj militarismu.
- Dalším momentem užití násilí byla konečně úspěšná Britsko-irská válka.

- A nakonec odmítnutí statutu dominia IRA a pokus vytvořit republiku i za cenu občanské války.

Násilí a ozbrojená revolta tedy měly své úspěchy i neúspěchy, ale do boje za samostatnost Irska patří.

Další prvek krom násilí, který jednoznačně směřoval a tvaroval vývoj irského národního sebeurčení, bylo náboženství. Irská národní identita se silně opírala o spojení gaelské a katolické kultury a kupříkladu O'Connell se o katolicismus vyloženě opíral. Církev nakonec vždy poskytovala oporu a organizační pomoc autonomním hnutím, i když vždy dosti vehementně dbala na principu nenásilí - přestože i zde byly výjimky. Katolická církev tak silně ovlivňovala a podporovala autonomní hnutí, avšak lze připomenout i vliv negativní. Blízkým spojením katolicismu a autonomie docházelo k odpuzování protestantů a k jejich odcizování. Protestanti se díky tomu přesouvali do opozice, což na severu Irska vyústilo v radikalizaci, sektářství a konečně k odtržení šesti hrabství s protestantskou většinou. Ulster se však protestantismem vždy vymezoval a obával se katolické většiny, přestože s obou stran pocházely ojediněle podněty na společný postup a spolupráci. Roztržka mezi jihem a severem však již byla natolik velká a zájmy jednotlivých oblastí natolik silné a odlišné, že nakonec došlo k rozdělení země. Také zájmy Británie na severu Irska byly příliš silné, než aby bylo možné očekávat, že by umožnila odtržení celého ostrova

K rozdělení Irska na dvě části a ke krvavé občanské válce na jihu země došlo pravděpodobně i pro nepochopení irské otázky Brity. Ti totiž očekávali, že problém Irska byl vyřešen smlouvou z roku 1921. Navíc neuznávali Irsko jako rovného partnera. Neočekávali a ani si neuvědomovali touhu Irů po získání samostatného státu. Tato situace byla zřejmě podnícena i nezájmem britských politiků a úředníků o irskou otázku. Jenomže ani politici v Irsku se nesnažili celou problematiku své země postihnout či brát na vědomí, což bylo jasně vidět u problematiky Ulsteru.

Jisté rozčarování by bylo zřejmě pochopitelné i vzhledem k nedocenění úlohy Irů při budování Britského impéria. Irští katolíci dlouho snili o rovnoprávnosti s protestanty. Irští zemědělci snili o vlastní půdě, irští dělníci o zlepšení sociálních podmínek. Všichni poté hromadně a dokonce i společně s některými protestanty snili o samostatném Irsku, irské republice či jiné formě státního zřízení. Některé sny se

Irům vyplnily, některé ne, ale celý proces je rozhodně stál mnoho obětí a to nejen lidských, ekonomických, ale i morálních a kulturních. Samostatnost tedy byla opravdu vykoupena krví, tak jak Patrick Pearse očekával, ale navíc i dlouho trvajícími ranami a deprivací společnosti.

Irský boj za sebeurčení byl v popisovaném historickém období spletitý, těžký a krvavý. Dokonce v některých časových intervalech i dosti nepřehledný a možná i hůře postižitelný. Stručný přehled, který je obsahem diplomové práce nemohl samozřejmě předložit podrobný a hluboký rozbor tohoto velice zajímavého námětu.

Předložené shrnutí by však mohlo ukázat na některé poznatky, které se autorovi jeví jako podnětné anebo historicky důležité a které získal sebráním a analýzou materiálů spojených s bojem o autonomii Irska. Většina podkladových materiálů, které byly autorem ke studiu získány a prozkoumány byly v cizojazyčné formě a to v anglickém jazyce. V jazyce českém měl autor k dispozici pouze dva prameny, jejichž odbornost byla vhodná pro práci tohoto typu.

Cizojazyčných materiálů týkajících se Irska však je velice mnoho a rozsah a ani aspirace této práce neumožňují důkladnou a naprostou analýzu všech těchto zdrojů. Přesto se lze domnívat, že zanalyzováním a zpracováním materiálů autorovi dostupných došlo k přiblížení a zpřístupnění přehledu určitých období historie Irska, jež jsou v české provenienci méně zpracována. Ctižádostí této diplomové práce tedy bylo především vytvořit dostatečně vhodný podklad a výchozí bod pro případné další detailní bádání, pro další a hlubší studium anebo analýzu vybraných období historie Irska.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

SEZNAM ČESKÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Monografie

MOODY, T. W. – MARTIN, F. X. *Dějiny Irska*. Brno: Nakladatelství LN, s.r.o., 1996. ISBN 80-7106-151-4

Ročenky

KOVÁŘ, M.: „*Nepokoje*“. *Příspěvek k analýze rozhodující fáze boje Irů za nezávislost na Velké Británii v letech 1916/19-1922*. in: Dvacáté století. Ročenka Semináře nejnovějších dějin Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, ročník 1. Praha, 2004

SEZNAM CIZOJAZYČNÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Monografie

BEW, P. *Ideology and the Irish Question: Ulster Unionism and Irish Nationalism, 1912-1916*. 1. vyd. Oxford: Clarendon Press, 1998. ISBN 0-19-820708-5

BOWMAN, J. *De Valera and the Ulster question 1917-1973*. 4. vyd. New York.:Oxford University Press, 1982. ISBN 0-19-285216-7

CONNOLLY, J. *The Oxford Companion to Irish History*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 1998. ISBN 0-19-211695-9

COOGAN, P., T. *The IRA*. 6. vyd. London: HarperCollins, 1995. ISBN 0-00-638401-3

ENGLISH, R. *Armed Struggle. A History of the IRA*. London: Pan Books, 2004. ISBN 0-330-49388-4

FOSTER, F., R. *The Oxford History of Ireland*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 1992. ISBN 0-19-285271-X

FOSTER, F., R. *W.B. Yeats : a life. I., The apprentice mage, 1865-1914*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 1998. ISBN 0-19-288085-3

FOSTER, F., R. *W.B. Yeats : a life. II. The arch-poet, 1915-1939*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-818465-4

FRY, P.- FRY, S. *A History of Ireland*. London: Routledge, 1991. ISBN 0-415-04888-5

HART, P. *The IRA at War, 1916–1923*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-925258-0

HENNESSEY, T. *Dividing Ireland: World War I and partition*. London; New York : Routledge, 1998. ISBN 0-203-97920-6

HOPPEN, T. *Ireland Since 1800: Conflict and Conformity*. 2. vyd. Harlow; London : Longman, 1999. ISBN 0-582-32254-5

HOPKINSON , M. *The Irish War of Independence*. Montreal; Ithaca : McGill-Queen's University Press, c2002. ISBN 978-0-7735-7076-4

HUGHES, M. *Ireland Divided. The Roots of the Modern Irish Problem*. Cardiff: University of Wales Press, c1994. ISBN 0-7083-1243-8

KENNEDY - PIPE, C. *The Origins of the Present Troubles in Northern Ireland*. 1. vyd. London: Longman, 1997. ISBN 0-582-10073-9

KISSANE, B. *The Politics of the Irish Civil War*. Oxford: Oxford University Press, 2005. ISBN 978-0-19-927355-3

LEE, J. J. *Ireland 1912-1985. Politics and Society*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. ISBN 0-521-37741-2

MacDONAGH, O. *States of mind : two centuries of Anglo-Irish conflict 1780-1980*. London: Pimlico, 1992. ISBN 0-7126-5039-3

MANSENGH, N. *The Irish Question 1840-1921 : A Commentary on Anglo-Irish Relations and on Social and Political Forces in Ireland in The Age of Reform and Revolution*. Toronto: University of Toronto Press, 1975.

MURPHY, J. A. *Ireland in the twentieth century*. Ireland: Gill and Macmillan Ltd, 1989. ISBN 0-7171-1694-8

O'HALPIN, E. *Defending Ireland: The Irish State and Its Enemies since 1922*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2000. ISBN 0-19-924269-0

SUDGEN, J. - BAIRNER, A.: *Sport, Sectarianism and Society in a Divided Ireland*. 1. Vyd. Leicester: Leicester University Press, c1993. ISBN 0-7185-0018-0

YOUNGER, C. *A State of Disunion*. 1. vyd. Great Britain: Collins Clear-Type Press London and Glasgow, 1972.

YOUNGER, C. *Ireland's Civil War*. New York: Taplinger, 1969.

Seriálové publikace archivované v elektronické podobě

ASPINALL, A., *The Irish 'Proclamation' Fund, 1800-1846* [online]. The English Historical Review, Vol. 56, No. 222 (Apr., 1941), pp. 265-280 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

BELCHEM, J., *Nationalism, Republicanism and Exile: Irish Emigrants and the Revolutions of 1848* [online]. Past & Present, No. 146 (Feb., 1995), pp. 103-135 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

BEW, P., *Moderate Nationalism and the Irish Revolution, 1916-1923* [online]. The Historical Journal, Vol. 42, No. 3 (Sep., 1999), pp. 729-749 [cit. 2011-04-05]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

BOWDEN, T., *The Irish Underground and the War of Independence 1919-21* [online]. Journal of Contemporary History, Vol. 8, No. 2 (Apr., 1973), pp. 3-23 [cit. 2011-03-26]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

BOYCE, D. G., *British Opinion, Ireland, and the War, 1916-1918* [online]. The Historical Journal, Vol. 17, No. 3 (Sep., 1974), pp. 575-593 [cit. 2011-03-30]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

BOYLE, J. W., *Ireland and the First International* [online]. The Journal of British Studies, Vol. 11, No. 2 (May, 1972), pp. 44-62 [cit. 2011-04-05]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

CAMPBELL, F., *Irish Popular Politics and the Making of the Wyndham Land Act, 1901-1903* [online]. The Historical Journal, Vol. 45, No. 4 (Dec., 2002), pp. 755-773 [cit. 2011-04-16]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

CANNING, P. M., *The Impact of Eamon De Valera: Domestic Causes of the Anglo-Irish Economic War* [online]. Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies, Vol. 15, No. 3 (Autumn, 1983), pp. 179-205 [cit. 2011-03-31]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

CLARK, S., *The Importance of Agrarian Classes: Agrarian Class Structure and Collective Action in Nineteenth-Century Ireland* [online]. The British Journal of Sociology, Vol. 29, No. 1 (Mar., 1978), pp. 22-40 [cit. 2011-04-02]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

CONNELL, K. H., *The Potato in Ireland* [online]. Past & Present, No. 23 (Nov., 1962), pp. 57-71 [cit. 2011-03-30]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

CONNER, E. O., *Communists, Russia, and the IRA, 1920-1923* [online]. The Historical Journal, Vol. 46, No. 1 (Mar., 2003), pp. 115-131 [cit. 2011-04-05]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

CRONIN, M., *Projecting the Nation through Sport and Culture: Ireland, Aonach Tailteann and the Irish Free State, 1924-32* [online]. Journal of Contemporary

History, Vol. 38, No. 3, Sport and Politics (Jul., 2003), pp. 395-411 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

CUDDY, E., *Irish-Americans and the 1916 Election: An Episode in Immigrant Adjustment* [online]. American Quarterly, Vol. 21, No. 2, Part 1 (Summer, 1969), pp. 228-243 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

CULLEN, L. M., *Irish History without the Potato* [online]. Past & Present, No. 40 (Jul., 1968), pp. 72-83 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

CURTIS JR., L. P., *Moral and Physical Force: The Language of Violence in Irish Nationalism* [online]. The Journal of British Studies, Vol. 27, No. 2 (Apr., 1988), pp. 150-189 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

DE MILLE, A. G., *Henry George: The Fight for Irish Freedom* [online]. The American Journal of Economics and Sociology, Vol. 3, No. 2 (Jan., 1944), pp. 251-272 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

DE NIE, M., "A Medley Mob of Irish-American Plotters and Irish Dupes": *The British Press and Transatlantic Fenianism* [online]. The Journal of British Studies, Vol. 40, No. 2 (Apr., 2001), pp. 213-240 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

DOHERTY, G., *National Identity and the Study of Irish History* [online]. The English Historical Review, Vol. 111, No. 441 (Apr., 1996), pp. 324-349 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

DONOHUE, L. K., *Regulating Northern Ireland: The Special Powers Acts, 1922-1972* [online]. The Historical Journal, Vol. 41, No. 4 (Dec., 1998), pp. 1089-1120 [cit. 2011-04-12]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

ENGLISH, R., "The Inborn Hate of Things English": *Ernie O'Malley and the Irish Revolution 1916-1923* [online]. Past & Present, No. 151 (May, 1996), pp. 174-199 [cit. 2011-04-05]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

FAIR, J. D., *The Anglo-Irish Treaty of 1921: Unionist Aspects of the Peace* [online]. The Journal of British Studies, Vol. 12, No. 1 (Nov., 1972), pp. 132-149 [cit. 2011-04-12]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

FITZPATRICK, D., *The Geography of Irish Nationalism 1910-1921* [online]. Past & Present, No. 78 (Feb., 1978), pp. 113-144 [cit. 2011-04-16]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

GARVIN, T., *The Anatomy of a Nationalist Revolution: Ireland, 1858-1928* [online]. Comparative Studies in Society and History, Vol. 28, No. 3 (Jul., 1986), pp. 468-501 [cit. 2011-03-30]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

GEARY, F., *The Act of Union, British-Irish Trade, and Pre-Famine Deindustrialization* [online]. The Economic History Review, New Series, Vol. 48, No. 1 (Feb., 1995), pp. 68-88 [cit. 2011-03-26]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

GERSON, G., *Cultural Subversion and the Background of the Irish 'Easter Poets'* [online]. Journal of Contemporary History, Vol. 30, No. 2 (Apr., 1995), pp. 333-347 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

HART, P., *'Operations Abroad': The IRA in Britain, 1919-23* [online]. The English Historical Review, Vol. 115, No. 460 (Feb., 2000), pp. 71-102 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

HART, P., *The Geography of Revolution in Ireland 1917-1923* [online]. Past & Present, No. 155 (May, 1997), pp. 142-176 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

HART, P., *The Social Structure of the Irish Republican Army, 1916-1923* [online]. The Historical Journal, Vol. 42, No. 1 (Mar., 1999), pp. 207-231 [cit. 2011-04-12]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

HURST, M., *Ireland and the Ballot Act of 1872* [online]. The Historical Journal, Vol. 8, No. 3 (1965), pp. 326-352 [cit. 2011-04-02]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

JALLAND, P., *A Liberal Chief Secretary and the Irish Question: Augustine Birrell, 1907-1914* [online]. The Historical Journal, Vol. 19, No. 2 (Jun., 1976), pp. 421-451 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

JALLAND, P.; STUBBS, J., *The Irish Question after the Outbreak of War in 1914: Some Unfinished Party Business* [online]. The English Historical Review, Vol. 96, No. 381 (Oct., 1981), pp. 778-807 [cit. 2011-04-12]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

JORDAN, D., Robert Sloan. *William Smith O'Brien and the Young Ireland Rebellion of 1848* [online]. The American Historical Review, Vol. 107, No. 1 (February 2002), pp. 281-282 [cit. 2011-03-31]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

JORDAN, D., *The Irish National League and the 'Unwritten Law': Rural Protest and Nation-Building in Ireland 1882-1890* [online]. Past & Present, No. 158 (Feb., 1998), pp. 146-171 [cit. 2011-04-12]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

KEANE, J., *The Irish Free State and the British Empire* [online]. Journal of the Royal Institute of International Affairs, Vol. 5, No. 6 (Nov., 1926), pp. 284-299 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

KELLY, M., *Dublin Fenianism in the 1880s: 'The Irish Culture of the Future'?* [online]. The Historical Journal, Vol. 43, No. 3 (Sep., 2000), pp. 729-750 [cit. 2011-04-12]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

KISSANE, B., *Éamon de Valéra and the Survival of Democracy in Inter-War Ireland* [online]. Journal of Contemporary History, Vol. 42, No. 2 (Apr., 2007), pp. 213-226 [cit. 2011-03-26]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

KNOWLTON, S. R., *The Quarrel between Gavan Duffy and John Mitchel: Implications for Ireland* [online]. Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies, Vol. 21, No. 4 (Winter, 1989), pp. 581-590 [cit. 2011-03-31]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

LARKIN, E., *Church and State in Ireland in the Nineteenth Century* [online]. Church History, Vol. 31, No. 3 (Sep., 1962), pp. 294-306 [cit. 2011-03-31]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

LARKIN, E., *Church, State, and Nation in Modern Ireland* [online]. The American Historical Review, Vol. 80, No. 5 (Dec., 1975), pp. 1244-1276 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

LARKIN, E., *Socialism and Catholicism in Ireland* [online]. Church History, Vol. 33, No. 4 (Dec., 1964), pp. 462-483 [cit. 2011-04-05]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

LARKIN, E., *The Devotional Revolution in Ireland, 1850-75* [online]. The American Historical Review, Vol. 77, No. 3 (Jun., 1972), pp. 625-652 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

LEARY JR., W. M., *Woodrow Wilson, Irish Americans, and the Election of 1916* [online]. The Journal of American History, Vol. 54, No. 1 (Jun., 1967), pp. 57-72 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

MacDONAGH, O., *The Politicization of the Irish Catholic Bishops, 1800-1850* [online]. The Historical Journal, Vol. 18, No. 1 (Mar., 1975), pp. 37-53 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

MAIR, P., *The Autonomy of the Political: The Development of the Irish Party System* [online]. Comparative Politics, Vol. 11, No. 4 (Jul., 1979), pp. 445-465 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

McCaffrey, L. J., *Irish Nationalism and Irish Catholicism: A Study in Cultural Identity* [online]. Church History, Vol. 42, No. 4 (Dec., 1973), pp. 524-534 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

McCONNEL, J., *The Franchise Factor in the Defeat of the Irish Parliamentary Party, 1885-1918* [online]. The Historical Journal, Vol. 47, No. 2 (Jun., 2004), pp. 355-377 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

McCULLOUGH, *The Language and Legitimation of Irish Moral Outrage* [online]. The British Journal of Sociology, Vol. 40, No. 2 (Jun., 1989), pp. 227-243 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

McEWEN, J. M., *The Liberal Party and the Irish Question during the First World War* [online]. The Journal of British Studies, Vol. 12, No. 1 (Nov., 1972), pp. 109-131 [cit. 2011-04-05]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

MORAN, S. F., *Patrick Pearse and the European Revolt Against Reason* [online]. Journal of the History of Ideas, Vol. 50, No. 4 (Oct. - Dec., 1989), pp. 625-643 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

NEWSINGER, J., *'I Bring Not Peace but a Sword': The Religious Motif in the Irish War of Independence* [online]. Journal of Contemporary History, Vol. 13, No. 3 (Jul., 1978), pp. 609-628 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

NEWSINGER, J., *'In the Hunger-Cry of the Nation's Poor is Heard the Voice of Ireland': Sean O'Casey and Politics 1908-1916* [online]. Journal of Contemporary History, Vol. 20, No. 2, Working-Class and Left-Wing Politics (Apr., 1985), pp. 221-240 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

NOONE JR., M. F., *Tort Claims in Counterinsurgency Operations: The British Experience in Ireland, 1919-21* [online]. The Journal of Military History, Vol. 57, No. 1 (Jan., 1993), pp. 89-109 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

O'CONNOR, E., *James Larkin in the United States, 1914-23* [online]. Journal of Contemporary History, Vol. 37, No. 2 (Apr., 2002), pp. 183-196 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

O'HIGGINS, R., *Irish Trade Unions and Politics, 1830-50* [online]. The Historical Journal, Vol. 4, No. 2 (1961), pp. 208-217 [cit. 2011-03-26]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

PICKERING, P. A., *"Irish First": Daniel O'Connell, the Native Manufacture Campaign, and Economic Nationalism, 1840-44* [online]. Albion: A Quarterly

Journal Concerned with British Studies, Vol. 32, No. 4 (Winter, 2000), pp. 598-616 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

PORRITT, A. G., *The Irish Home Rule Bill* [online]. Political Science Quarterly, Vol. 28, No. 2 (Jun., 1913), pp. 298-319 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

QUIGLEY, K., Daniel O'Connell and the Leadership Crisis within the Irish Repeal Party, 1843-1845 [online]. Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies, Vol. 2, No. 2 (1970), pp. 99-107 [cit. 2011-03-26]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

QUINLAN, T. B., *Big Whigs in the Mobilization of Irish Peasants: An Historical Sociology of Hegemony in Prefamine Ireland (1750s-1840s)* [online]. Sociological Forum, Vol. 13, No. 2 (Jun., 1998), pp. 247-264 [cit. 2011-03-31]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

SAVAGE, D.W., *"The Parnell of Wales Has Become the Chamberlain of England" Lloyd George and the Irish Question* [online]. The Journal of British Studies, Vol. 12, No. 1 (Nov., 1972), pp. 86-108 [cit. 2011-04-05]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

SHERRY, R., *Fathers and Sons: O'Connor among the Irish Writers: Corkery, AE, Yeats* [online]. Twentieth Century Literature, Vol. 36, No. 3, Frank O'Connor Issue (Autumn, 1990), pp. 275-302 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

SWEENEY, G., *Irish Hunger Strikes and the Cult of Self-Sacrifice* [online]. Journal of Contemporary History, Vol. 28, No. 3 (Jul., 1993), pp. 421-437 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

TOWNSHEND, CH., *Religion, War, and Identity in Ireland* [online]. The Journal of Modern History, Vol. 76, No. 4 (December 2004), pp. 882-902 [cit. 2011-03-31]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

WALKER, G., *'The Irish Dr Goebbels': Frank Gallagher and Irish Republican Propaganda* [online]. Journal of Contemporary History, Vol. 27, No. 1 (Jan., 1992), pp. 149-165 [cit. 2011-03-30]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

WILLIAMS, M., *Ancient Mythology and Revolutionary Ideology in Ireland, 1878-1916* [online]. The Historical Journal, Vol. 26, No. 2 (Jun., 1983), pp. 307-328 [cit. 2011-03-25]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

WILSON, T. M., *From Patronage to Brokerage in the Local Politics of Eastern Ireland* [online]. Ethnohistory, Vol. 37, No. 2 (Spring, 1990), pp. 158-187 [cit. 2011-04-05]. K dosažení na: <http://www.jstor.org/>

Elektronické zdroje

CIA – The world factbook (The online Factbook is updated weekly)
<https://www.cia.gov>

Irish Genealogical Society International - IGSi Maps : Ireland, B & W (Last updated February 24, 2011) <http://www.irishgenealogical.org>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Daniel O'Connell	14
Obrázek 2: Velké schromáždění hnutí za zrušení unie (Repeal) v Taře svolané Danielem O'Connelllem, 15.srpen 1843	16
Obrázek 3: Oranžisté pochodují Belfastem (1883).....	18
Obrázek 4: Vykopávání brambor za velkého hladomoru (Illustrated London News, 22.prosince 1849).....	22
Obrázek 5: Vystěhování nájemců v období po velkém hladomoru (1848)	23
Obrázek 6: Hrobky zašlého národa... vesnice Tullig opuštěná po velkém hladomoru	24
Obrázek 7: Isaac Butt	27
Obrázek 8: Charles Stewart Parnell	28
Obrázek 9: Michael Davitt	29
Obrázek 10: Douglas Hyde, Obrázek 11: Eoin MacNeill	40
Obrázek 12: Thomas James Clarke.....	42
Obrázek 13: Patrick Henry Pearse	43
Obrázek 14: James Connolly	45
Obrázek 15: Národní dobrovolníci při výcviku (1913).....	51
Obrázek 16: Britští vojáci v Dublinu během Velikonočního povstání (1916).....	54
Obrázek 17: O'Connellův most a ruiny po Velikonočním povstání roku 1916	56
Obrázek 18: Rozložení obyvatel podle náboženského vyznání – protestanti (1936- 1937)	60
Obrázek 19: Sir Edward Carson při projevu na protiautonomním shromáždění (1912)	62
Obrázek 20: Irský republikánský vůdce Michael Collins (1890 - 1922) - druhý zleva	67
Obrázek 21: Ernie O'Malley (1897 - 1957) - vůdce IRA.....	73
Obrázek 22: Éamon de Valéra a Artur Griffith na Dawson Street v Dublinu během anglo-irských jednání (1921)	78
Obrázek 23: Politická mapa Irska (1982 -1994)	83
Obrázek 24: Michael Collins na pohřbu Artura Griffitha, 12.srpen 1922	86

Obrázek 25: William Thomas Cosgrave, předseda výkonné rady Irského svobodného státu(1922-1932), při návštěvě New Yorku 1928	89
Obrázek 26: Mapa EvropyPříloha B– Stručná geograficko-politická charakteristika současné Irské republiky	I
Obrázek 27: Mapa Irska s největšími městy v irské republice.....	III

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Mapa Evropy	I
Příloha B – Stručná geograficko-politická charakteristika současné Irské republiky.....	II
Příloha C – Souhrnný přehled historických dat za období, jemuž se věnuje diplomová práce.....	IV

Příloha A – Mapa Evropy

Zdroj: CIA – The world factbook (The online Factbook is updated weekly) [online] [cit. 2011-03-25].

K dosažení na <https://www.cia.gov>

Obrázek 26: Mapa Evropy

Příloha B– Stručná geograficko-politická charakteristika současné Irské republiky

Zdroj: CIA – The world factbook (The online Factbook is updated weekly) [online] [cit. 2011-03-25].

K dosažení na <https://www.cia.gov>

Umístění:	Západní Evropa - rozkládá se na pěti šestinách Irského ostrova v Atlantickém oceánu (západně od Velké Británie).
Rozloha:	Celkem 70 273 kilometrů čtverečních.
Počet obyvatel:	4 670 976 (Červenec 2011).
Národnost:	Irská.
Etnické skupiny:	Irové 87.4%, ostatní běloši 7.5%, asiáté 1.3%, černoši 1.1%, různí 1.1%, nespecifikováno 1.6% (2006 census).
Vyznání:	Římští katolíci 87.4%, Protestanti 2.9%, ostatní křesťané 1.9%, další 2.1%, nespecifikováno 1.5%, bez vyznání 4.2% (2006 census).
Jazyky:	Angličtina (oficiální - běžně užívaný jazyk), irština (oficiální – jazyk užívaný především v oblastech podél západního pobřeží).
Státní zřízení:	Republika, parlamentní demokracie.
Hlavní město:	Dublin
Správní dělení:	29 hrabství a pět měst*; Carlow, Cavan, Clare, Cork, Cork*, Donegal, Dublin*, Dun Laoghaire-Rathdown, Fingal, Galway, Galway*, Kerry, Kildare, Kilkenny, Laois, Leitrim, Limerick, Limerick*, Longford, Louth, Mayo, Meath, Monaghan, North Tipperary, Offaly, Roscommon, Sligo, South Dublin, South Tipperary, Waterford, Waterford*, Westmeath, Wexford, Wicklow.

Obrázek 27: Mapa Irska s největšími městy v irské republice

Zdroj: CIA – *The world factbook* (*The online Factbook is updated weekly*) [online] [cit. 2011-03-25].

K dosažení na <https://www.cia.gov>

Příloha C – Souhrnný přehled historických dat za období, jemuž se věnuje
díplomová práce

Zdroj: FOSTER, F., R., *The Oxford History of Ireland*. 1992. s. 317-321

Tab. 1

1800	Britsko-irská unie.
1822	Irský policejní zákon (ustanovující policejní jednotky v hrabstvích a placené smírčí soudce).
1823	Založena katolická asociace.
1824	Otevřen volný trh pro průmyslové zboží mezi Británií a Irskem
1825	Sněmovna lordů zamítá návrh zákona na emancipaci katolíků.
1828	Daniel O'Connell zvolen v hrabství Clare.
1829	Zákon o emancipaci katolíků jim umožňuje zasedat v parlamentu; odebrání volebního práva majitelům pozemků v ceně 40 šilinků.
1831	Zavedení „národního systému základního vzdělávání.
1832	Irský zákon o složení desátků.
1833	Irský zákon o duchovních statcích.
1840	Založení asociace za zrušení unie (duben); Zákon o reformě samosprávy Irska (srpen).
1842	Založení novin Národ.
1843	Setkání asociace za zrušení unie u Clotarfú zakázáno a zrušeno.
1845	Zaznamenán první výskyt bramborové plísně.
1846	Zrušeny obilní zákony (červen); Russell a nová vláda whigů se rozhodla nezasahovat do irského obilního trhu (srpen).
1848	Neúspěšné povstání u Ballingarry.
1850	Irský reformní zákon ztrojnásobuje počet voličů a snižuje počet správních obvodů.
1856	„Skupina Fénix“ (předchůdce feiniánského hnutí) založena v Skibbereenu.
1858	Založení Irského republikánského bratrstva Dublinu.
1859	Založení sesterské organizace „Feiniánského bratrstva“ v USA.
1867	Pokus o feiniánské povstání.
1869	Odstátnění protestantské církve v Irsku W. E. Gladstonem.
1870	Gladstonův první Pozemkový zákon uznávající práva nájemců (srpen.);

	založení autonomního hnutí Isaacem Buttem (žáří).
1873	Založena liga za autonomii.
1877	Parnell zvolen presidentem konfederace za autonomii ve Velké Británii.
1878-80	Standish O'Grady's <i>History of Ireland: Heroic Period</i> .
1879	Založena Irská národní pozemková liga.
1880	Parnell zvolen předsedou Irské parlamentní strany.
1881	Založena Dámská pozemková liga; Pozemkový zákon zavádí stanovení nájmu soudně (rozsah rozšířen 1882, 1887), vyhlášení manifestu „žádné nájmy“ uvězněným vůdci ligy.
1882	Irská národní liga nahrazuje zakázanou Pozemkovou ligu; vrchní sekretář a podsekretář zavražděni „Nezdolnými“ v parku Fénix.
1884	Volební právo rozšířeno zákonem „Mud Cabin Act“; založena Gaelská atletická asociace.
1885	Založena Irská loajální unie patriotů (1891: Irská unionistická aliance).
1886	Katolická hierarchie autonomní zákon po Gladstonově „obrácení“; Zákon o správě Irska není prosazen v parlamentu.
1889	O'Shea označuje Parnella jako spoluviníka v rozvodovém řízení.
1890	Gladstone hrozí rezignací, pokud Parnell zůstane vůdcem Irské parlamentní strany, následuje odsouzení Parnella církevní hierarchií.
1893	Založena Gaelská liga; druhý zákon o správě Irska neprochází Sněmovnou lordů; <i>The Celtic Twilight</i> , W. B. Yeats.
1894	Založení Irské společnosti na organizaci zemědělství a kongresu irských odborových svazů.
1898	Založena Spojená irská liga; Zákon o místní správě Irska aplikuje parlamentní volební právo na místní volby, poskytuje hlasovací právo některým ženám.
1899	Založen odbor zemědělské a technické výuky pro Irsko.
1900	Redmond zvolen předsedou Irské parlamentní strany a Spojené irské ligy.
1902	Pozemková konference reprezentující nacionalisty a pozemkovou šlechtu, následován roku 1903 Wyndhamským Pozemkovým zákonem; <i>Cathleen ni Houlihan</i> , W. B. Yeats.
1905	Zformování Ulsterské unionistické rady a Irské asociace pro průmyslový rozvoj.

1907	Stávky v docích a nepokoje v Belfastu.
1908	Založení Irského svazu dopravních a všeobecných pracovníků a Griffithovi <i>Sinn Féin</i> .
1910	Založení O'Brienovi ligy „Všichni pro Irsko“.
1912	Asquithovo předložení třetího zákona o správě Irska; katoličtí dělníci vyhnáni z loděnic v Belfastu; podepsání Ulsterské slavnostní přísahy v „Ulsterský Den“ (28. září).
1913	Postupné zformování Ulsterských dobrovolnických sborů, Irské občanské armády a Irských národních dobrovolníků.
1914	Ilegální dovoz zbraní Ulsterskými dobrovolníky (duben) a Irskými dobrovolníky (červenec, srpen); uzákonění a odložení autonomního zákona (září).
1915	Reorganizace IRB a zformování Vojenské rady (prosinec).
1916	Vyhlášení Irské republiky v Dublinu, následuje stanné právo, kapitulace rebelů, věznění a 15 poprav; neúčinný pokus Lloyda George realizovat autonomní zákon s vyloučením šesti hrabství.
1917	Bezvýsledné setkání Irů; reorganizace Sinn Féin a Irských dobrovolníků.
1918	Zformování velitelského štábu Irských dobrovolníků; odpor církve k rozšíření odvodů spojený se <i>Sinn Féin</i> a nacionalistickou opozicí (duben.); uvěznění republikánských vůdců během „Německého spiknutí“; úspěch republikánů během všeobecných voleb (prosinec), zformování <i>Dáil Éireann</i> následující měsíc.
1919	De Valerův pokus o získání irského nároku na mírové konferenci, následovaný jeho osmnácti měsíční cestou po USA.
1920	Zákon o zlepšení správy Irska zavádí rozdělení Irska na dva autonomní státy; částečné stanné právo; sporadické násilí a přepady.
1921	Craigovo vítězství během prvních voleb v Severním Irsku; příměří mezi republikány a královskými jednotkami, následované setkáním Lloyda George a de Valery, mírová konference a britsko-irský „mír“.
1922	Těsně přijatá mírová smlouva <i>Dáilem</i> a zformování provizorní vlády pod vedením Collinse; úmluva části IRA proti smlouvě; uvěznění vůdců odporu proti smlouvě a vypuknutí občanské války; Národní armáda získává mimořádné pravomoci; výstražná poprava 77 republikánů; inaugurace

Svobodného irského státu a vyčlenění Severního Irska.

- 1923** Vydání rozkazu nepravidelné armádě k ukončení válečného stavu a složení zbraní; založení Cosgraveovi Cumann na nGaedheal; Svobodná irský stát přijat do Společnosti národů.
- 1925** Nacionalisté na severu vstupují do parlamentu Severního Irska; hraniční komise se hroutí a rozdělení je potvrzeno trojstrannou dohodou.